

ПЕТЪР БОБЕВ
ФАЕТОН

chitanka.info

ГОРСКИЯТ ДУХ

Ако не беше изкрякала птицата носорог, Пангу надали би погледнал нагоре. Защото бе тръгнал за друг дивеч — за глиган. По древния обичай днес беше негов ред да донесе месо в бентанга-селото.

Когато видя огромната буца, провесена от клона на копаловото дърво, той без колебание взе новото решение. Положи сумпитана — духовото си оръжие, ведно с отровните стрели до дебелия светлокор дънер, като остави само мандоу — меча си, затъкнат в саронга му, и пъргаво започна да се катери по съседния, по-тънък ствол, чиито клонки започваха почти от земята.

Защото копаловият бор е гладък, все едно измазан фабричен комин и първите му клони се разперват на височина десет-петнадесет човешки боя.

Катереше се и все не можеше да отлепи поглед от желаната буца. Това беше дамар, скъпоценната смола, за която търговците в града дават в замяна безброй ценни вещи.

Чул някакво грухтене, той хвърли поглед надолу. И изруга. В самия дънер се дръгнеше носорог — едър, охранен и все пак сякаш нахлузил чужда, много по-широка кожа, като дрехите, с които съселяните му понякога се контят — дрехи, получени от същите тия търговци я срещу дамар, я срещу крокодилови или питоновии кожи.

Нека се дръгне!

Само да не настъпи сумпитана му!

Продължи нагоре. Въпреки дългия му престой в града, мускулите му не бяха изгубили предишната си сила. Служеха му отлично, изкачваха го все по-нагоре и по-нагоре.

Внезапно от хралупата току пред очите му изскочи със съскане някакво чудновато животно. Всъщност за местния човек — съвсем не и чудновато. А обикновен панголин, безобиден мравояд, покрит с люспи като гуцер. Майка с вкопчани по опашката ѝ панголинчета, миниатюрни нейни копия. Тя изфуча и необичайно пъргаво пробегна

по клона, та се прехвърли на съседното дърво ведно със скъпоценния си товар.

Най-сетне Пангу се изравни с целта си.

Наоколо, по водоравните клонаци, в грапавините, навред, където бе сварил да се задържи малко хумус, растяха бухнали роголистни папрати и пъстроцветни орхидеи — все едно висящи градини. Разкош!

Ала сега не беше време за чудене и за възхищения.

Той изтегли мандоуто, отсече един кол от дървото, по което се бе добрал дотук, после се протегна, та го нагласи здраво в чаталите на двете съседни дървета, опита с крак и без да се колебае повече, тръгна по това неправдоподобно тънко и люлеещо се мостче. Все едно въжеиграч. Дори гибоните, които му се блещеха, скрити в шумата отсреща, можеха да му завидят.

Не се спря, не погледна под краката си. Чак когато премина трите метра, които го отделяха от целта, въздъхна облекчено. Успокои дишането си, отпусна пренапрегнатото си тяло. И този клон не беше кой знае колко дебел, но все пак в сравнение с използвания досега прът изглеждаше като мостовете в града.

Под него зееше повече от двадесетметрова празнота. И нейде долу, около стесняващия се поради перспективата дънер, се въртеше носорог. Погледнат отгоре, от високото, по големина приличаше на малко прасе.

Сега му оставаше да достигне буцата, да я откърти, после да се върне по обратния път.

Пое, без да се двоуми.

Но чудно. Дамар не се ражда върху сух клон. А той беше съвсем изсъхнал. Листата му пожълтели, сгърчени, все още висяха на дръжките си.

Не беше виждал такова вехнене.

И усети нещо, сякаш някой духна в тила му. Подуши странна, непозната за джунглата миризма.

Обърна се. И застина в ужас.

Към него приближаваше нещо. НЕЩО! Какво всъщност: животно или растение? Такова не бе срещал през живота си. А той уж познаваше всичко в околността. Нали тук бе роден, нали тук бе израсъл?

Това НЕЩО достигаше до пояса му — някак безформено с особени, несходни израстъци. И с невиждана виолетова козина, обрасла цялото му тяло.

Впрочем нямаше време да го наблюдава, да го изучава, да преценява.

Страхът сковаваше гърлото му.

Щом не му е познато — значи...

Толкова му бяха втълпявали и християнските мисионери, и мохамеданските, че няма горски духове.

Няма, ама когато си на сигурно, в селото, сред много хора.

Какво щяха да кажат, ако се озвяха на неговото място? Ако и към тях настъпваше такова страшно полуживотно-полурастение. И сякаш го разглеждаше през трите, наредени едно под друго съвсем различни топчета — все едно очи, подобни на фотографски обективи. И го облъхваше с противната си миризма, от която му се гадеше.

Пангу заотстъпва заднишком по клона, все по-бързо към все по тънките вейки.

А виолетовото страшилище — и то подир него.

Внезапно клонът проскърца, после, преди катерачът да направи опит за спасение, се прекърши с трясък.

Пангу не беше страхливец, не затвори в уплахата си очи. Дори така, в летежа надолу, продължи да преценява.

Мигновено, по-бързи и от мисълта, ръцете му се вкопчиха в изпречилия се клон на дървото, по което се бе изкатерил. Клонът, то се знае, не издържа, отчекна се, сгромоляса се и той с него. Но нали вече бе омекотил удара?

Ей така, в пропадането си, човекът зърна животинското множество, което досега дори не бе забелязал. Наистина джунглата е бедна на дивеч, но само на земята. Богатството ѝ е горе, по дърветата, скрито сред непрогледния гъсталак. Разлетяха се гълъби, нектарки, сови. Безшумно, като книжни лястовички, се пръснаха по всички посоки летящи жаби и дракончета. Разбягаха се маймуни макаки. Едра хвърката катерица в последния момент отскочи от падащия клон и планирайки почти хоризонтално, се хвана за съседното дърво, последвана от малките си — в истински парашутен десант.

Не му остана време да види повече.

Клонът, за който се бе вкопчил, се стовари върху земята — и за негово щастие тъкмо тъй, както трябваше, с най-тънките вейки напред и те като пружина омекотиха съвсем удара.

Когато се опомни, Пангу се видя паднал върху пръстта, но в пълно съзнание.

Оставаше да провери дали са здрави и костите му.

Размърда ръце. Нищо особено — ръце като ръце. Надигна се да стане — стана. Ех, позалиташе малко, но нали стана?

Беше почти невредим, като не смяташе одраскванията по кожата и ожулените длани.

Тогава се огледа.

Къде ли е носорогът?

Ето го!

Напълно безопасен, проснат безжизнен на десетина разкрача от него. Не бе имал късмет клетият. Откършеният клон на копаловото дърво се бе стоварил с основата си надолу и се бе забил в тила му.

Когато убият такова животно, съплеменниците на Пангу първо изпиват кръвта му и изяждат черния му дроб, та да станат по-силни.

Ала де сега време и за това?

Първата му мисъл бе да погледне нагоре, да види дали още го гони горският дух.

Само това — страхът от горския дух!

А не откри нищо, ни помен от него. Додето стигаше поглед, виждаше само познати неща: дънери, вейки, листа, птици, животни, пеперуди.

И никакъв дух!

Изпарил ли се бе?

Или пък... Или само така му се бе сторило? Зърнал друго, а в уплахата си го сметнал зъл дух.

И все пак по-добре да се маха оттук! По-далеч от всякакви нечисти сили!

Ами дамарът?

Нима щеше да го зареже, след като заради него за малко не загуби живота си?

Пък и носорогът?

Та той е истинско състояние. Месото му може да засити цялото село. А за кожата и за рогата му Пиявицата — търговецът арабин, дава

и пари, дава всякакви вещи: ако щеш — пушка, ако щеш — шевна машина, ако щеш — транзистор, магнетофон или въдици, платове и сол, тютюн и газ.

Би трябвало да го одере!

Да го одере, добре! Но де време и за това?

Ще му позволи ли горският дух?

Не, не! Никакво драние, никаква кожа, никакво месо?

По-бързо и по-далеч!

Той грабна буцата дамар, понечил да си ходи. И все пак не се стърпя.

Поне рогът! Та той беше дълъг колкото ръката му.

Върна се. С няколко удара на мандоуто успя да го откърти от безчувствената грозна муцуна.

И хукна към брега, грабнал дамара под лявата мишница, метнал рога върху дясното си рамо.

Колкото повече доближаваше реката, толкова по-дебел ставаше килимът от мъх по земята, по дъсковидните корени, по дънерите, по старите пънове. Сякаш не мъх, а истинско тресавище, в което нозете му затъваха, джвакаха, пръскаха струйки вода.

На самия бряг листният похлупак рязко се спусна надолу. Огромните стволове изчезнаха. Гигантските дървета се превърнаха в ниски, но непроходими бодливи шубраци.

Пангу премина по пътеката, която сам си бе изсякъл на идване, и скочи в своето прау — издълбана от един дънер лодка. Най-първо остърга с острието на ножа почналите да се надуват от кръвта му сухоземни пиявици и кърлежи, после грабна късото весло, загреба припряно.

Пък и да не гребеше, течението имаше достатъчно сила. Грижата на лодкаря беше повече да се предпазва от сблъскване с подводна скала или понесено от водата откъртено дърво.

Реката, сякаш притисната от двата си бряга като нависнали зелени каньони, ту се стесняваше, превръщайки се в бурен поток, ту се разширяваше, разливаше се в по-ниските места, нахлуваше в гората с утихнали, застлани с водни лилии заливи, по чиито брегове се припичаха неподвижни като дънери крокодили.

Тук-там се гмуркаха корморани, прехвърчаха чапли. Озъртаха се, преди да се напият елени, глигани, биволи. Подскачаха с крясъци по

клоните маймуни.

И безброй други твари.

За него те бяха само два вида: едните стават за ядене, другите не стават. Толкова! Нищо повече!

Отдалечил се по негова преценка достатъчно, той отпусна греблото и въздъхна облекчено.

Вече можеше и да запуши. За запас си носеше голяма цигара, завряна в разтегнатата по обичая дупка на ухото му, където обикновено се окачват обещите. Цигара от зелен тютюн, увит в бананов лист. Съселяните му напоследък предпочитаха малките фабрични цигарки, които купуваха от преминаващия понякога с моторницата си търговец. Ала Пангу обичаше да пуши тютюна така, както бе свикнал.

Всъщност у него всичко бе объркано. Не само с цигарите, не само с джинсите, които носеше, не само с ловната му пушка. Объркал се бе, докато живя в града, докато му се искаше да стане гражданин, а не някакъв прост даяк — туземец от пуцинаците.

И сега, вместо да запали с кремък като другите, той извади от цепнатината на другото си ухо запалката, щракна я и поднесе пламъчето към цигарата.

После засмука жадно, с пълни гърди.

Горски дух ли беше или...

Ето, наближи бентанга.

Той, както е редно, не се виждаше. Големите му колиби със стръмни покриви, построени върху колове, бяха скрити зад горската зеленина, през която водеше тясна пътека, често подновявана с ножове и секири.

Така правеха всички, разполагаха селата си хем близо до реката, та по нея да се свързват с останалия свят, хем не толкова близо, че да не ги заливат наводненията и да не ги достигат комарите.

Там щеше да сбере мъжете и утре всички заедно щяха да одерат носорога, да опушат кожата му и да отнесат месото за вечерния гуляй.

Пред множество, особено ако с него е и дукунът-магьосник, горските духове губят силата си.

Вече отбиваше към плитчината, където бяха вързани другите праута, когато внезапно се сепна.

Защо пък в селото?

Че нали там живее учителят, яванецът, дошъл да учи и малките, и възрастните (то се знае, които искат) на четмо и писмо? Учеше ги също как по-добре да отглеждат ориза и бананите, носеше им по-подходящи сечива и семена от други растения, по-вкусни и по-плодовити; той беше и лекар, и тълкувател на законите.

Ей от това се сепна Пангу.

От закона!

Защото законът забранява да бъдат убивани носорозите.

Учителят щеше да го наклевети пред полицията. И щяха да го осъдят. Щяха да го натирят в планината да троши камъни за новите шосета. А всички знаят какво е теглото на каторжниците.

Пък като те хванат, върви доказвай, че ти не си го убил, ами — някакъв паднал клон! Кой ще ти повярва? Както и той, ако му го кажеше друг, докрай щеше да се съмнява в истинността му.

Пангу размаха веслото, насочи прауто към срещуположния бряг (нарочно, да не го забележи някой от племето) и бързо загреба надолу.

Не му трябваше ни месо, ни кожа!

Нали имаше рог и дамар?

Стигаха му.

Заливът пред родното село изостана назад. С равни тласъци, за да не се изморява, лодкарят размахваше веслото. Предстоеше му дълъг път, налагаше се да пести силите си.

Дълъг път — поне пет дни по течението, докато стигне в града. И там, съвсем тайно, по тъмно, щеше да потърси Пиявицата — търговеца, който като истинска пиявица изсмукваше потта и кръвта на бедните даяки, като им плащаше десеторно по-ниски цени за онова, което му носеха, а им продаваше десеторно по-скъпо своите стоки.

Пък и какво ли могат да му предложат горските хора? Ротанг, суров каучук, дамар. А от него търсят всичко, което не умеят да си направят сами.

Ала най ги изсмуква дебелият арабин, когато му носят незаконна стока: златен пясък, диаманти, крокодилски и змийски кожи. И рога от носорози. За тях най се пазарят. Пазарят се, и накрая все той надделява. Той си стои у дома. Те него търсят, а не той — тях. Щом не щат, нека си ги мъкнат обратно! А защо тогава са се блъскали дни и седмици из джунглата, докато стигнат дотук? За да се връщат напразно ли?

И вземат, каквото той благоволи да им даде.

Какво ли щеше да плати и сега? Рогът — дълъг, плътен, на вид с превъзходно качество; дамарът — огромна буца, и то откъртена от дървото, а не гнила в земята кой знае откога и многократно обезценена...

Пангу се замисли.

Всъщност за какво отиваше в града: да продаде товара си? Или...

Или — заради Бия?

Прекрасната! И невярна Бия!

Но тъй думат хората, не е виновна тя, дето е тъй хубава. Нима на хубостта трябва да се наслаждава само един?

Кой знае защо — може би тя го бе омагьосала отдалеч. Затуй Пангу бе зарязал селото си и слязъл в града.

Там я видя. И не можа да се отдели от нея. Досуц като омагьосан. Не току-тъй разправят, че балийките са вълшебнички.

Остана при нея. За два дни похарчи парите, що бе получил за донесения и тогава дамар. И си потърси работа. Забрави да се върне при племето си.

С какво ли не се захваща: и хамалин, и копач, и дървосекач, и катерач по стълбовете на електропроводите? Понеже другите се страхуваха, а той го смяташе играчка. Нали на такава височина се търси дамарът?

И всичко, което припечелеше — все на нея.

Съсипваше се от работа — по две смени поред.

А тя? Тя цял ден играеше на карти или на зарове с други като нея. И на комар с лека ръка пропиляваше всичко, за което той се бе блъскал като роб.

Нали беше омагьосан, затуй не помисляше дори да ѝ се разсърди. Галеше я, шепнеше ѝ нежни думи. Красотата е магия и има право на всичко. Прощаваше ѝ и прахосничеството, та и честите ѝ отсъствия от дома.

И за да я задържи, се залавяше с най-тежката работа, с най-опасната, най-рискваната. Имаше ли пари, тя стоеше при него. Докато му ги похарчеше. После изчезваше.

Стана копач в цинковата мина. Ужасно срутване на галерията едва не го затрупа. После циркулярът на една дърворезница щеше да му отсече ръката.

Накрая попадна и на диамантеното находище. Не в държавната мина, а в бластията участък, отреден за такива частни търсачи. По-тежка работа не бе вършил през живота си. Но даяките са яки хора, не се плашат от труд. Цял ден, от тъмно до тъмно, сред блатата, на определеното му място от десет квадратни метра, ровеше и промиваше тинята с решето.

И търсеше, търсеше късмета си.

Край него други стотици, хиляди също търсеха.

За жалост рядко, съвсем рядко, намираха.

Най-често дребосъци, дето ювелирите не ги искат. А ги приема само Пиявицата, та да ги препродава за индустрията.

А Пангу намери.

Е, не кой знае какъв, но все пак по-голям от тия, които изравяха другите.

Тозчас го отнесе на Бия. Подари й го от все сърце. Без помен от недоверие.

Сега вече тя щеше да остане за дълго при него!

Стана обратното. Когато се събуди на другата утрин, Бия беше изчезнала. Разбра, че се бе върнала в града, отишла при друг.

Подиря я и там. Но тя направо се подигра с него.

И той, покрусен, се прибра на село, зарекъл се повече да не го напуска.

Зарече се, а то...

Ето, отново отиваше там. Божем да продаде дамара и рога, а всъщност да види нея, невярната и незабравима Бия.

Не, не го беше срам. Никой не се срамува, че е омагьосан. То е извън неговата воля.

Само да я види...

А прауто се носеше все надолу и надолу. Изглеждаше, като че то си стоеше на едно място, а бреговете пъплеха назад ту по-бързо, ту по-бавно според силата на течението. Две бухнали стени, на пръв поглед слети в една безлична зеленина, ала за този, който е живял в гората — съвсем разнообразни. Всяко дърво, всеки храст, всяка трева му бяха известни. И всевъзможните палми, и дивите банани, и едролитните фикуси, и дървовидните папрати, и боровете каури, и обсипаните с белезникави цветове камфорови дървета, и редките полянки между

горските масиви, обрасли с нацъфтели рододендрони, и тънкостволите бамбуци, и тръстиките...

Неусетно се свечери.

А тук мракът пада бързо.

Пангу свърна към брега. И там, в плиткото, пусна въдицата си. Скоро измъкна едра пърхаща риба. Изнесе я на сушата, накладе огън, опече я в жарта. После отново се прибра в лодката, както беше вързана за един нависнал над водата клон, легна на дъното ѝ, зави се с одеялото и тутакси заспа, без да се смущава от безбройните шумове, кръсъци и провиквания на гората.

Защо да се смущава? Нали това беше неговата родна гора?

Събуди се преди изгрев, застреля със сумпитана си един гълъб, опече го, после отново загреба.

А това?

Наричаха го Белия вир заради светлата глина на подкопания му бряг.

Какво ли бе станало тук?

Не бе пожар. Тогава от какво ли бяха изсъхнали дърветата над него?

Останали съвсем без шума, протегнали голи вейки, сякаш оглозгани от хищните мравки скелети.

Десетки, стотици такива дървета. И храсти — безреден клечалак, и лиани — все едно възета, и палми — само дънери като телеграфните стълбове в града.

И ни птица по тях, ни маймуна, ни каква да е гадинка. Мъртвило!

А наоколо джунгла — такава, каквато си я знаеше. Набъбнала от сочната зеленина, кипяща, преливаща от живот.

Толкова чудно!

И преглътна — дали и тук нямаха пръст духовете?

Додето помисли, и ги видя.

Бяха четири, като оня, с когото се срещна върху клона с дамара. Невиждани, неприличащи на нищо, което той познаваше. Затова именно вдъхващи ужас.

Пък и не само заради вида им.

И заради това, което правеха.

Сред тях стоеше огромен глиган, със страшни глиги, едър, могъщ, от тия, пред които бягат и мечката, и леопардът. Стоеше,

пръхтеше, ровеше с предни нозе пръстта. И толкова. Само грухтеше, не нападаше.

А ония, същински мъничета до него, приближаваха бавно, уверено. И сякаш от телата им струеше някаква пара, която обгръщаше глигана.

И той бързо утихваше. Престана да грухти, престана да рови. Краката му се подгънаха, зурлата му заби безпомощно в земята. После цялото му тяло се катурна настрана, изпъна се, замря неподвижно.

Обезумял от страх, Пангу размаха бясно греблото.

Не спря и когато се мръкна. Продължи да плава по течението, като с веслото само управляваше лодката си да не се блъсне някъде.

Без спиране и без ядене продължи и на следния ден.

Чак когато се свечери, прегладнял, се отби на сушата. Тоя път на отсрещния бряг. Не знаеше дали духовете могат да преплуват реката, но тъй му се струваше по-сигурно.

Опече една костенурка, после върза тежък камък и го пусна като котва. Да бъде по-далеч от брега. За всеки случай.

И на следната заран още по тъмно пое отново на път.

ДИАМАНТЪТ

Тъй беше от самото му раждане.

Нежелан! Мразен, преследван...

Кой беше баща му, коя — майка му? И какви бяха: мохамедани, християни, будисти, езичници? Законно роден ли бе или майка му така се бе отървала от позора?

Изглежда, не ще да са държали особено на него, щом като го бяха зарязали, щом го бяха подхвърлили пред вратата на бедния селянин Суминтавикарта.

Намерил той малкото дрипаво вързопче с подмокреното дете вътре и му дожаляло. Внесъл го в колибата, дал го на жена си да се грижи за него. Тъй рекъл: „Дали ще са седем синовете ни или осем...“

И тя го приповила, захранила го с оризова каша. Кажиречи, само с ориз, маниока, мляна царевица израсна.

Кръстили го Садикин — Садикин Суминтавикарта.

Ужким осми син, ама другите седем не го приеха за брат. Побащимът му едва го отърваваше от побоите, що се сипеха върху му. А новата му майка, смазана от умора, хич не го поглеждаше.

Каквото и да станеше, все храненикът виновен, все отгоре му се нахвърляха. Кой изпуснал кокошките — той. Кой разлял коритото на прасето — той. Кой катурнал котлето с варения ориз — пак той.

На туй отгоре го караха да краде плодове от съседите. И ако откажеше — пак бой. Ще не ще, промъкваше се тихомълком в чуждата плантация, отмъкваше кичур банани или паднал дуриан, после — беж, преди да те е стигнал пъдарят! За беда, твърде често го настигаше и боя пак той изяждаше.

А когато тръгна на училище, животът му съвсем утежня. Братята му, от осемгодишния до четиринадесетгодишния, не можеха да му простят, че учителката все него хвали: колко бил умен, колко бил схватлив. А те — прости селски сополанковци, повече им дай да копаят, да берат каучук, да секат захарна тръстика — само учене не им искай!

Подир всяка похвала, подир всяка успешно завършена учебна година — все бой.

Та намрази и успехите си, които иначе бяха единствената му радост в тоя враждебен свят.

А когато умря старият Суминтавикарта, животът му съвсем опротивя. Изгубил бе единствения си защитник. Братята му го превърнаха на слуга, по-право на роб.

Не му оставаше време ни за наука, ни за сън. Ако не копае на полето, ще мете вкъщи, ще пали огън, ще носи вода, ще поправя мотиките, ще точи брадвите и ножовете, ще върши всички домашни работи: и мъжките, и женските.

Разбира се, не изтрая. Едва навършил петнайсет години, една нощ се измъкна от къщи.

И повече не се върна.

Отиде в Джакарта. В Джакарта се стичаха всички, за които нямаше хляб на село. Тъй разправяха: там имало фабрики, имало магазини и работилници. Ако не те вземат те на работа, ще станеш я полицай, я шофьор, я продавач на дребно. Все можело да се намери някаква работа.

Оказа се, че не било тъй лесно. Цял месец гладува, рови из кофите за смет, проси, спа на улицата.

Най-сетне се смилиха. За опит го назначиха метач в една банка. Ех, съвсем скромничка беше заплатата му, ама нали стигаше за храна? А спеше в самата банка. Взе го при себе си портиерът — да му прави дружина.

И продължи да се учи. Във вечерно училище. Добре че имаше и такива. През деня метеше, носеше кока-кола на чиновниците. И какво ли не още. Вечер — на училище. После — сън. На следния ден — отново. Ала не му тежеше, свикнал бе на къде-къде по-голямо тегло.

Година, две, три...

А когато завърши курсовете, по съвета на портиера се яви на конкурс за постъпване в банката.

И го спечели.

Назначиха го — помощник-каеиер.

И другите не вярваха, той — още по-малко. Довчера метач, а сега изведнъж наред с довчерашните си началници. Не той да мете, не той да носи кока-кола, а на него да носят...

Не можеше да повярва, че щастието най-сетне му се е усмихнало. Та тъкмо на него ли?

И като всички уважаващи себе си чиновници си намери приятелка. Миловидна, сладкодумна, както казват — бонбонче.

Още на втората седмица тя захвана да го подпитва за касата: какво пазят вътре, как я пазят, как се отваря. А като чу, че има шифър, не престана да човърка все тая тема — шифъра: „Ако не ми го кажеш, значи, че не ме обичаш.“

Садикин я обичаше много, до полуда. Но — тоя шифър! Защо ѝ е притрябвал толкова?... Освен ако някой не ѝ е поръчал да го научи.

Сметна, че не е просто женско любопитство, а друго, не заради него самия беше мила тя, ами заради шифъра.

И скъса с нея.

Досега му се доплакваше, като си спомнеше за това.

Повече не се залови с никакво момиче. Остана си ерген, заклет ерген, женомразец.

След това пък, съвсем неочаквано касиерът напусна, предаде на него цялата си работа.

И Садикин отново се разтревожи: защо напуска? Дали не е объркал някаква каша и иска да стовари вината върху другиго? Напоследък чиновниците често подмятаха, че нещо става с касовите бележки, необясними поправки и подозрителни излишъци.

От страх да не набедят него, си подаде оставката.

Назначиха го на работа в една търговска фирма. Но и там не се задържа. Като че ли го търсеха само да има върху кого да стоварят отговорността и да го пратят в затвора.

Напусна и там.

Реши да работи сам. Ако ще отговаря; да отговаря за своите постъпки, за своите грешки. Отвори магазин за обувки. И понеже си знаеше сметките, потръгна му. Но една вечер видя двама подозрителни субекти да се навъртат покрай витрината. Повика полиция. Провериха ги — порядъчни хора. А когато ги освободиха, единият се приближи до него: „Ще те наредим, да помниш!“ И наистина през нощта магазинът му изгоря. Огледът установи, че се дължи на късо съединение — оголен електрически проводник. Но той остана с убеждението, че съвсем не е случайно, че ония двамата така си бяха

отмъстили. А може би ги бе изпратила конкуренцията. Защото го мразеха. Всички, пред които се изпречеше, го мразеха.

Избяга от столицата, това вавилонско стълпотворение. Нае си земеделска ферма. И уж се успокои — пасторална идилия. А то — за кратко. След месец всичките му крави измряха. Ветеринарят предположи, че са пасли отровни треви. Но Садикин вече знаеше — отмъщаваха му. Преследваше го някаква сила, някаква опасна мафия, която не беше в състояние да разкрие.

Купи си корабче — да прекупува копра. То се блъсна в риф и потъна. Застрахователното дружество не му го плати, ами на това отгоре го обвини, че го е потопил умишлено, за да получи обезщетението, което се оказа много по-голямо от стойността на амортизираното старо корито.

Нима и тук не личеше почеркът на същата враждебна организация? И тук, както навред.

Беше останал без нито една рупия.

И се нае работник в плантация с хевея. И нали си беше работлив, понеже събираше повече каучук, другите работници му се заканиха, че ще го пречукат, задето им завишава нормите.

Отиде на Калимантан.

Залови се да търси диаманти. В находището, отделено за частници. Но и там не се задържа. Един беше извадил хубаво кристалче, а на заранта го намериха мъртъв, ухапан от змия. Само това му трябваше на Садикин. От няколко дни забелязваше как двама подозрителни типове все го дебнат. Изводът за него беше само един — ако и той извади нещо по-ценно, и в неговата палатка щеше да се намъкне змия.

Затова избяга и оттам.

Захвана се с нещо, което не би допуснал преди това. Стана браконьер. Незаконна работа, заплаха от полиция, от арест, от затвор. Ала той не се плашеше от полицията, плашеше се от оная организация, тайнствената, непознатата, която смяташе, че го дебне на всяка крачка.

Такава сладка работа — далеч от хората, съвсем сам!

Това беше обяснението му пред самия себе си: „Със зверовете все се оправям някак си. Пантерата има нокти, крокодилът — зъби, кобрата — отрова. И знам от кое как да се пазя. От хората — не знам.“

Ловеше всякакви редки екземпляри: от пеперуди до орангутани. Всички, които бяха забранени за лов. Защото купувачите му искаха тъкмо това — забранена стока. От тщеславие: виж, аз имам нещо, което ти нямаш.

Законите за опазване на природата като че ли имат обратен ефект. Щом някой вид попадне в Червената книга, и търсенето му тозчас нараства като взрив. Не само от милионери сноби, дори от най-почтени научни институти и естествено-исторически музеи.

Поддържаше редовна връзка със закупчиците си. Щом събереше достатъчно стока, им се обаждаше по портативния си радиопредавател и те бързо го намираха — я с моторница, я с хеликоптер, за да си я получат.

За да не буди съмнения, навред се представяше за смахнат златотърсач. Уж рови из речната тиня за наносно злато. И говореше за него като истински маниак, макар че вътрешно беше напълно убеден в несъществуването му.

И днес Садикин гребеше срещу течението, като оглеждаше бреговете, преценявайки къде би било най-удобно да установи лагера си.

Тук-там по ниските брегове се припичаха на слънцето крокодили. Привидно съвсем безгрижно, а все с главите към водата, винаги готови да се намъкнат там при най-малката заплаха. Все по тая причина по-едрите от тях, истински допотопни страшилища, не се отдалечаваха много-много от дълбоките вирове.

Из плитчините газеха чапли, наблизко корморани сушаха крилата си след плодоносните си гмуркания. През разкъсаната завеса на крайбрежната зеленина се виждаха стада черни гибони, които съсредоточено човъркаха из пръстта в търсене на насекоми и червеи.

На малка пясъчна площадка бе накацал рояк оси, заприличал на килим с втъкан седеф. Подушили го, те връхлетяха отгоре му като златно облаче, ала не да жилият, ами да смучат потта, която се стичаше от челото и от разголените му гърди и ръце.

Садикин познаваше нрава им, затова не размаха уплашен ръце и не направи никакво рязко движение, за да не ги раздразни. Продължи да гребе равномерно, както досега. Докато нападателките една подир друга го изоставиха.

Внезапно той отклони лодката към брега. Бе зърнал увиснал на един сух клон, затова по-лесно забележим, прекрасен късоопашат питон от тия, дребните, дето не израстват повече от три метра, и особено много търсени заради пъстрата им кожа, от която се изработват луксозни обувки, дамски чанти, портмонета, колани и какво ли не.

Ловецът заобиколи отдалеч, за да не го усети плячката му, пригответи пръта с телената примка, която му беше нужна сега. Запромъква се и той подобно на дебнещ хищник, без дори да усеща порязванията от острите като бръсначи листа на тревата аланг-аланг, напад и за босоноги хора, и за добитък.

Внезапно се вцепени на място. Още крачка, и щеше да настъпи четириметрова кралска кобра, която, види се, като него си бе набелязала същата жертва — питона.

Първи не издържаха нейните нерви. Изсъска ядно, плъзна се встрани и безшумно изчезна в шубрака.

Едва сега Садикин усети как се бе разтуптяло сърцето му. Ако змията не се бе уплашила, или още по-зле — ако от уплаха го бе нападнала, той вече щеше да агонизира. Тя впръсква толкова отрова, че дори да си инжектираше противозмийски серум, пак надали щеше да оцелее. Най-малко щеше да лежи беззащитен на земята, докато го докопа я крокодил, я пантера.

Питонът реши да промени позицията си и се хлъзна по клона. Садикин съвсем не възнамеряваше да го изпусне. Затова се втурна подире му. Но както се оказа — съвсем непредпазливо. Защото, додето се усети, се видя проснат наред тинята, спънат от някакъв едва подал се корен.

Поде се на ръце в опит да стане веднага. Не му се удаде. Затънаха и ръцете му, кажи-речи, до лактите.

А и нямаше защо да бърза повече — питонът беше офейкал.

Оставаше му само едно — да се окъпе в реката ведно с дрехите, та и тях да изпере.

И почувствува нещо ръбесто под дланта си.

Измъкна го и в трескаво предчувствие го изми в най-близката локва. Близна го и с език.

Нали беше опитал и това, нали бе търсил и диаманти?

А нещото в ръката му толкова приличаше на диамант!

Познаваше добре особената форма на октаедъра.

И то от едрите, които стават за брилянти в украшения, в диадеми и пръстени, а не за шлифоване на други скъпоценни камъни или за короните на земните сонди.

Усещаше как от мръсния ръбест кристал по цялото му тяло плъзва някаква наелектризираща хладина.

Магията на диаманта!

Стори му се по-голям от най-големия, намиран в Калимантан — навярно двеста карата, пък може и повече. А двеста карата — това е цяло състояние, нещо, за което малцина биха дръзнали да мечтаят.

И му хрумна: дали има и други?

В същия миг страхът скова съзнанието му: ами ако някой го е проследил, ако е видял какво държи в ръце...

Той се втурна към храста, където му се мерна някаква сянка.

Нищо — само една уплашена от внезапната му поява тънка зелена змия.

А зад другия?

Също нищо!

Спря се, послуша се.

Гълъбите продължаваха да си гукат безразлично отгоре. Наблизо се чуваше плачливият кикот на птица носорог.

Те още повече подсилваха чувството му за самотност.

Но него тъкмо това го успокояваше — самотността, да няма никой друг наоколо.

Забравил се от алчност, Садикин се плъсна по очи и почна да рови из тинята с пръсти едновременно с двете ръце.

Не усети колко ли време се бе въргалия така. И без това в джунглата никой не брои часовете. Да иска дори, не може и по слънцето да определи кое време на деня е. Нали то е скрито от мощния листен похлупак? Тук дори годишните сезони не се различават.

Изведнъж — още един кристал!

По-малък наистина, но пак диамант. Поне тъй му се стори.

След време намери и трети — още по-малък.

Свечеряваше се. Заопитва гласовете си басовият хор на квакащите жаби.

Търсачът се изправи. В залисията бе забравил да яде, да пие.

А мозъкът му сякаш щракаше, премисляше отде-накъде тъкмо тук да попаднат диаманти?

Откъде ли?

Навярно е било речен вир. И буйните води, повлекли наноси от планината, са оставяли тук, на дъното, да се утаяват по-тежките късове. Година подир година, век подир век. После реката изместила коритото си. И вирът се превърнал в тинесто блато.

Наглед блато — всъщност неизчерпаема съкровищница.

Налагаше му се да провери, налагаше му се да дири съвет от друг, който по-добре разпознава тия проклети камъчета.

И още нещо — който няма да го ограби, нещо повече — няма да го убие, за да го ограби.

Всеки голям диамант крие в прозрачната си вътрешност историите на не едно кърваво престъпление. Всяко едно от тия замайващо искрящи камъчета върху царските корони, върху диадемите, огърлиците и пръстените, е напоено с кръв.

Садикин не искаше да прибави и своята кръв в тия истории. Не искаше.

А трябваше да е сигурен какво притежава.

Представи си, че не са диаманти, а подобни на тях други малоценни кристали!

Понякога решаваше бързо — парадоксално дръзки решения, както му изглеждаха.

Той скри двата кристала, натикани в буца пръст, в хралупата на най-близкото дърво. Да не бият на очи.

Буца пръст — кой би допуснал какво има вътре?

Взе най-малкия, уви го в кърпата си, после се настани в лодката и натисна веслото.

Спуска се по течението два дни. Спеше само по три-четири часа все в лодката, вързал я за някой клон до брега. Спеше, притиснал до гърди кърпата с омотаната вътре скъпоценност. И сякаш през тъканта усещаше силата ѝ — някакво сладостно, хладно гъделичкане. Същото усещане, както когато близнеш с език електродите на батерия за електрическо фенерче. Знаеше, че не е така, диамантът не е батерия, но не можеше да се отърве от това натрапчиво усещане.

На третата вечер наближи града.

За туземците — огромно селище; за него, свикналия с Джакарта — просто струпване на грубо сковани лавки, където алчни търгаши — китайци и араби, ограбваха труда на бедните даяки от вътрешността. Имаше административна сграда с полицейски участък, имаше лечебница с лекар и няколко медицински сестри, но липсваше дори най-скромно кино.

А Садикин имаше тая слабост — киното, да гледа това, което той никога няма да изживее: разкош, вили, мерцедеси, яхти, замайващи красавици, приключения.

Тук, ако ти се иска някакво забавление, трябва да се примириш с китайската лавка, където се пие бира и се играе на карти и зарове, понеже мюсюлманите са малцинство.

Садикин не ходеше и там. Все очакваше някаква заплаха, ако се понапие или ако се захване с комар.

Затова избягваше и града.

Сега се налагаше да отиде. Само Пиявицата можеше да му каже какво е намерил.

Щеше да се отбие при него, но след дълга преценка на цялата обстановка и всички възможни опасности.

Абдулах, търговецът, не е светец. Не току-тъй са го кръстили с тоя прякор. С чиста съвест би го пратил на оня свят, ако си наумеше да му отнеме находката.

Най-вече трябваше да се варди тъкмо от тоя, от когото очакваше съвет.

Премисля дълго. Най-сетне изготви плана си. Стори му се, че подобър не би могъл да измисли.

Изчака да се стъмни съвсем. А то тук става бързо. Додето се смрачи, и гледаш — обгърнал те пълен мрак.

Тогава върза лодката за едно дърво и пое по тъмната пътечка сред шубраците. Тъмна и безлюдна, тъкмо такава, каквато я искаше да бъде. От зверове не се боеше в такава близост до града. Не се боеше и от змии, защото имаше здрави обуца и плътен панталон.

Излезе тъкмо там, където си бе определил — най-близо до дома на Абдулах — хем дом, хем дюкян.

Имал бе щастие — никого не срещна.

Завари търговеца, когато вече се тъкмеше да залости кепенците.

Поздрави.

Абдулах отвърна на поздрава тихо. И тозчас запита:

— Нещичко?

Умееше да чете в душите на клиентите си. Иначе би ли забогатял тъй скоро? Говореха, че е натрупал толкова пари, та щели да му стигнат предоволно не само до края на неговия живот, ами и за внуците му. И се тъкмял вече да зареже тоя пущинак, за да се пресели в някой голям град, да си поживее и той охолно.

Садикин присви очи:

— Да влезем вътре!

Търговецът го въведе в магазина си. И го загледа с търпеливо очакване. Свикнал бе с такива посетители, които не бързат да се издадат защо са дошли. Ще помълчат, ще помълчат и накрая ще проговорят! Щом са тук, при него, значи, той им е нужен, не те нему.

Посетителят познаваше добре помещението, в което се намираше: разположението му и обстановката, претъпканите шкафове и тезгяси. И главно — входовете му: единият към улицата, другият — към двора. Но преди да се стигне до двора, трябва да се мине край стаичката на двамата пазачи — и двамата с такава размесена кръв, та не можеш да проумееш коя преобладава: малайската ли, европейската ли, негърската ли.

От тях най-вече се боеше Садикин, затуй все за тях се озърташе.

И към прозореца, който също гледаше към двора.

Всичко беше така, както се полагаше по плана му.

Тогава измъкна кърпата, разгърна я и я поднесе към арабина.

В очите на Абдулах грейнаха издайнически две алчни искрици. Но той тутакси прие обичайното си безразлично изражение. Наведе се, взе диаманта, прецени теглото му на ръка, после извади лупата и го разгледа от всички страни.

— Хм! — Само това рече.

Но то стигаше.

Садикин запита шепнешком:

— Колко?

Абдулах взе да премисля наум.

Има пукнатинки — рече той накрая.

Другият, сякаш не чул, повтори въпроса си:

— Колко?

Не запита диамант ли е или нещо друго. Да не губи предимство при пазарлъка. Дадената цена щеше да отговори и на това.

Най-сетне търговецът отсече:

— Хиляда рупии.

За бедните даяки, с които обикновено търгуваше, това щеше да означава баснословно богатство.

Ала за Садикин, който бе работил в банка...

— Аз знам цената на... — не се доизказа, не посмя да изрече гласно думата.

И се озърна боязливо.

— Има пукнатинки — повтори арабинът. — Но хайде да не губим време! Последно — две хиляди!

Садикин също умееше да се пазари:

— Виждам, ценно ти е времето. Та да не ти го пилея! Дай пет хиляди и да си ходя!

Оня се намуси:

— Ти чуваш ли се какво говориш? Пет хиляди! Де у мен толкова пари?

Тогава браконьерът направи движение уж да си ходи.

— Ще намина утре. Пък ти дотогава потърси!

Търговецът го спря:

— Туй, що може да се свърши днес, не оставяй за утре!

Сложи ласкаво ръка на рамото му:

— Изчакай ме мъничко! Да притичам вкъщи, да видя дали мога да намеря още... Много са, ей... Прекалено... На загуба трябва да ги взема... Само да не те връщам... От приятелство...

И излезе през задната врата.

В същия миг Садикин отвори прозореца, прехвърли се вън, прекоси тичешком двора, прескочи задната ограда и хукна по тъмната уличка.

Далеч зад себе си чу глъчка, викове, закани, ала не спря. Бегом, задъхан, излезе от града и се шумгна в пътеката, по която бе дошъл.

Тичаше, тичаше. Не усещаше клоните, които шибеха лицето му, тръните, които деряха и дрехите, и кожата му.

Достигна реката, отвърза лодката, метна се вътре и загреба.

Не пое веднага срещу течението. Отде да знае дали някой наблизо няма да го види и да го издаде?

Трябваше да обърка всекиго, комуто хрумнеше да го преследва.
Отправи се към другия бряг. И все покрай него тръгна надолу.
Не можеше да сдържи любопитството си. Всъщност не просто
любопитство. Искаше да се увери напълно.

Ето там, отсреща, беше дървеният кей!

И по него притичваха някакви сенки. От време на време спираха
и светваха с фенерче да проверят има ли някой в полюшкващите се
лодки.

Проверяваха! Диреха него!

Сигурен беше, че дирят него.

Абдулах с главорезите си бе решил да му отнеме диаманта. Ей
затова бе излязъл от дюкяна, да ги викне. И понеже не бяха успели да
пипнат тогава плячката си, бяха изтичали на пристанището. Там спира,
там тръгва всеки, който идва в града.

Но ги бе надхитрил!

Планът му бе успял. Предпазливостта, страхливостта му, ако
щете, мнителността му го бяха спасили.

Не само му тровеха живота — сега вече видя полза и от тях.

Преди години го склониха да се прегледа при психиатър. И оня
му рече:

— Вашата болест е полезна само за тираните. Никому да не се
доверяват, от всекиго да се пазят. За обикновените хора е мъка.

Че беше мъка — беше. Нали затова скиташе като слон единак,
нали затова си нямаше ни приятел, ни приятелка, ни жена, ни деца.

Най-сетне бе видял полза и от тая мъка.

Доволен, той загреба обратно срещу течението.

Обратно, към своето съкровище!

Щеше да копае, да рови, дори да дращи с нокти, но щеше да
изрови всички тия проклети кристалчета, които реката от векове бе
наслагвала там.

МЕЧТАТА НА ДОКТОР ПЕЕВ

Христо Пеев, доктор на биологическите науки, дойде на остров Калимантан да подбере за института си някои типични представители на местната фауна.

Тази беше служебната му задача. Но покрай нея си бе поставил за цел да проведе на място няколко по-особени експеримента, за които в България не съществуваха нужните климатични условия. А и надали директорът му би ги разрешил. Защото не само той, ами всеки, с когото споделеше идеите си, направо ги окачествяваше като налудничави.

Вероятно бяха такива. Но не беше в състояние да ги изличи от съзнанието си. За тях бе замечтал още от първия семестър в университета. Дето се казва, оттогава с тях лягаше, с тях ставаше. Вършеше си добросъвестно пряката работа, по-добросъвестно от другите, и тя му спореше. Пък и я обичаше, убеден, че е науката на бъдещето. Постигнал бе доста добри резултати в многобройни опити с трансплантация на гени. Засега, то се знае, все още между микроорганизми. Но то съвсем не означаваше, че няма да постигне и другото — да речем, пренасяне на ген от азотосвързваща бактерия в наследствения апарат на пшеница или царевица.

Не съществуват никакви теоретични ограничения за постигане на тая цел. Както и за още по-значителни постижения все по този път — чрез присаждане на отрязъци от дезоксирибонуклеинови киселини от едни организми на други.

И дори...

Тъкмо това беше неговата мечта, неговата идея фикс както я наричаше Мария, жена му, и тя като него биоложка. Намираще я поначало неосъществима. Да прехвърли гена, отговорен за производството на хлорофила в растенията, в генома на някой животински вид, за да получи същество, което ще притежава едновременно качества както на животно, така и на растение. Дръзко наистина, прекалено дръзко!

Животно, способно да фотосинтезира!

А защо му бе нужно това?

Защото беше убеден — разумът, нравствеността, сърцето му го напомняха всеки час, всеки миг, — че животът на нашата планета е съвсем неудачно устроен. Поначало погрешно, тръгнал по възможно най-противонравствения път. Първите си стъпки еволюцията като че ли е извървяла в правилния път. Не е толкова важно къде се е зародила първата жива материя — дали не още в Космоса, както твърдят някои, нещо като „предживот“, подготвен в полуфабрикати. В междузвездното пространство астрономите откриват гигантски облаци от вода, амоняк, метан, ацетилен, сероводород. Били уловени радиосигнали и от аминокиселини. Наистина в някои метеорити редом с други сложни вещества са установени захари, мастни киселини, порфирины. В Мърчисоновия метеорит в Австралия са намерени още аденин, гуанин, цитозин, тимин и урацил, които всъщност са гравидните тухлички в генетичния код на всяко живо същество.

Всъщност за нашия учен не изглеждаше толкова важно къде е възникнал животът: в Космоса, в океана или в плитките блатата. Където и да е станало това, отначало в прастарите водни басейни е съществувал истински бульон от полипептиди. И от всеки полипептид е тръгвала някаква нишка към истинския живот. Но от всички е оцеляла единствено днешната.

Как ли би изглеждала биосферата на Земята, ако бе взела надмощие друга полипептидна система?

Първите живи същества безсъмнено са били хетеротрофи, ползващи наготово „хранителния бульон“. Впоследствие някои от тях се отклонили от тоя път и преминали към автотрофен начин на живот — чрез самоизхранване, което значи, започнали сами да си произвеждат хранителните вещества посредством фотосинтезата. Навярно първите от тях са приличали на далечните си потомци — днешните еуглени, които са способни да се движат и да се хранят с готови органични вещества като животните, но едновременно с това притежават и хлорофил като растенията.

Проучванията сочат, че хищничеството — изяждането на други живи същества — се е появило преди около шестстотин милиона години. Дотогава земното население се е състояло от тинояди и

филтратори. И както изглежда, първите хищници са наподобявали днешните амеби.

Постепенно те са ставали все по-добре въоръжени, все по-пъргави, все по-силни, все по-съвършени, превъзхождащи както растенията, така и животните, изхранващи се с тях.

Ей това беше веруюто на доктор Пеев — че „злото“ в света произтича от хищничеството. Без него щеше да съществува един свят от растения и консуматори на мъртва органична материя, свят на мирно съществуване без непрекъсващите жестоки битки, ежечасни, ежеминутни, ежесекундни убийства, без проливане на реки от кръв.

За да живееш, трябва да изядеш другия — това е основният закон на нашата майка природа. Злото, образно казано — това са ненаситно зиналите уста и острите зъби.

Всички етични системи, съчинявани от мъдреците, в действителност предлагат само полумерки — поограничаване на злото, ала съвсем не и пълното му премахване.

Светът на доброто и справедливостта според него можеше да настане едва след като всички твари преминат изцяло към автотрофния режим на живот, след като изчезнат както хищниците, така и вегетарианците — въобще готованците.

А то би се постигнало само ако те придобиеха способността да асимилират въгледвуокиса от въздуха — което значеше, ако се появяха фотосинтезиращи животни редом с фотосинтезиращите растения.

Днешната биосфера е постижение на стотици милиони години еволюция. Природата се стреми към усложняване в борба против ентропията — вселенското противодействие на всяка организация. Еволюция и ентропия — все едно Ормузд и Ариман у древните перси. И това, което прави най-силно впечатление — еволюцията се развива с прогресивно нарастваща скорост. Почти милиард години съществува неразумният живот върху планетата ни, а само един милион се оказва достатъчен за качествен скок — появата на хомо сапиенс. Тоя ход продължава да се ускорява непрекъснато. И ще се ускорява особено след като се намеси активно и разумът.

Доктор Христо Пеев беше убеден, че човекът е призван, предопределен да коригира своята създателка — природата; именно той със своите научни постижения да ускори еволюцията с милиони години наведнъж, да я насочи в желанието от него път. Досега тя беше

направлявана от стихийните биологични фактори. Време беше тази роля да се поеме от човешкия разум.

Голямата цел, изкореняването на Злото, прекъсването на всеобщото самоизяждане беше по силите само на неговата наука — генетиката. С нейните методи да се създадат организми без алчни уста, без зъби и нокти, неспособни за убийство.

Той все още не дръзваше да си представи и хора, годни да фотосинтезират. Кой друг, ако не един биолог, би знаел колко активна обмяна на веществата е в състояние да подхранва функциите на човешкия мозък, за който са нужни изобилни и най-разнообразни хранителни съставки и който не може да бъде задоволен с ниския коефициент на полезно действие от фотосинтезата на растенията.

Засега — не. Но в бъдеще? Наистина нейната ефективност при културните ни растения е слаба. Те най-често използват по-малко от един процент от падащата върху им слънчева енергия.

А нима не би могла да се увеличи? В известни случаи се оползотворяват един и половина процента. Царевицата и захарната тръстика — двойно, в хидропоници — още два пъти повече. Има райони на Земята, където ефектът е още по-голям — например в Памир и другаде. А само един процент повишение в коефициента на полезно действие при биосинтезата може да произведе нови милиарди тонове биомаса.

Само за половин час Слънцето изпраща върху Земята толкова калории, колкото се получават от целогодишния добив на нефт, въглища и природен газ. И от тях, уви, растенията усвояват само един-два промила. Защото освен ниви и градини съществуват и огромни безжизнени пространства: пустини, планини, градски площи, пътища, заводи.

Целта на доктор Пеев засега беше съвсем скромна — да присади гена на фотосинтезата от някое растение и тоя, който управлява производството на фермента нитрогеназа при усвояването на азота от въздуха при азотобактера, в генетичния апарат на някое животно — първоначално в по-примитивен организъм, който не се нуждае от особено активна обмяна на веществата.

Да положи началото!

А после, ако сполучи — или той, или други да продължат нататък... Нататък... Той дори потръпваше при тая мисъл, докато

създадат НОВИЯ ЧОВЕК, „Хомо футурус“, който за съществуването си няма да се нуждае ни от лов, ни от кланици, въобще от убийство под каквото и да е предлог, който дори щеше да се откаже и от растителната храна, който, фигуративно казано, щеше да се препитава единствено със слънчеви лъчи.

Живот без проливане на кръв, без насилие, без жестокост!

Хранителната верига в природата е построена върху тъй безжалостна и тъй разсипническа основа, че за всяка единица тегло на индивида от по-горното звено са нужни десет единици от по-долното.

Защо да не се избегне това разточителство — което означава избиване на десетократно повече същества? Което означава непрекъснатата кървава вакханалия, продължила повече от шестстотин милиона години?

Тогава, отхвърлил грижата за стомаха си, човекът щеше да се отдаде изцяло на духовните си потребности: наука, изкуство, спорт, удоволствие.

Щеше... Трябваше...

За жалост дотогава предстоеше много работа, огромна работа. А Христо Пеев едва бе понечил да направи процъпалника си. Цяла седмица бе експериментирал с една малка тридакна, тридесетина сантиметра дълга, извлечена от рифа с помощта на местни рибари и поставена в аквариум с непрекъснато протичаща океанска вода. Бе проучил взаимодействията между нейния организъм и живеещите в тъканите ѝ водорасли зооксанти. В природата се срещат и други подобни съжителства: при лишейте, където се наблюдава истинската симбиоза между плесен и водорасло. Тук обаче не става дума за симбиоза, тук гостоприемникът — мидата е всъщност паразит, по-право благоразумен хищник. Както човекът отглежда домашни животни, за да ги яде, така и тя развъжда в тъканите си зооксанти, за да усвоява произвежданите от тях органични вещества, а накрая също така да си ги смели целите.

Всъщност не такава форма на живот си представяше ученият, а пълно сливане. Интересуваше го главно как реагират животинските тъкани на съжителството с фотосинтезиращи клетки, които отделят атомния си кислород направо в тях.

Не е изключено така да са се появили и по-висшите растения от подобен паразитизъм към пълна симбиоза. Амебовидна клетка е

приспособила в свои работни органи погълнати други микроорганизми: от синьо-зелени водорасли са произлезли хлоропластите, които и досега са запазили ядрата си; от аеробни бактерии — митохондриите; ядрото пък може да се окаже паразитираща бактерия, която е намерила най-подходящия начин така да възпроизвежда своя генетичен код, но за разлика от вирусите, без да унищожават гостоприемника си.

Пеев бе събрал доста данни, които предстоеше да преработи с компютъра, когато се завърнеше в България.

Сега щеше да пристъпи към втория си експеримент — не по-малко значителен от първия.

С едноместна лодка, задвижвана от прикачван мотор и натоварена с нужните инструменти и записващи устройства, се бе насочил към вътрешността на острова. Сам. Не възнамеряваше да се отдалечава много — само толкова, че след като си свърши работата, да се върне още същия ден преди мръкване.

Тоя път си бе поставил задачата да изследва някои физиологични процеси в непентеса — това чудновато индонезийско хищно растение, което в допълнение на автотрофното си хранене прибавя и веществата, получени от смилане на уловените в приспособените за целта листа-капани насекоми и други дребни животинки.

Не, няма спор! Границата между растенията и животните не е тъй непреодолима.

Теоретично поне, доказвано и от плахите опити на еволюцията, не е неосъществимо създаването на същества полуживотни-полурастения.

И... В крайна сметка — кротки, неагресивни, добродушни хлорофилни хора!

Хората на бъдещето — „Хомо футурус“... И Раят на Земята...

В действителност това не улесняваше особено задачата. Растенията са сложен продукт на природата, тяхната генетика е непроницаема дори от тая на човека.

От дете бе мечтал да пътешествува, да броди из неизследвани джунгли, да се преборва с опасности, да среща невиджани животни и растения. Та кое ли момче не е мечтало за това? И ето я, най-сетне мечтата се бе сбъднала.

Той плаваше по една река, която прорязваше екваториалния лес, река в едно от най-интересните кътчета на Земята — Индонезия. Мечтаната страна на хилядите острови, Смарагденият пояс, Градината на изтока, Островите на блажените — все наименования в превъзходна степен на тоя вулканичен архипелаг сред океана.

От двете му страни се издигаха като ослепително зелено ждрело горските великани, сякаш нямаше две еднакви дървета, омотани с оплетената мрежа на лианите. А под тях, досами брега, поклащаха кичести корони кокосовите палми, чиито стволоче изглеждаха къдрави от облепилите ги лишеи, кипреха се стройни пинангови палми и навяващи тъга аренгови палми. В ослепителни отблясъци отразяваха слънчевите лъчи широките листа на дивите банани, над които се привеждаха дървовидните папрати. А в самата вода, сякаш да заличат всяка граница между нея и сушата, се поклащаха тръстиките, сред които всяка педя празнина беше заета от легналите върху водната повърхност листа на водните лилии. Сред тях се провираха чапли и безброй други птици, които отлитаха разтревожени, щом чуеха пухтенето на мотора му. А нейде от високото, откъм върхарите на гигантските дървета, ехтеше утринният хор на гласовитите гибони.

Открил удобно заливче, Пеев насочи нататък лодката си. Върза я за един нависнал клон, после скочи на брега и навлезе в мрачния тунел от омотани храсти и увивни растения.

Ясно — пътека, по която едрите животни идват на водопой. Опасна пътека, която изискваше да бъде постоянно нащрек. Но само тя можеше да му позволи проникването във вътрешността на гората.

Още щом пристъпи, и трепна. С глухо пърхане прелитна някаква птица с дълги бели пера на опашката като развяващи се подир кораба вимпели.

Райска мухоловка!

Той метна пушката през рамо и навлезе в крайнината — мрачен гъсталак, който за негово облекчение скоро свърши и пред него се издигна истинската джунгла. Всъщност тя висеше на двадесет-тридесет метра над главата му, а край него се извисяваха великанските дървесни стволоче: едни, като подали се направо от пръстта антични колони, други, надебелени в основите подобно на нашенските дъбове, трети, с дълбоки бразди от сливането на множеството въздушни корени, четвърти, с изпъкнали над земята дъсковидни корени,

наподобили оперението на балистични ракети. Почвата въобще не се виждаше от опадалите сухи вейки и листа, сред които можеха да виреят само плауни и селлагинели. И мъхове, и лишей, и гъби — навред, сред окапалата шума и по стъблата. И мирис на гнило, на парник.

И влага — досущ като в парник! Тая влага, с която се бореше безуспешно, откак бе дошъл, от която плесенясваха и дрехите, и книгите, и припасите му.

Доктор Пеев нямаше право да се застоява на едно място, нито да съзерцава, нито да се мръщи. Отвред по тая настилка бързаха към него гладните сухоземни пиявици.

И той тръгна напред.

Скоро листният покрив отново се спусна, сля се с втория етаж на джунглата — сянкуустойчивите дървета, после, още по-ниско — третият етаж: дървовидните папрати и палмите джуджета, всички омотани в плетеницата на лазещата ротангова палма, чиито врежове достигат стотици метра дължина, и безбройните лиани — все едно корабни въжета.

Ето и едно от чудесата на Калимантан — дръвчето Полвалтеа, чието стъбло беше обсипано с едри оранжеви цветове! Ето и гигантската тигрова орхидея, ето и други замайващо красиви цветове, толкова много и тъй разнообразни, че той, биологът, вече се обърка.

А ето и това, което диреше!

Над блъбукация поток висяха като окачени шарени делвички капаните на непентеса. Приличат на цветове, тъй ярко изпъстрени са те, за да примамват насекомите, а всъщност са видоизменени листа.

Пеев надникна в най-голямата, цял метър дълга. Дъното ѝ запълваше някаква течност, в която плаваха хитинените щитчета на десетина бръмбари. И още нещо — един полуразложен охлюв. Такова е предназначението на тая течност — със сладкия си мирис да примамва жертвите, а след като те се подхлъзнат по гладкото устие на делвичката, да ги смели досущ както стомашните сокове на животните.

Тъкмо това му трябваше!

Биологът се дръпна рязко, за да се върне при лодката си.

И дали от неговото движение, или подплашени от нещо друго, над главата му се стрелнаха няколко странни същества. Странни биха изглеждали на непосветения, не и на него.

Ненапразно наричат Калимантан „родина на хвъркатите чудеса“.

Това се оказа летящ гущер — драконче, което се хлъзна по въздуха двадесетина метра върху разперените отстриани на тялото му ветрилца и се вкопчи в съседната палма. Насреща му, разперила четирите си лапички, между чиито пръсти бяха опънати тънки ципи сякаш върху четири парашутчета, премина летяща жаба.

В тая страна има и летящи змии, летящи катерички, летящи лисици, по-право огромни растителноядни прилепи.

Докторът почти тичешком достигна лодката и награби портативния осцилограф. С него смяташе да запише биотоковете на непентеса при различни дразнителни.

Почти се спъна в някаква сива топка, която се търколи в краката му.

Какво ли беше? Такова твърдо, люспесто...

Но да, какво друго — панголин, покритият с люспи мравояд! Някога хората използвали люспестата му кожа като броня, да не ги лови стрела. Чудна броня, от рогово вещество, все едно нокти. Още едно чудо в тоя чуден остров: нокти по кожата, зъби в стомаха, а устата беззъба.

В тоя миг чу вика:

— Пази се!

Той се обърна. По реката плаваше прау с един гребец в нея — Пангу, който бързаше да стигне навреме в града.

— Пази се! — повтори даякът. — Пантера! Вляво, вляво!

Пеев вдигна пушката, готов за стрелба.

Но къде се бе свряла тая хищница? Откъде го дебнеше?

В носа го лъхна и миризмата ѝ — тъй характерна, както я помнеше още от зоопарка.

Ловецът, а дали тоя път беше ловец, или плячка, се взираше в гъстия листак.

И видя.

На три метра над земята, от зашумения клон потрепваше нервно край на увисналата ѝ опашка. Много често тя забравя да си я прибере. И така се издава.

Човекът опита да различи очертанята ѝ сред листата. С много усилия и взиране накрая това му се удаде.

Черна пантера! От тия, дето обитават най-непроходимите гори. И най-опасна, най-дръзка до безразсъдство.

Приклепнала върху клона, готова за скок, а свирепата ѝ глава свита между плешките.

Той натисна спусъка, прицелил се набързо между святкащите от ярост очи.

Не чу гърмежа. Видя само как хищницата, все едно неулучена, се метна към него.

В същия миг някой го блъсна настрана и зае мястото му.

Туземецът!

Той се сгърчи, изправил нагоре острието на копието си от желязно дърво, подпряно с обратната страна в земята.

И връхлетелият звяр се наниза на него.

Но и така, набучен на копието, което се подаде от гърба му, не се предаде. Опита да се метне повторно, и то върху Пангу, който мигновено отскочи назад.

Най-сетне замря. Потръпна няколко пъти с ноктести лапи и се отпусна безжизнен.

Вдигнал отново оръжието си, доктор Пеев приближи до трупа, готов при най-слабия признак на живот да стреля.

Нямаше нужда. Пантерата беше мъртва.

Беше слушал за това, сега се увери с очите си. Представителите на котешкото семейство трябва да бъдат стреляни в сърцето, не в главата.

Той беше отличен стрелец, дори с национални постижения, бе улучил жертвата си точно там, където се бе мерил, куршумът бе раздробил черепа ѝ. Въпреки това тялото ѝ, вече получените от мозъка заповед за нападение нерви, мускулите ѝ — всички бяха изпълнили тая заповед. Метнали се бяха върху врага, и то не един път. И кой знае каква щеше да се окаже участта му, ако не се бе явил местният човек със своето първобитно оръжие.

Задъхан от вълнение, той прегърна спасителя си:

— Ех, благодаря ти!

Извади една цигара от табакерата си и му я предложи. Обикновено не пушеше, запалваше само напоследък, за да се сближава по-лесно с тукашните хора, които обожават тютюна.

И така, както пушеха мълчаливо, все още развълнувани от станалото, го разгледа.

Даяк, от вътрешността на острова, от „маслинените хора“, както ги наричаха. Нисък, но мускулест, типичен монголоид със светла кожа и дълги черни коси, подрязани над челото, а отзад вързани на опашка. И съвсем голо лице, с изцяло оскубани косми, дори на веждите и клепките, което му придаваше вид на каменна статуя. Това впечатление се потвърждаваше и от напълно безучастния му израз. Ще речеш, същество от друга планета без чувства, без страсти. Но Пеев бе поопознал някои от тия хора, докато работеше с тях. Изживяваха и те мъки и радости по същия начин, както всички други, само дето мимиката им беше различна, неуловима за чужденеца. Както българското кимане за „да“ и „не“ обърква другите европейци. Ушите му, срязани и разтеглени, висяха почти до раменете. Наистина напоследък вече не ги обременяваха с многобройните бронзови пръстени, но все не се отказваха от обичая да ги пробиват и удължават, все още се смяташе, че колкото са по-дълги, толкова е по-шик. Вратът и плещите му бяха татуирани с най-сложни орнаменти — хем за красота, хем за племенно отличие — всяко племе със своя татуировка.

Пеев неволно погледна и палеца му. И той — татуиран. Някога, когато съществувал обичаят за обезглавяване на враговете, тая украса означавала броя на убитите.

Пангу, изглежда, се досети:

— Сега — рече той — младият воин трябва да донесе в селото не череп на човек, а на орангутан.

Биологът още не владееше добре индонезийски език. Въпреки че имаше дарба на полиглот, само за три месеца не би могъл да научи много. Половината от думите знаеше, за останалите само се досещаше. Още по-трудно му беше да говори. Но се стараеше.

— Нали е забранено? — съчини той бавно въпроса си.

— Вярно, забранено е. Но обичаят...

Ех, тези обичаи! Та нали от суеверия и в България все по-рядко се срещат прилепи и змии, и пеперуди мъртвешка глава, и кукумявки.

Не стигат браконьерите, от които индонезийските власти едва опазват обречените на изчезване орангутани, ами и туземните обреди...

Пеев махна с ръка. Нищо не може да спре тоя гибелен процес. Отиват си ту един, ту друг животински или растителен вид. А ние си пишем статиите за екологичното равновесие, присвояваме си звания и хонорари, ходим по симпозиуми — днес на един континент, утре на друг — както го наричат някои „симпозиумен туризъм“, за разлика от другите видове на държавни разноски.

И колкото повече се говори за опазване на природата, колкото повече симпозиуми заседават, толкова повече видове изчезват. В неудържима прогресия.

Дали не са прави ония, които ругаят съвременето ни, като го наричат „самоубиваща се цивилизация“? Дали наистина за биосферата човекът не е същото, което е раковият тумор за него? И той като раковата клетка — изплъзнал се от контрола на природните закони.

Гласът на даяка прекъсна мислите му:

— Туан — рече, — господине, ще одереш ли ти кожата на пантерата?

Че защо ми е?

Да я продадеш.

— Не! — поклати глава Пеев. — Ако искаш, ти я вземи!

Сякаш чакал само това съгласие, Пангу измъкна мандоуто и с няколко сръчни нареза отдели пъстрата кожа от трупа.

— Пробита е — измънка той. — От копието. Ама Пиявицата и тъй ще я купи.

Изплакна я от кръвта във водата, после я метна в своето прау.

— Нямам сол да я наръся. Ама до довечера все ще издържи.

И подаде ръка за сбогом:

— Тръгвам. Да стигна навреме. А ти, туан, повечко се озъртай!... Не само за пантери...

Той се наведе, пошушна му доверително:

— По-нагоре, при Белия вир... Горски духове... Видях ги с очите си.

Туземците са суеверни, натъпкали са света с всякакви свръхестествени зли сили. Навярно и на тоя му се е привидяло нещо през нощта. На страха очите са големи.

— Посред бял ден беше — поясни даякът. — Четири духа... Омагьосаха глигана и той падна... А наоколо гората останала без листа, сякаш пожар...

Пеев запита повече от любопитство. Та тоя човек му бе спасил живота.

— Как изглеждаха?

Пангу отвърна без колебание:

— Виолетови, съвсем виолетова козина. А телата им усукани като черупка на охлюв. И три очи, едно над друго. Различни. Отдолу нещо като крак, ама ходи все едно голяма пиявица. Хване се с единия край, проточи другия, стъпи с него и изтегли първия. Както се мери с педя.

Такова подробно описание!

Туземците поначало не обясняват как изглеждат духовете — ту сенки, ту превърнати в зверове, в скали, в мълнии... А тези?

Калимантан — островът на чудесата!

А дали не съществува някое още неизучено чудо? Това например, за което говори даякът. Някакво пълзящо растение, малко по-пъргаво от лигавите гъби, да речем, с чувствителността на срамежливата мимоза — защо не?

Нима щеше да пропусне тая възможност? Нещо толкова подобно на съществата, за които мечтаеше.

Доктор Пеев реши изведнъж:

— Заведи ме!

Пангу поклати глава:

— Не сега, туан! Аз трябва да ида в града. Важна работа.

И додаде:

— Ако ти ще ходиш, иди с дружина! Духовете не се задяват с повечко хора.

Качи се в прауто и загреба.

А доктор Пеев прикачи осцилографа към пъстрата каничка на непентеса и пусна самописеца. Да довърши опита си.

И после, още утре, щеше да поеме към тоя тайнствен Бял вир.

Дори да не се оказеше вярно сведението на даяка, непентеси щеше да намери и там. И животни, и растения — много повече оттук, в близост с града.

Беше решил...

НЕЖЕЛАНА СРЕЩА

Все до самия бряг, в сянката на нависналите клони, провирайки се между падналите в плитчината дънери, сред тръстиките и къдравия килим на водните растения, Садикин гребеше нагоре, срещу течението, към своята мина.

Тя беше негова, тая диамантена мина!

Само негова!

Затова се криеше, така че никой да не го зърне, никой да не разбере накъде отива.

Все в сянката, все потулен зад нещо.

Отсега нататък никой не биваше да го види! Никой!

Зазори се. Дрезгавината на разсвета бързо преля в блясъка на тропическия ден. Водната повърхност заискри като раздухвана жар. Хорът на невидимите в клоните гибони заизвива тиролските си йодлери. Ту тук, ту там изпълзяваха на припек крокодилите, разгонвайки накацалите птици и подранилите за водопопя животни.

А той все не спираше. Гребеше, гребеше.

Бреговете — гигантски преспи от зеленина — бавно пъплеха назад. И ту се сближаваха там, където стеснената река се превръщаше на запенен порой, ту се раздалечаваха, когато водата се разлееше нашироко в пространни застояли блата.

Обиграният поглед на браконiera виждаше животните там, където друг, ненавикнал, нямаше да забележи нищо.

Ето една дългоноса маймуна, която индонезийците наричат „холандец“, тъй като я оприличават по носа на европейците, се бе свряла в безстеблената палма нипа и се гощаваше с червените й цветове.

Ето един малък елен отскочи мълниеносно назад, зърнал лодката и лодкаря.

Ето стадо гибони, които съсредоточено чоплеха земята за насекоми.

А това беше фазанът аргус, който прилича на паун, но е толкова предпазлив, че пътешествениците рядко са го виждали, макар често да са слушали особения му призив.

Доскоро безмълвна, гората заехтяваше от безброй звуци. Кряскаха водни птици, чирикаха нектарници, звънтяха подобно на чинели брадати кълвачи, бръмчаха пчели и бръмбари, някъде под водата ревеше глухо крокодил, караха се за нещо маймуни макаки.

Навярно вече можеше...

Той свърна към познатото му заливче, където върху сухото възвишение би могъл да се наспи през деня, а вечерта отново да поеме нагоре.

Така трябваше да постъпва — денем в сън, нощем на път!

Пристана до един повален дънер, извлече лодката си, та я потули в шумата му, после потърси място за почивка.

Най-често използваше празнините между въздушните корени на филодендроните, а то не и корени, ами стъбла, стъбло до стъбло, същинска гора с една-единствена корона отгоре. Като ограда го защитаваха поне от едрите животни: слонове, носорози, диви свине, биволи. Все едно противотанкови препятствия.

Мушна кърпата с диаманта в една плитка хралупа, след като разгони цяла дузина гигантски стоножки, по-дълги от педята му. Ако някой успееше да го издебне, поне да не намереше нищо в него. Дори ако го убиеше — това щеше да бъде следсмъртната му гавра с убиеца.

По ствола лазеха два изящно нашарени гущера, които бързаха да се скрият на обратната му страна, откъдето надзъртаха страхливо, както правят катериците.

Садикин се намъкна в спалния чувал, не толкова за топлина, колкото да се предпази донейде от дребните горски гадини. И тутакси заспа.

Непробудно, без никакви сънища...

Стресна го някаква глъчка. Наоколо сновяха хора.

Той посегна към опряната до него в чувала пушка.

Нямаше смисъл — премного бяха. Не би се справил. А и те, изглежда, не му обръщаха особено внимание. Едни опъваха палатка, други кладяха огън.

Даяки, от преселените към крайбрежието, прогонени от нищетата да дирят другаде препитание.

Даяките са честни хора — не лъжат, не крадат. Но дали цивилизацията вече не е покварила и тия?

Един го видя и се приближи:

— О, туан Садикин! Каква среща!

За туземците и пришълците от Ява бяха също „туан“ — господата.

Садикин го позна — Джалонг, от тия, които развеждат туристи из вътрешността на острова. И се поуспокои.

— Кого разхождаш сега? — запита го той.

Оня посочи с глава.

И Садикин видя доктор Христо Пеев, който изнасяше апаратурата си от лодката, за да бъде на малко по-сухо място.

Разбрал, че спящият, когото бяха намерили на брега, където и те бяха отседнали за нощувка, се е събудил, докторът приближи до него и подаде ръка за запознанство.

— Христо Пеев, биолог. Правя проучвания върху непентеса.

И стискайки ръката му, добави:

Няма нужда вие да ми се представяте. Моите хора ми обясниха кой сте — човекът, който по-добре от тях, родени и израсли тук, познава цялата околност. Нали?

Такъв ми е занаятът — отвърна стеснително браконьерът, като през цялото време попоглеждаше крадешком към хралупката, където бе натикал диаманта си. Искаше му се да провери дали е още там, ала не се осмеляваше — толкова много очи, все някое щеше да го мерне.

Успокояваше го само това — тъкмо на отвора се бе разположил сякаш нарочно поставен за пазач, огромен чер скорпион на големина колкото рак, който поклащаше заплашително вирнатото си коремче с отровната кука накрая.

Вече се свечеряваше. Мракът се спускаше бързо. Гората потъваше в черна въздушна смола, която разтваряше всичко: и стволове, и лиани, и храсти. Единствена реката все още просветваше, хвърляйки безброй метални отблясъци.

Нейде изрева волска жаба, заквакаха, ще речеш — чуруликаха — дървесните жаби, запрелитаха с глухо бръмчене бръмбари и безшумни нощни пеперуди. Като сребристо облаче ниско над водата премина рояк крилати термити, поели сватбеното си пътешествие. Навред по земята, по постелките, по припасите, по хората се разпълзяха огромни

хлебарки. Записукаха хиляди, милиони комари, толкова много, че замрежваха и без това още непривикналите към здрача очи.

— Аз не се плаша от тях — сподели Садикин Суминтавикарта. — Гълтам витамин „В“.

Христо Пеев се поусмихна:

— Аз също. Но за жалост без особена полза. Вместо хиляда комара, ме нападат само сто, а по кожата ми няма място за повече. Опитвам и разните мазила, но тях пък не мога да търпя. И съчувствувам на кокетките, които не само вечер, ами денонощно трябва да се мацат с всякакви помади, маски, ружове, пудри.

Вечерята беше готова и всички седнаха вкупом да се хранят.

— Отначало се гнусях от падналите в яденето комари — рече Пеев. — После се убедих, че в стомаха ми те са по-безвредни, отколкото навън.

Садикин подметна:

— В действителност те са най-опасните хищници в джунглата. Не знам кой друг звяр е пролял повече кръв от тях, от тия милиарди малки кръвопийци.

— Навярно пиявиците?

Яванецът се усмихна:

— Редовно пръскам дрехите си с репелент, който ги отблъсква. Благословен да бъде тоя, който го е измислил!

— И аз — рече ученият. — Какъв биолог щях да бъда, ако оставех да ми изпият кръвта някакви си примитивни твари?

Вече привършваха вечерята, когато доктор Пеев запита:

— Господин Садикин, бихте ли приели предложението ми да станете водач на експедицията?

Оня се замисли. Ако откажеше, щеше да възбуди подозрения: защо? Можеха да го проследят.

И отвърна:

— Приемам!

Погледна ги бегло — не подозираха, че ги мами.

Не запита дори каква е целта на тая експедиция. Знаеше — европейците идват тук, за да се хвалят пред познатите си после с какви опасности са се преборвали в джунглата или да откънат някой ловен трофей. Навярно — и тоя също.

Доктор Пеев включи радиоапарата си на вълната от Джакарта. Почти всички, макар и уморени, затанцуваха в ритъма на предаваната мелодия.

Той вече се канеше да го изключи, за да спят, когато радиоговорителят обяви:

— Извънредно съобщение!

И повтори:

— Извънредно съобщение!

После почна да го чете с равен, безучастен глас:

„Както навярно мнозина си спомнят, в изпълнение на програмата за изследване на Слънчевата система от Земята бе изстреляна междупланетна станция «Юпитер 5» със задача да влезе в околоюпитерова орбита, по-близо от най-близкия му естествен спътник Амалтея, и след като изпрати на Земята резултатите от предвидените изследвания и направените снимки, да се вреже в неговата атмосфера, като до разрушаването му от огромното налягане и температура предаде сведения за състава и състоянието на веществата в различните слоеве.“

На най-близкия клон, огряван от пламъците на огнището, блесна нещо. Все едно диамант!

Не, не беше диамант, а окото на лемурчето лори, което подскачаше по клона като жаба.

Хоп-хоп! Докопа някакво насекомо и тозчас го схруска.

Садикин извърна поглед от него и отново се отдаде на своите си мисли. Трябваше да се откопчи от тая досадна компания! И то така, че никой да не допусне какъде се е отправил. Никой да не го проследи. И така спокойно да отиде при своята мина, да продължи захванатата работа.

Сигурен беше — щом е намерил три парчета, защо да не намери още триста? Нали една и съща сила, от едно и също място ги бе довякла там и засипала с тиня?

А радиото не прекъсваше предаването:

„Отдавна е известно, че в орбита между Марс и Юпитер се носят хиляди малки небесни тела, от които на астрономите са известни повече от хиляда и шестстотин с диаметър над петнадесет километра. Редом с тях летят други десетки хиляди по-малки. И чудовищен пръстеновиден облак от прах, навярно получен от разрушаването на

някои астероиди. Много от тях обаче се отклоняват от тая орбита, някои пресичат орбитите и на Земята, и на Венера, та даже и на Меркурий. Навярно си спомняте за астероида Икар, комуто някои учени прогнозисти бяха предрекли, че ще се сблъска със земното кълбо?“

Като метнато одеяло прелитна някакво живо същество почти над главите им.

Калонг — огромен плодояден прилеп!

Облъхна ги с крила, после се спусна към реката и както летеше, натопи муцуна във водата да утоли жаждата си и отмина нататък, изчезна в мрака.

А говорителят не спираше:

„Досега десетки космически апарати са прекосявали тоя чудноват пояс, тоя чудовищен въртоп от големи и малки скални късове. И все — безаварийно. Тоя път е станало нещо изключително. Учените уведомяват обществеността толкова късно, защото все са се надявали за благоприятен изход. Телевизионната камера, радиопредавателят, всички устройства на станцията са действували нормално. На Земята са предадени десет снимки на срещнати малки астероиди, навярно не повече от сто метра в диаметър, между които апаратът е преминал безпрепятствено. И изведнъж всички устройства прекъснали работата си. Станцията изчезнала безследно. Ако е имало сблъскване с небесно тяло, камерата щеше да го заснеме и да изпрати образа му на земните приематели. Щеше да го улови радарът. А то — нищо! Без никакъв сблъсък. Сякаш някой внезапно е прекъснал със свръхмощен заглушител потока на всички изпрацани към нас електромагнитни импулси. Учените от цял свят дирят трескаво обяснението за това необяснимо явление. Радиотелескопите без прекъсване подслушват сектора, където е станала аварията, дано доловят и най-слабите сигнали, ако въобще има такива. Изказват се най-различни предположения: от смущения поради слънчеви изригвания до намесата на чужда цивилизация. И нито едно достатъчно обосновано и убедително. Това е всичко, което е известно досега. Когато получим нови известия, ще ви уведомяваме своевременно.“

После отново засвири музика.

От това съобщение, изглежда, се заинтригуваха само двама: Пеев и Садикин. Даяките, макар да разбираха индонезийския език, все едно

че не бяха чули нищо. Лицата им, и без това безизразни, не издаваха никакъв интерес към предаването.

Садикин сви устни:

— А вие какво мислите? Толкова тайнствено!

Тайнствено — защо? Всяка машинка понякога излиза от строя. Все се случва неизправен детайл, въпреки най-щателните проверки; все се намира някой разсеян техник с грижи, с тревоги. Живи хора са, не роботи.

И все пак — възрази яванецът. — Това не е обикновен автомобил, пуснат на конвейера. Това е междупланетна станция, преминала безброй изпитания... И то тъкмо там, сред астероидите...

— Че какво от това?

— Най-загадъчната област в нашата Слънчева система. Вместо цяла планета, както всички останали — хиляди парчета.

— Нима е тъй загадъчно? — подметна българинът. — Та нали и Сатурн има пояс?

— Ей това е то загадъчното! Защо не планета, а пояс? И как се е образувал?

Пеев отвърна:

— Хипотези колкото щеш! Днес поне от техен недостиг не можем да се оплачем.

— Аз знам — рече Садикин, — че там е имало планета, която се е разрушила. И това са останките ѝ.

— Някои възразяват. Те твърдят, че масата на всички астероиди не стига за образуването на тяло дори колкото Луната. От това правят извода, че в близост с гигант като Юпитер въобще не е могла да съществува планета. Чисто и просто в тая орбита се е събрал излишният строителен материал, все едно боклукът на Слънчевата система.

Яванецът, говорил по обичая си все с наведен поглед, внезапно го погледна право в очите:

— Защо не допуснем, че са я откраднали другопланетци? Което според техния морал може да не е безнравствено.

Биологът се засмя:

— На мен също ми се ще и другаде във Вселената да има разум, но... Изглежда ми съвсем невероятно... Все пак учените още спорят: едни за, други против.

— Истината се ражда в спора — подметна Садикин.

В обратна посока прелетя друго живо одеяло, само че по-малко.

Калимантан — страната на летящите чудеса!

Това пък беше кагуан, от кожокрилите. Всъщност той не лети, а планира върху опънатата между предните и задните му лапи кожа, все едно хвърчило.

Пеев рече:

— Оспорвам, че истината се ражда в спора. Тогава се ражда само недоволство, озлобление, които прерастват направо в омраза. Вместо да изследват, да търсят с научни методи истината, те се препират като средновековни схоластици. Днес повечето от сериозните учени отхвърлят възможността и другаде, разбира се наблизко, в Слънчевата система, да съществуват разумни създания.

Садикин замахна и улови с ръка прелитнала светулка. Окачи я на ризата си като значка и възрази:

— Спомням си за някои куриози. Относно най-сериозните, най-авторитетните учени. Лавоазие, тъй ми се струва, твърдял, че от небето не могат да падат камъни — става дума за метеоритите. Френската академия отричала съществуването на изкопаем човек, а изравяните каменни оръдия обяснявала като „игра на природата“. Все тия, най-компетентните, посрещнали с насмешка откриването на рентгеновите лъчи, на хипнозата, рисунките в Алтамира. Защо да не вземат на подбив и другопланетните цивилизации?

Пеев го изгледа учуден. Ловец, сред джунглата, а...

— Откъде знаете това? — запита го.

Бракониерът се засмя:

Аз бях банков чиновник, туан Пеев, преди това.

А защо сега сте тук?

Оня вдигна рамене:

— Че знам ли? Дотегна ми градът, човешкият мравуняк, суматохата. С една дума — цивилизацията.

Биологът се доизказа:

— На Запад виреят всякакви приумици. Има и нещо подобно... Да речем дружество „Любители на миналото“. Членовете му не се возят в автомобил, влак и самолет, не ползват телефон, радио, телевизия, фотоапарат, магнетофон — отхвърлят всички блага на съвременното общество.

Садикин го прекъсна:

— Аз не съм от тях. Служа си с тях, когато имам възможност. Но сам... Без тая паплач около мен, без това гъмжило.

Доктор Пеев като че ли схвана с какъв характер се е срещнал. И върна разговора на предишната тема:

— Едно е да допусках, друго — да твърдиш. Става дума за космическите пришълци. Теоретично е възможно. И съществуването на разумни същества, които не приличат на нас и са с напълно различна от нашата логика; и идването им на Земята; и наличието на по-развита от нашата цивилизация; и вероятността те да си правят с нас експерименти, без ние да се досещаме, както и птиците не се досещат защо ги опръстеняваме. Но все пак струва ми се, че ние сме по-различни от птиците, че сме способни да разсъждаваме по-добре от тях. И да търсим доказателства. Но върху случая с излизането от строя на една ракета да градим тъй далеч отиващи заключения... Не споря, може да съществуват. Защо не? Според закона за нарастващата ентропия теоретично не би трябвало въобще да се зароди живот. А той се е зародил...

В тоя миг сякаш връхлетя влак.

Хората наскочаха, грабнали оръжията си.

Но не стана нужда да ги употребят.

Едър глиган, над два метра дълъг, с блеснали бели бивни, се бе втурнал към тях с гръмко грухтене и трясък на чупени съчки. Но успял да ги усети навреме, рязко свърна встрани и със същия тромав свински галоп изчезна обратно в гората.

Всички си отдъгнаха — глиганът е опасен противник.

Добре че и той отстъпи благоразумно. И за него човекът е опасен противник.

Доктор Пеев запитва:

— А откога сте ловец?

Искаше му се от него да научи нещо повече за странните виолетови твари, които бе тръгнал да дири.

Но Садикин предпочиташе да отклонява разговора от своята личност и от заниманията си. Макар и да се надяваше, че тая експедиция не е изпратена подире му от Абдулах. Предпазливостта никога не е излишна. Колкото по-малко знаят за него, толкова по-добре.

И отклони отговора:

— Добре де, да приемем, че разумни същества не могат да достигнат до нас. А не може ли някоя далечна цивилизация да изпрати насам своя ракета. Без живи обитатели, които не биха издържали полет от стотици, от хиляди години, а с изкуствен разум вътре. И тоя изкуствен разум...

Пеев сви рамене:

— За сега никой трезвомислещ учен не допуска възможността да бъде създаден изкуствен разум. Усилията са насочени към „изкуствения интелект“, което също е неточно, тъй като интелектът не е разум, а негово качество. Целта е свръхсвършен компютър, който да имитира някои разсъдъчни дейности на човека, както механизирани играчки имитират някои човешки движения. Но разум — не! Разумът е нещо много-много по-сложно, изключително, невероятно сложно. Дори все още с неразгадани най-елементарни функции. Не само поради невъобразимата му способност да възприема огромна информация в такива микроскопични елементи, каквито са невроните. Да речем, ще усъвършенствуваме още повече електронните схеми, да речем, ще използваме направо биологични системи — което означава включване на неврони в компютъра. Въпреки всичко, то няма да бъде разум, ще си остане електронноизчислителна машина, свръхсвършена, може би по-логично мислеща от човека, но машина. Без чувства, без творчески способности — машина, която не може да надхвърли заложената в нея програма...

Водачът на даяките Джалонг, изчакавал търпеливо досега, най-сетне се пресрами:

— Туан, хората са уморени. Може ли да спят?

Пеев се надигна. Прави бяха, трябваше да почиват. Цял ден бяха гребали. Същото ги очакваше и утре.

— Време е! — рече той.

Всички ведно с него се намъкнаха в единствената палатка. Въпреки че се обръщаха към него с „туан“ той не се смяташе различен от тях.

Садикин обаче отказа:

— Предпочитам на открито. Палатката ме потиска.

И отиде, та се намъкна отново в спалния си чувал.

Легна, ала не заспа. Не само защото не му се спеше, повече заради другото, което бе решил.

Едва изчака половин час. Вече можеше. Откъм палатката се чуваше само равното дишане на спящите хора.

Той се измъкна безшумно, все тъй безшумно извади възела с диаманта от хралупата, прибра вещите си и съвсем тихо, стъпвайки само по мъховете, като внимаваше да не изпраци някоя суха вейка, достигна лодката си и влезе в нея.

Хвана веслото.

БЯГСТВОТО НА ПАНГУ

Пангу не влезе веднага в града. Изчака да се стъмни. Чак тогава подири Пиявицата.

Тлъстият търговец вече беше затворил дюкяна си.

Посетителят почука боязливо.

Отвътре се чу глас:

— Кой е?

— Туан Абдулах — почти пошепна Пангу. — Аз съм.

— Какво искаш?

Пусни ме вътре, туан! Оттук не смея да кажа.

Чу се тракане на верига и вратата се пооткрехна.

— Е?

— Дамар нося. И рог. И кожа на черна пантера.

Търговецът сложи пръст на устните си:

— Влизай бързо!

Даякът се промуши вътре и домакинът хлопна вратата зад него.

— Я да видим!

Пангу развърза рогозката, в която бе увил стоката си.

Пиявицата по навик сгърчи недоволно устни:

— Това ли било! Пък аз помислих, че кой знае какво носиш.

Пангу очакваше такова посрещане. Затова замълча.

Абдулах претегли на ръка дамара:

— Голям, ама калпав. Изветрял.

— Как ще е изветрял бе? Свалих го преди шест дни.

Търговецът вече разглеждаше носороговия рог:

— И тоя. Дълъг, ама тънък. И напукан. Виж!

Прехвърли и кожата:

— Тя пък пробита.

Така, в търсене на недостатъци, той най-сетне предложи цената:

— Сто рупии.

Макар и подготвен, Пангу все пак не бе допускал такова нахалство.

Той започна да завива вещите в рогозката, та да си ходи.

— Добре! — рече Абдулах. — Хайде, от мен да мине — двеста!

Това също приличаше на подигравка.

А никой не иска да служи за подигравки.

Пангу сам откачи веригата на вратата, натисна бравата.

Търговецът го спря с блага усмивка:

— Я чакай да се спогодим! Като приятели. Защо ти са на теб повече пари? Ще се върнеш в джунглата, а тя ти дава всичко наготово. Тя те храни, тя те облича. Затова последно — триста рупии! И ти доволен, и аз...

— Не! — махна с ръка Пангу.

Нали и той бе живял в града, понаучил бе цената на парите.

Със същия сладникав глас арабинът подметна ей тъй, между другото:

— Ако не ми ги дадеш, може да се разчуе нещо. Полицията такива търси.

При тая дума „полиция“ Пангу замълча. Безизразното му лице не трепна. Но търговецът познаваше даяките. Сигурен беше, че го е уплашил.

Така се споразумяха на четиристотин рупии.

Пангу натика свитите на руло банкноти в дупката на ухото си и излезе.

Вече можеше да подири Бия!

С тия пари Бия нямаше да го подмята.

Спря пред вратата на Мадам.

Мадам си беше чиста балийка, ама искаше другите да се обръщат към нея така, по европейски. И хората свикнаха.

В къщата ѝ се пушеше тайно опиум и се играеше комар. Пангу се надяваше тъкмо тук да намери и Бия.

Почука.

Скоро отвътре излезе самата Мадам. Тя прибързано хлопна зад себе си вратата, за да не се види какво става вътре, и запита студено:

— Какво искаш?

Така разговаряше с бедните даяки. А в тъмнината не бе видяла кой е насреща ѝ.

— Аз съм Пангу, Мадам. Диря Бия.

Тя се взря в него, помълча, премисли и рече:

— Да ти го кажа! Няма я Бия!

— Къде е?

— Замина. С кораба на един от Хонконг. От тия, дето изкупуват копрата по островите.

Нещастникът усещаше как краката му се подкосяват. Само това не бе очаквал.

— А няма ли... — заекна той. — Няма ли да се върне? Какво каза?

Мадам сви устни:

— Каза... Че ѝ омръзнала тая дивотия. Че иска да види свят...

И се въртна. Прибра се, щракна ключа.

Пангу постоя още дълго така пред прага като замаян.

Няма я! Омръзнала ѝ дивотията! Не ще се върне!

А той? Какво ще прави той?

С провлечени нозе тръгна. Тръгна — къде да е.

И се озова на кея, при своето прау.

Ами сега?

Какво друго? Обратно, на село!

Стъпи в лодката, седна.

И гневът му избухна отведнъж. И гняв, и обида, и мъка — всичко вкупом.

Че защо се бе трепал с тоя път дотук? Защо му трябваха повече тия пари? Защо...

Обезумял от болка, изгубил способност да мисли, той измъкна банкнотите от ухото си и ги запокити в реката.

— Не ги ща! — простена той. — За нея бяха... После размаха бясно веслото обратно, срещу течението.

Ден, два, три...

Дори не усети как се бяха изнизали, докато се носеше по реката. Ще речеш не той, а някой друг вместо него гребеше, при мръкване спираше на брега, улавяше някакъв дивеч, изяждаше го, напиваше се. И пак потегляше.

Само с една мисъл: няма вече да види Бия!

Няма!

Не изпитваше никакво друго чувство, само мъка. Не и страх. И когато мина покрай Белия вир и видя пак изсъхналите дървета.

Нека го нападнат духовете! Нека го убият, нека му вземат разсъдъка!

Още по-добре! Да не помни, да не мисли!

Най-сетне нейде към обяд, когато от жар дори и птиците, дори и бръмбарите замлъкваха, достигна родното село.

Слезе от прауто, върза го за прогнилия пристан и по навик се упъти към колибата на вожда. Така го бяха учили, така знаеше — нему първом трябваше да обясни подбудите за дългото си отсъствие.

Обикновените селяни все още обитаваха старите дълги домове — бетанги, построени върху колове, където се събират по двестатриста души, за всяко семейство отделна стая с отделно огнище. Но вождът все още запазваше старото си жилище, макар че младите все по-често намекваха за равенство.

Селото изглеждаше безлюдно. Наистина по това време жените събират ротанг и каучукова смола, прекопават градините с маниока и неполивен ориз, със захарна тръст, царевица и банани. Мъжете пък бяха на лов — нали трябва да доставят месо на семействата си? Ако трябва да разчитат на проскубаните кокошки и мършавите космати прасета, които ровеха под бетангите, щяха да стоят гладни. В сенките се излежаваха няколко също тъй мършави даякски кучета, незаменими за лов, но безполезни като селски пазачи, защото не лаят, а само вият, та не може да се спи от тях.

Ето и домът на вожда! Също такава бамбукова хижа, само че много по-малка, със стръмен покрив — всъщност застъпили се една друга дъски от желязно дърво, което не гние, цялата оградена с веранда. Отстрани на входа се зъбеха дървените изображения на дракони и глигани.

Пангу се изкачи по стълбата, а тя представляваше подпрян наведен дънер с издълбани в него стъпала.

И го видя.

Вождът бе седнал кръстато върху рогозка от нацепени ротангови врежове, нашарени червено и синьо, опрял гръб в бамбуковата стена. Беше облечен в дочени дрехи по градски, но все още не се разделяше с наметката от леопардова кожа — дървен знак на сана му. Бос както поданиците си — и той като тях не можеше да понася обувки, все още не можеше да възприеме тая новост.

И Пангу веднъж бе опитал да походи с обуца, но ги бе захвърлил начаса. Стори му се, че някой го е хванал за краката и иска да го спъне.

Никакво мускулче не трепна върху безкосместото лице на вожда, но завърналият се знаеше — видял го бе, недоволен бе.

Пангу поздрави и остана прав. Нямаше право пръв да заговори. Изчака.

Най-сетне вождът рече:

— Значи, прибра се! Пък аз си бях рекъл — залепна Пангу при хубавицата...

Той вече нямаше власт, властта принадлежеше на ония от града, но не се отказваше от последната си привилегия — да поучава.

— Хубаво е, дете си дойде. Малцина вече се завръщат. Опразват се селата.

Пангу кимаше, не възразяваше.

И оня продължи:

— Ха така! Че и ти да се задомиш пак. Неприлично е здрав, годен за работа мъж да стои неженен. Мина доста време от смъртта на Бунг, нали?

Пангу пак кимна. Запленен от Бия, почти беше забравил жена си Бунг, която умря при раждането ведно с детето.

— Време е да въведеш в бетанга невеста, да навъдите деца, та да не се обезлюди съвсем племето. И твоят дом да се напълни със съчки, с топливо, да разбереш и ти, че имаш добра къщовница. Пък и друго — толкова момичета стоят неомъжени заради такива като теб, дете нещо все ги тегли към града. По-лек ли е животът там, по-весел ли е, знам ли аз?

— Ами, по-весел! — отвърна кисело Пангу. — Но е различно. А човек, който и да е, все го привлича онова, що не познава. Да види и други места, и други хора, и друг живот.

— А племето? — възрази тъжно вождът. — Мислите ли какво ще остане от племето, след като мъжете се пръснат по света? И забравят от кое племе са, от кой род са; като забравят кои са прадедите им и престанат да ги тачат. Тогава и духовете на прадедите ще се отвърнат от тях, ще ги изоставят на злите сили.

Може би още дълго би го поучавал така, защото много мъка се бе набрала напоследък в гърдите му, ако не се бе чул воят на самолетното витло.

Двамата вдигнаха погледи.

Над главите им прелетя вертолет, снижи се надолу, та подплаши прасетата и кокошките наоколо, които с крясък и грухтене се изпокриха между коловете на бетангите, после леко се приземи на полянката край селото.

И то отведнъж оживя. Стояли досега на сянка, тълпи мъже, чийто ред за ловуване не беше днес, жени, зарязали огницата, и рояк полуголи дечурлига се юрнаха нататък.

В джунглата това е събитие — да дойде самолет.

Кой знае защо, на Пангу това не направи впечатление, а старият вожд, макар че изгаряше от любопитство да хукне и той с другите, си наложи да остане на мястото си, без да трепне и тоя път никаква гънка по лицето му.

Все още беше вожд, макар и без власт. Който иска от него нещо, нека той дойде при него!

Дето се казва, само след минута при тях изтича Аби, десетгодишният братов син на Пангу. И още отдалеч се провикна:

— Полицаи... Търсят теб... Не казват защо...

Пангу мигновено прецени защо. Оня мръсник, Пиявицата, навярно го бе наклеветил. Или пък друг го бе видял как влиза в дюкяна с пълна рогозка, а излиза с празна. И с пари в ухото.

Но който и да беше издайникът, сега това не беше важно.

Важното беше какво да прави.

Ако останеше, щяха да надянат белезници на ръцете му и така опозорен да го откарат, за да го натикат в затвора. Преди това пък ще го съдят. Такъв е законът — забранено е да се убиват носорози. После иди доказвай, че не ти, а счупеният клон го е усмъртил. И там година ли, две ли ще стои в една стая с решетки. Наистина хранят обилно, толкова ядене в джунглата не можеш да добиеш, колкото и да се трепеш. Излежаваш се — а даякът най обича лежането. Ако не е гладът, не би се надигнал цели дни. Но нали не си свободен, нали не можеш да погледнеш гората, нали не можеш да побродиш из нея, не можеш да се напиеш, да танцуваш...

И реши.

Без да иска позволение от вожда, скочи направо от терасата и хукна към лодката си.

Отвърза я, нагласи се вътре и отново загреба. Обратно, надолу по течението.

Бреговете сякаш полетяха покрай него: десният, в чиято близост плаваше, по-бързо; отсрещният, далечният — по-бавно.

Селото изчезна, изостана зад зелените завои.

Тогава чу бученето на витлата.

Значи преследваха го!

С рязко гребване той свърна вдясно, шумгна се под нависналия над водата листак. Отгоре му се посипа градушка от пиявици и кърлежи, разлетяха се облаци комари, спотайвали се там в очакване на вечерта. Едър питон като оживял клон надигна срещу него озъбена морда, изсъска заплашително.

Пангу все едно не ги виждаше, не ги усещаше.

Сега по-опасни бяха полицаите.

Хеликоптерът премина толкова ниско, че почти докосна върховете на дърветата, откъдето се срина лавина от отчекнати вейки, листа и плодове. И отмина.

Шумът му заглъхна.

Беглецът се измъкна от укритието си.

Сега накъде?

Те си бяха отишли. Но както става при такива случаи, бяха наредили на вожда да задържи виновника и да им го предаде.

Значи — не биваше да се връща!

Всъщност какво значение имаше накъде ще отиде — щом като я нямаше Бия!

Оставаше му само това — да продължи по течението, да се завре в някой голям град на океанското крайбрежие. Най-близо до властта е най-безопасно. Там щеше да изчезне сред тълпите от такива като него, напуснали селата и племената си, забравили и племенните си, и собствените си имена...

Е, стига де — трябваше пак да се крие!

Вертолетът се връщаше.

И Пангу натика прауто сред тръстиката. Замря. Да не забележат никакво раздвижване, макар че изпокрилите се там водни птици се разлетяха с крясък. Дано ония отгоре, полицаите де, помислят, че те са ги подплашили с рева на перките.

Не го видяха и тоя път. Над тръстиките се бяха надвесили двадесетметровите стъбла на бамбуков гъсталак.

Бамбукът — същинска благодат за горските жители! Че за какво не става той? И за копия, и за лъкове, за колиби, салове, висящи мостове, домакинска посуда, кошници. А младите покълнеци имат прекрасен вкус.

Пангу изчака дълго така потулен да не го изненада отново полицейският самолет.

Чак надвечер се измъкна на открито, за да продължи.

А умираше за сън. Толкова дни бе гребал срещу течението, като все се надяваше, че щом се прибере на село, ще си отспи. А то?

Отляво зеленината проредя. И над водата се извиси бяла песъчлива скала, надупчена, сякаш разяден от дървояди дънер, от която излитаха и прилитаха стотици, може би хиляди лястовици салангани, чиито гнезда са лакомство за китайската кухня. Пангу също бе събирал някога такива гнезда, за да изкара някоя рупия в повече.

После зеленината отново притисна реката, сякаш искаше да я заприщи. Но не можеше — само дето течението се усили.

Свечери се. И беглецът отново върза лодката за подаден над водата клон от потънал дънер на желязно дърво. Сгъна се на дъното ѝ, заспа мигновено, без да се безпокои нито от плача на лемурите, нито от провикванията на совите, нито от слонското тръбене, от свинското грухтене, от биволското мучене, от ръмженето на пантерата. Та нали сред тоя свят, сред тия звуци се бе родил и отрасъл?

Бе попаднал близо до водопоя им. Ала те не го смуцаваха, смуцаваше ги той тях.

Прозвънваха милиарди комари, жужаха бръмбари, скрибуцаха щурци, квакаха жаби, прелитаха в огнени вихрушки светулки като искрите на раздухано огнище, бляскаха в мрака безброй очи — все едно разноцветни въгленчета: зелени, сини, червени.

Само насън той замахваше с длан и размазваше накацалите по откритото му лице кръвопийчета, без да се събуди.

Събуди се едва по светло, когато реката отново засия като седефената вътрешност на мидена черупка.

Усещаше мускулите си схванати — и от неудобното лежане, и от преумората през последните дни. Протегна се да ги раздвижи. И видя на десетина метра над главата си едно нескопосно гнездо от клонки, в

което, също току-що събуден, дългорък и червенобрад орангутан се протягаше досущ като човек. Досущ като човек той разтърка с юмруци очи, после разхвърля едрите бананови листа, с които се бе завил да се позапази от нощния хлад. Надигна се и увиснал на дългите си ръце, започна да се придвижва от клон на клон, докато достигна реката. Там се просегна с длан, натопи я и я облиза. Той така утоляваше жаждата си, защото се страхуваше от водата.

Пангу застана съвсем неподвижен. Прищя му се да види какво друго ще прави „горският човек“. Защото орангутан означава тъкмо това. И легендата е такава. Някога тия толкова подобни на хора маймуни наистина били хора. Но от мързел отказали да работят, престанали да говорят и накрая се превърнали в животни.

Напил се достатъчно, орангутанът пое обратно, пак само на ръце, и се захвана със закуската си. Налапа няколко цветни пъпки, откъсна някакви плодове и листа, натика в уста цял охлюв заедно с черупката и се изгуби в плътния листак.

Човекът отвърза лодката и продължи пътя си.

Гората, нависнала отстрани като блестяща клисура от зелена слюда, ехтеше от гласове: и дюдюкане на гибони, и вресъци на макаки, и кикот на птици носорози.

При неговото приближаване изтегналите се вече на припек крокодили забързваха да се приберат във водата.

А гребецът не спираше.

Все по-надолу и по-надолу!

Така — и втория ден.

И третия...

За малко щеше да отmine, без да забележи Белия вир. В последната минута видя изсъхналата гора, но нямаше време да размисля.

Да мисли за някакви си духове!

Мислеше за Бия.

И дали мислеше? Или спеше — преуморен, изтощен?

Стресна се, когато прауто се преобърна.

От какво?

Дали се бе блъснало в плаващ ствол?

Не му остана време да преценява.

Защото в следната секунда съзря на няколко крачки пред себе си ноздрите и очите на крокодил — и то много едър, защото разстоянието помежду им беше голямо.

Понякога и това става. Като остаряят и не могат да уловят друга плячка, тия влечуги обръщат лодки, за да ядат хората вътре.

Човекът поиска да се прехвърли отново в прауто, ала силното течение вече го бе отнесло.

Добре че наблизо плаваше откъртен отнякъде дънер.

Друга надежда не му оставаше. И Пангу заплува нататък. Възседна го, но той се превъртя и го натопи отново във водата. Обезумял от ужас се покатери повторно върху му. И пак се преобърна.

Най-сетне, след много мъки, успя да застане в някакво донейде устойчиво положение.

Лодката му се носеше на тридесетина разкрача пред него.

Но как да я достигне, като крокодилът се навърташе все наоколо, подаваше муцуна ту отляво, ту отдясно? Чакаше полагащата му се плячка.

Докога ли щеше да го съпровожда? И къде ли забързаното течение щеше отново да превърти дънера? И докога ли прегладнялото чудовище щеше да го изчаква?

Дали изгубило търпение, нямаше то самото да се покатери при него?

МИЛИАРДЕР

Измъкнал се от лагера на доктор Христо Пеев, Садикин Суминтавикарта греба цялата нощ срещу течението, докато достигна затлечения някогашен вир, където бе намерил трите диаманта. Сложи и кристала, който носеше със себе си, при другите в хралупата.

А сега?

Първо — да се предпази от любопитни погледи! По всяко време по реката кръстосваха лодки — ту нагоре, ту надолу. Израслите над самата вода пандануси не биха могли да го скрият, високите им кокилести корени образуваха съвсем рехава преграда.

Затова изкорени десетина папратови храстчета и ги засади в изкопаните дупки покрай брега, така че да образуват непрогледна стена, висока над човешки ръст.

Вече можеше да се залови по-спокойно с работата си.

И по-планомерно — така както знаеше.

За да заблуждава ловните надзиратели, които се бореха с браконьерството, носеше сито за промиване на злато. Нали се представяше за налудничав златотърсач?

Това сито вече влезе в действие.

Той го напълни с тиня и го понесе към потока, който се вливаше в реката стотина крачки по-нагоре. Но за да стигне до него, му се наложи да направи с ножа просека през оплелите бреговете му пандануси, диви банани, смокини, палми арека и какви ли не още — всичките омотани в бодливата прежда на лианите.

Забързан, не ги видя. Усети ги, когато беше късно, когато започна непоносимият сърбеж. Навред лазеха едри космати гъсеници, докосването до които беше по-болезнено от това на копривата. Само то му липсваше. Не минава за по-малко от три дни.

Няма що, трябваше да търпи!

Нагазил във водата, Садикин натопи ситото и го разклати. Тръска го така, докато се оттече цялата мътилка, а на дъното остана шепа прости камъчета.

Изхвърли ги, върна се обратно, насипа още една лопата кал.

Проми и нея.

Нищо!

Трета... Четвърта... Пета... Все нищо!

След изцеждането на тинята по дъното на ситото оставаше само обикновен чакъл.

Никакъв диамант, никакво зрънце злато, никакво друго скъпоценно кристалче.

Въпреки това не се отказа, продължи работата си с още по-голямо усърдие, в истинско настървение, без да чува крясъците на макаките, които сърдити го замерваха с вейки и плодове; и чупещите се съчки под нозете на преминаващите наблизко едри животни; и провикващите се от високото птици, и бръмналите наоколо оси и пчели, и бръмбари от всички размери и оцветявания; без да вижда прелитащите от клон на клон акробати на джунглата — гибоните и другите маймуни, и планиращите летящи дракончета, жаби и змии, и реещите се, сякаш заблудени сред гигантските дънери пеперуди, и лазещите навред гущери, скорпиони, мравки.

Забрави да яде, забрави да пие, забрави да си почине.

Чак когато мракът затисна гората и вече не можеше да вижда какво слага и какво вади от ситото, спря. Грохнал от умора. Не се сети за никакво ядене. Само трябваше да легне. И да спи, да спи.

Почти опипом извади диамантите си, после се запъти към мястото, което си бе определил още от заранта — в разклона между два дъсковидни корена на фикус, подобни на високи цял метър огради. Насече няколко ластари от ротангова палма, намота ги грижливо да не се одере в тях и ги нагласи върху корените. Сетне се промуши отдолу, размести ги така, че да закрият цялото пространство над него и се навря в спалния чувал. Оплетеният ротанг щеше да го защитава от хора и по-едри животни, все едно заграждение с бодлив тел.

Заспа мигновено въпреки сърбежа от гъсениците, въпреки писукането на комарите, въпреки всички шумове на нощта.

И се събуди, когато слънцето вече се бе издигнало високо. Събуди го не друго, а пронизителното дюдюкане на гибоните, които така прославяха топлия бездъждовен ден.

И още нещо, нещо съвсем наблизко. Съскане, скимтене, шумолене на въргалящи се в сухите листа същества.

Дъхът му пресекна.

Кобра!

Раздула качулката си с нарисуваните по нея очила.

За щастие сега безопасна за него.

Защото се сражаваше на живот и смърт с едно малко, пъргаво като гумена топка зверче.

Мангуста!

Заклети врагове, навярно откак съществуват родовете им. Вплетени в безжалостна схватка, точно тъй, както змиеукротителите ги показват по площадите пред задъханите зяпачи.

Садикин не посмя да мръдне. Да не уплаши мангустата, да не я прогони, та тогава да му се наложи той самият да се справя с опасното влечуго.

А де търпение да чака сега?

Нали трябваше да копае, да промива?

Добре че битката свърши скоро. Мангустата — не звяр, а същинско дяволче, успя да надхитри очиларката и когато тя стрелна глава да го клъвне с отровните зъби, се метна светкавично отгоре й, захапа я за тила и застърга със зъби. Змията се размята, обезумяла от ужас.

Напразно! Челюстите на врага й стискаха здраво.

Накрая тя се отпусна безпомощно на земята, като само крайчецът на опашката й продължаваше да потръпва в предсмъртен гърч.

Чак тогава човекът отмести бодливия си покрив и изпълзя навън. Мангустата, съвсем прегладняла, не изостави жертвата си, а заднишком я затътра към гъстата папрат.

Садикин я догони, пропъди я с един кол, докато тя напразно му се зъбеше и фучеше, отне й мъртвата змия, одра я по стар браконьерски навик, осоли я, а месото опече върху набързо стъкмения огън.

Това беше закуската му.

Сетне отново хвана лопатата.

Находището, не особено голямо, беше очертано ясно от някогашните брегове на вира. Оставаше му съвсем малко.

И колкото повече изкопана пръст промиваше копачът толкова по-малка ставаше надеждата му.

Все безуспешно!

Внезапно дочу шум от приближаващо животно. По трясъка на откършваните вейки личеше, че е от едрите. Затова опасни.

Досети се скоро какво е — по мученето му.

Див бивол!

Не бе допускал, че в такава близост с него се е спотайвала и една пантера. Видя я, когато тя се метна на дървото, подплашена от новодошлия.

Подобно на нея Садикин се изкатери на съседното дърво по провисналите небодливи лиани.

Биволът е по-страшен от пантерата.

Видя го, когато се показва на разчистената площадка. По-висок от човешки ръст, с огромни рога, кажи-речи, два метра, издаващ мощ и ярост. Със зли очи, с яки нозе, и широка гръд.

Сам! Навярно изгонен от стадото стар бик. От тия, най-опасните, на които целият свят е крив; които само дирят кому да излеят злобата си.

Биволът премина, като пръхтеше шумно, вдигна глава към спотаената над него хищница, измуча ядно, разклати глава. Сетне се извърна и към човека — подушил и неговия мирис, зарови с предни копита пръстта. Затъпка на място.

И таз добра! Само туй му липсваше — да виси на дървото, додето тоя освирепял дебелак благоволи да се пръждоса нанякъде.

Биволът се въртя под дървото дълго, на Садикин му се стори вечност, сумтеше, ринеше, друсаше глава. А то глава ли беше — същински пън с два дебели разчаталени клона, страшните биволски рога!

Най-сетне се накани да си ходи. Навярно му стана горещо, навярно му досадиха облаците мухи, които облепиха устата му, носа му, очите.

Затуй през деня сродниците му се въргалят в плитчините, а нощем пасат.

И тръгна да подири по-уютно местенце за дневната баня.

Прекося разровената площадка, разбута папратите, разкъса панданусите и излезе на брега. Озърна се, после пое надолу по течението.

Все по дърветата се бе измъкнала и пантерата.

Садикин слезе на земята.

Изправи се озадачен — какво да прави сега?

Погледна оставените в калта следи от биволските копита.

Голямо животно, ей! Навярно цял тон. Нозете му — затъвали цяла педя.

И в следите му почваше да се събира вода.

А това?

Той мигновено коленичи. Бръкна с ръка. Извади го. Вдигна го пред очите.

Още един диамант!

И то огромен! Може би петстотин, може би шестстотин карата! Пък може и много повече, дори хиляда, две хиляди карата!

И се сепна.

Никой не би изкупил от него толкова голям кристал. Навярно щеше да му се наложи тъкмо онова, което най не му се искаше — да го разреже на няколко по-дребни брилянти, за които би намерил купувачи. Както е станало някога с Кулинан. Разделили го на девет поедри и стотина по-малки брилянти, като при обработката загубили половината от теглото му.

Не, Садикин не смяташе да губи нищо, нито един карат, нито половин. Нямаше да го кълца, щеше да си го запази тъй. За себе си — собственик на най-големия диамант!

Само той — цяло състояние!

Възбуден, задъхан от алчност, браконьерът бръкна отново в дупката.

Извади една шепа, огледа я — чакъл!

Извади втора — и в нея нищо!

Но се сети. Обикновено е така. Отгоре най-последно се утаява тинята. А диамантите падат първи на дъното с чакъла. Затова търсачите гледат да се доберат до чакълестия слой.

Затъналият биволски крак беше стигнал дотам. И му беше показал къде да рови.

След като скъта новата си находка при другите, диамантотърсачът се зае трескаво да изгребва тинята, за да стигне до чакъла.

А подпочвената вода тозчас запълваше всяко разчистено място.

Да изчерпва ли и водата?

А защо?

Направо, без да го изнася другаде, той почна да насипва чакъла в ситото.

И ето — още един! Не толкова голям, но все диамант, от ювелирните, а не от промишлените дребосъци, които се използват в короните на геоложките сонди.

Наистина човек криел неподозирани възможности. И те се изявяват при изключителни условия: бедствия, опасности — и алчност.

Сякаш имаше не ръце, а железни машини.

Той промиваше лопата подир лопата, извличаше попадналия му пореден кристал, а камъчетата изхвърляше настрана.

Така, със същата упоритост, със същата стръв работи до вечерта.

Спа пак там, в укритието си, в разклона на дъсковидните корени, защитен от трънливата ротангова мрежа.

Копа и на другия ден.

Само изрядко, когато случайно зърнеше някоя непредпазлива дива патица или свиня, вдигаше пушката, застрелваше я, опичаше я, налапваше каквото може набързо, за да грабне отново сечивата си.

Най-сетне, кога ли беше това — на третия или на шестия ден, — изгубил представа за време, той спря.

Беше преровил целия чакълест пласт. Отдолу се показва глина. Както изглежда, първоначалното дъно на вира.

Нямаше смисъл да човърка повече. Пък и залежът му се бе превърнал на мътно блато. Би трябвало да разполага с помпа.

Може би някога пак щеше да се върне — с помпа.

Сега нямаше смисъл.

Напълнил бе цяла торбичка със скъпоценните камъни.

Вътре се спотайваха хиляди карати! А всеки карат струва...

И то не само дребосък, ами и едри, които можеха да се сравняват с най-известните си събратя в света.

Една торбичка, пълна с милиарди долари!

Милиарди!

И то негови! Само негови!

Садикин се озърна като гонен звяр. Ами ако му ги вземат? Ако някой го дебне отнейде? И чака. Ще го пречука и ще му ги отмъкне. Биографията на всеки прочут диамант гъмжи от престъпления, всеки от тях е потънал в кръв.

Защо да не проляят и неговата? Какво им струва?

Само ако знаят...

Той потърси с поглед.

Виж, там можеше.

Пристъпи, изрови дупка под саговата палма, пусна вътре съкровището си, затисна го с лопата пръст.

И се върна обратно.

После, вдигнал пушката, с показалец на спусъка, обиколи цялата околност — дали не се крие някой, дали е видял скривалището му.

Уж никой!

Само подплаши бодливото свинче, което гризеше нещо под камфоровото дърво. То изгрухтя като истинско свинче и разтърси заплашително дългите си игли.

До потока пък изписка дългоноса маймуна, която се бе навела да пие вода, отмахнала с ръка настрана уродливия си нос да не ѝ пречи.

Това бяха най-забележителните му съседни. Другото: пеперуди, нектарници, бръмбари, не броеше.

Сам беше, нямаше защо да се бои.

А докога ли?

Можеше ли да бъде сигурен, че оная пиявица, Абдулах, не е насъскал по следите му главорезите си?

Длъжен беше да се маха, да се навре в дън земя! Защото и оня българин с водачите си даяки не беше по-малко подозрителен.

Но сега не можеше. Мракът, а той тук пада толкова бързо, бе захлупил отново света. Щеше да му попречи, ако искаше да отпътува някъде. В същото време щеше да пречи и на другите.

Затова предпочете да се наспи.

С това решение отново се навря в укритието си между дъсковидните корени. Разгъна над себе си бодливата ротангова мрежа и се натъкми за сън.

А сънят не идваше.

От преумора ли, от превъзбуда ли, от радост ли?

И неволно замечта.

Не бе мечтал отдавна, кой знае откога, може би от младини. Та какво хубаво имаше в живота, та да мечтае за него?

А сега, виж, вече можеше. Вече имаше това право.

Защото беше богат, приказно богат, милионер. Впрочем какво е някакъв си милионер. Той беше истински милиардер. С толкова диаманти, колкото не е притежавал никой цар, никой раджа, никой властник по света. С тях можеше да постигне всичко. Всичко на тоя свят се купува с пари: и власт, и уважение, и обич.

Най-важното — сила! Нямахше той да се завира из джунглата, да бяга от хората, да се страхува от тях, а те щяха да се страхуват от него.

Щеше да разполага с дворци, морски и планински вили, автомобили от най-скъпите модели, яхти и самолети.

Щеше да обикаля света, да му се наслаждава, защото светът вече му принадлежеше.

И... Щеше да отмъщава — на всеки, който го бе огорчил; на всеки, който го бе гонил, който го мразеше.

Най-първо щеше да разори Абдулах Пиявицата. Щеше да докара до фалит и банката, в която бе слугувал; щеше да опропасти и оная, която толкова бе обичал, но трябваше да напусне заради многозначителното й любопитство спрямо шифъра на касата; щеше да издири бандата, която му подпали магазина, и да я ликвидира.

И накрая щеше да купи цялото село на отдавна починалия Суминтавикарта, осиновителя си, където живееха синовете му, щеше да го срине със земята и да направи там сметище за градските боклуци.

Та следа да не остане от него!

А можеше и с напалм да го изгори — който има пари, има право да върши каквото му скимне.

Щеше да разпердушини и бандата, която му изкупуваше на безценица контрабандните животни и кожи, добивани от него с толкова труд, опасности и лишения.

И се сети за радиовръзката си с нея. Откога не бе слушал радио, защото напоследък съвсем не му беше до музика, но сега вече можеше, имаше право.

Той включи приемателя, нагласи го на най-близката станция.

Но чудно!

Атмосферата изглеждаше спокойна. Вярно е, Индонезия минава за полюса на гръмотевичните бури, но сега нямаше никакви гръмотевици. От няколко дни не се бе мярвало облаче по небето — нещо съвсем необичайно.

Въпреки това апаратът бръмчеше, щракаше, писукаше — разваляше напълно насладата от хубавата музика.

Садикин се заслуша.

Всъщност това не бяха атмосферни смущения, които са безредни, различни по сила и продължителност. А при тях се долавяше явна закономерност.

При това съвсем ясни, сякаш излъчвани наблизко.

По-кратки и по-продължителни избръмчавания — досущ като предавана по Морз радиограма.

Какво ли означаваше това?

Какво друго — някой в съседство с него изпраща с шифър някакви важни сведения.

Навярно шпионаж!

Ами ако не е обикновен шпионаж, ако се отнася до него? Ако неговите преследвачи уточняват местоположението му?

И ако не избяга навреме, могат да го спипат тук, на самото място, като бодливо свинче в дупката му. И да го измъчват, докато издаде къде е скрил съкровището си. А не би могъл дълго да отрича, защото преровената пръст подсказваше недвусмислено какво е вършил тук.

И ако не днес — утре. И ако не тези — други. Всеки, който подуши какво съкровище притежава, ще го смаже начаса, за да му го отнеме.

В радостта само за това не бе помислил — как ще превърне кристалите в пари. Веднъж вложени в банкова сметка, те са негови. Но докато попаднат в банковата сметка...

Нали трябва да ги продаде на подходящ търговец, за да ги превърне в банкноти? А тия търговци до един са или самите те членове на разни мафии, или пък техни жертви. Но и тъй, и иначе, мафиозите ще се доберат до тайната му. А веднъж научат ли я, няма отърване. Ни закон, ни граници биха им попречили.

Тогава?

Тогава оставаше само едно — да не се връща при хората, да не продава диамантите си! Да си ги пази! Да ги крие: днес тук, утре там, та никой да не ги намери.

Да бъдат негови! Да е сигурен, че са негови, че той е собственикът на това баснословно богатство. Единствен той да знае, че е милиардер.

Само това — да знае! Друго не му трябва! Свикнал бе да живее в джунглата, свикнал на мъки и лишения.

Ще продължи така — в мъки и лишения!

Но вече различно, вече със самочувствието на милиардер. А то е съвсем друго, то дава наслада, която с нищо не може да се сравнява.

Ще продължи да скитосва като браконьер. За камуфлаж от време на време ще продава някое животно или някоя кожа на контрабандистите. И ще им се надсмива в себе си — че те се блъскат за някакви си стотици, за някакви си хиляди долари, докато той разполага с милиарди.

Това е най-важното — самочувствието. Какво значи тук чуждото мнение? Щели да го смятат за бедняк — още по-добре, нека го смятат! Ще го оставят на мира.

Нима само той така — из джунглата? Нали и синът на Рокфелер, въпреки милиардите си загина из блатата на Нова Гвинея?

Загина — ама си остана милиардер.

Садикин се заозърта уплашен през бодливия си покрив.

От грейналата луна под черния листак се процеждаше слабо сияние.

Стори му се, че наоколо се мяркат някакви сенки. Зверове ли, хора ли? Хората винаги му изглеждаха по-опасни.

Напосоки той изпразни пушката си.

Сенките изчезнаха.

Не, не биваше да остава повече тук!

Трябваше да бяга! Да бяга!

Садикин отхвърли тръненото заграждение, измъкна се от укритието си, после изрови торбичката с диамантите и забърза към лодката си.

Щеше да пътува нощем, а през деня да спи. Да не го види никой...

СВРЪХМОЩНИЯТ РАДИОИМПУЛС

Доктор Христо Пеев се разочарова много, когато научи за бягството на Садикин. Ще не ще, налагаше му се да се задоволи с познанията на спътниците си относно особеностите на пътя, който му предстоеше.

Целта си оставаше същата — Белият вир.

Оттам трябваше да започне!

И да провери лично той доколко има някаква истина в думите на туземеца, който го спаси от пантерата, или всичко разказвано от него, беше плод на обърканото му от суеверия съзнание.

Лодката, тласкана от късите весла на мускулестите даяки, се косеше напред къде по-бавно, къде по-бързо в зависимост от силата на насрещното течение.

И така, в гребане, не прекъсваха разговора по повод изчезването на Садикин.

Джалонг опита да го успокои:

— Такъв е той, туан Пеев. Не е в ред. Като бантенг единак. Все страни от хората.

Друг добави:

— Сигурен съм, че ще стане орангутан. И те като него някога били хора. Ама не искали да живеят с другите. И ето!

Трети:

— Пък как лъже! Затуй ще си получи заслуженото на оня свят. Духът му ще бъде зазидан завинаги в пещера. Всеки, който върши неправда, там получава възмездие. Крадецът например вечно ще носи на глава това, което е обсебил. И колкото е по-голямо, толкова ще му бъде по-тежко.

Българинът с труд съчини на индонезийски въпроса си:

— А добрите хора? Какво става с тях след смъртта?

Джалонг отвърна:

— Отиват в Щастливата страна, където глиганите никога не се свършват. И ловуват, ловуват. И ядат печено свинско.

Това бяха някакви своеобразни представи за Рая и Ада.

Пеев отново запитва:

— Вие християни ли сте?

Джалонг се засмя:

— Ами! Тая вяра не разрешава да си сменяме лесно жените.

— Тогава мюсюлмани?

— Още по-лошо! Те пък не ядат свинско и не пият вино.

Друг се намеси:

— Най-добра си е нашата вяра. Няма защо да търсим богове на небето и да им се кланяме. Стигат ни духовете около нас: речни, горски, буреносни, гръмотевични. Ние си ги знаем, те си ни знаят. Свикнали сме едни с други и се оправяме някак си. Имаме си и дукуни-магьосници, които ни вардят от лошите магии и викат на помощ добрите сили. И предсказват бъдещето.

— Вие вярвате ли на предсказанията им?

— Че защо не? И Сукарно, някогашният президент, си имал дукун, да предрича само нему.

То се знае, Пеев не беше тук, за да води богословски дискусии.

С приобщаването си към цивилизацията те сами щяха да добият по-правилна представа за нещата: за естествените и свръхестествените.

Внезапно някой се провикна:

— Гледай, туан! Прау! Празно прау!

Наистина насреща им се носеше лодката на Пангу. Тя мина съвсем близо до тях и гребците от десния борд я хванаха с ръце. Задържаха я.

Тогава видяха и понесения от вълните дънер, върху който се бе проснал самият лодкар, вкопчил се в него с ръце и крака, едва смогващ да го закрепил в равновесие, да не се преобърне и отново да го запрати във водата, където го следваше упоритият крокодил.

— Натам! — извика Пеев. — Гребете към дънера!

Джалонг възрази:

— Ако се превърти дървото, ще гътне и нашата лодка. А има крокодили...

Биологът вдигна пушката, прицели се малко зад окото на бронираното влечуго. Знаеше, там е уязвимото му място. Но преди да натисне спусъка, то се потопи под повърхността, изчезна от поглед.

Тогава?

Пеев реши начаса. Прехвърли се в прауто на Пангу и загреба към дънера.

Джалонг му подвикна:

— Нека туан да не прави това! Прауто ще се обърне и крокодилът ще изяде туана. А инак дънерът все ще спре някъде, я до брега, я в някоя плитчина, на брод...

Без да го дослуша, Пеев се прилепи към плаващото дърво.

И позна крушенеца.

— Охо, Пангу! — възкликна той. — Веднага, при мен!

Даякът, разбрал подканата, опита да се премести.

И дънерът се превъртя. Както бе предупредил Джалонг, един от клоните му се надигна и отметна прауто.

Двамата, спасител и спасен, се озоваха във водата. И двамата посегнаха към лодката. Въпреки изненадата, съобразиха какво предстои. Хванаха се за двата ѝ борда. И така, докато Пангу се прехвърляше вътре, Пеев я придържаше да не се катурне пак.

В това време даяките, всеки от тях изпадал някога в подобно положение, приближиха, като крещяха и пляскаха шумно с веслата. Така се надяваха да уплашат чудовището, което навярно се бе притаило на дъното...

Изглежда, успяха.

Пангу се пресегна и помогна на спасителя си да се измъкне и той в безопасност.

После двете лодки поеха редом нагоре.

Слънцето прижурише с такава сила, че мокрите им дрехи изсъхнаха неусетно.

Докато даякът гребеше с веслото — безразлично му беше нагоре или надолу по реката, — доктор Пеев подхвана отново увещанията си, като се запъваше и често-често замълчаваше, докато намери нужната дума от все още бедния си индонезийски речник:

— Пак те моля, покажи ми мястото, където видя горските духове!

— Ще те заведа, туан Пеев — отвърна Пангу. — Където поискаш. Само че аз няма да слеза на брега. Туан може да не се бои от нищо, аз пък се боя от духове. Всичкото зло на тоя свят идва от тях: и болест, и рана, и смърт, и кавга, и раздяла.

Внезапно той подаде веслото в ръцете на биолога.

— Нека туан да гребе! За малко.

И се просна върху дъното на прауто.

Вдигнал в недоумение рамене, Пеев размаха веслото.

Тогавя видя задалата се насреща им „гондола“. Така по тия места наричат двуетажните моторни лодки на амбулантните търговци: хем превозно средство, хем дом, хем магазин.

Значи, даякът се криеше от хората. Защо ли?

Щом гондолата отмина, Пангу отново се залови с гребането.

Спряха на брега привечер, когато цикадите и басовият хор на жабите подхващаха ежедневиия си конкурс: по гласовитост. Изтеглиха лодките на сухо и се заеха с подготовката на нощния лагер.

Внезапно Пеев трепна. Слушал го бе и друг път, но не можа да се овладее. Над главите им проехтя особен клокочещ рев, който незабелязано премина в ужасяващи стонове.

Погледнал нагоре, той видя в току-що скалъпеното гнездо от накръшени вейки едър орангутан, който беше издул като торба гърлото си — все едно болен от гушавост, и се канеше отново да зареве.

Но се отказа. Обърна гръб и бавно, със стъпките на хамелеон, се отдалечи в потъмняващата гора, като се залавяше за клоните ту с ръце, ту с крака.

Джалонг обясни:

— Ще си прави нова колиба. Ама там няма такава ядене.

И посочи към земята, която беше засипана с кори от плодовете на диво хлебно дърво.

Първата им работа беше палатката. Затова даяките насякоха набързо колове, забиха ги във влажната пръст, а отгоре им стъкмиха площадка от пръти, оплетени с лиани, върху която опънаха палатката.

Пангу налови риба, Джалонг я опече на разпаления огън, нарязана издънки от папрат за салата и седнаха да вечерят.

Нощта вече бе настъпила — нощ с невиждана чернота, потискаща, скрила зад непрогледното си було безброй заплахи.

В действителност не съвсем непрогледна. Защото навред блещукаха светлинки: и фосфоресциращи гъби, и лазещи из мъховете светулки, и странни личинки с огнени точки по дължината на тялото. А нагоре подобно на скъпоценни камъни — безброй очи: тия на паяците и пеперудите като диаманти, на змиите и жабите като

изумруди, на бодливите свинчета като рубини. Сред литналите светулки искряха зениците на цивети и летяги.

Време беше да запалят фенера. И тутакси около него се изви вихрушка от всякакви хвърчащи твари: крилати термити, излезли на брачно пътешествие, комари, бръмбари и пеперуди, сред които като пикиращи самолети се стрелкаха опиянени от щедрата трапеза прилепи.

Лъчите на фенера се губеха нагоре, сякаш попили в черен сунгер. Наоколо танцуваха причудливи сенки.

Ала не всичко беше игра на сенките. Това например беше тлъстият лори, на вид подобен на австралийска коала, само че с огромни опулени очи. Всъщност лазеше ли или не? Толкова неуловими изглеждаха движенията му, като на забавен кадър. Ала това съвсем не му пречеше при лова. Напротив, помагаше му. И сега той доказва хищната си природа. Мудно, незабележимо както за наблюдаващия го биолог, така и за жертвата, малката полумаймуна се приближи до дремещия на клона гущер и със същото бавно протягане на ръката го сграбчи за врата, без оня да го усети. После, все тъй невъзмутимо, като опитен чревоугодник го загриза.

А това? То пък обратно — профуча над главите им със скок над четири метра. Малко животинче, и то с огромни очи, навярно дългопят, също полумаймуна. Залови се за отсрещния клон, след което продължи да подскача нататък досущ като жаба.

И двете животинчета — тъй странни! Тъй ококорени! Неслучайно мнозина са губели ума си при първата среща с тях, като ги смятали за привидения.

Пеев раздаде на спътниците си цигари да попушат преди лягане, улови местна музика с радиоприемника, си и ги остави да ѝ се наслаждават, а той стана да се поразтърпче към реката.

Ето, зад листния склоп се показва небето, обсипано с ярки звезди. Загледа се в тях, в това чуждо небе. С други съзвездия. Ясно личеше Южният кръст, личаха и Магелановите облаци. Орион бе застанал на зенита, Голямата мечка — пък съвсем ниско над хоризонта на север. Полярната звезда, водачът на мореплавателите, я нямаше. Тя беше зад хоризонта. И въобще нямаше да се покаже.

А там, където те можеха да се видят и където не знаеха какво е Южният кръст, в дома му сега го чакаха две любими същества: Ваньо,

синът му, и Мария, жена му. Чакаха. И не предполагаха къде, в какъв пуцинак се е заврял.

Толкова му домъчняваше, като си помислеше за тях, че му идваше веднага да зареже всичко, цялата си работа, амбициите си, мечтите си, да се качи на самолета и да се върне при тях.

Без кой знае какви открития, без особени успехи — но при тях!

А отгоре звездите продължаваха да примигват съвсем безучастни — и към чувствата, и към стремежите му.

Звезди, галактики! Навярно и безброй планети. Както някои учени предполагат, че извън Слънчевата система има два пъти по-стари от нашата Земя планети, където има вероятност да се е развила много по-рано и много по-съвършена от нашата цивилизация, която по някакъв начин, с ракети или непознати лъчи под формата на бактерии, вируси или чисти дезоксирибонуклеинови киселини е препратила зародишите на живота и по другите светове. Та и на Земята. Как иначе да си обясним универсалността на генетичния код — при всички живи същества от вирусите до човека по една-единствена схема? Други хипотези пък минават без такива предполагаеми цивилизации. Според тях рибонуклеиновите киселини се зараждат още в междузвездното пространство. Тогава става съвсем естествен въпросът: че кое е тогава по-старо, Земята или животът?

Тъй или иначе, животът се е зародил. И веднага задействувал механизмът на еволюцията. Всъщност той е действувал още преди това. Всичко, станало след Големия взрив, е все еволюция. От Нищото към Нещото, от космичния прах към галактиките, от звездите към планетите, от най-простите елементи към най-сложните, от водорода към менделевия и нобелия, както и тия с още по-големи атомни номера, от веществата към съществата. Дали навсякъде е така? Два елемента господствуват: въглеродът в живата природа, силицият — в неживата. А иначе тъй близки по своите свойства, може би тъкмо поради това антагонисти.

Еволюция! Но и при нея напредъкът не е равномерен, и при нея има скокове. Изглежда, все във връзка със закона за симетрията. Първата форма на живота е кълбовидна с безброй плоскости на симетрия, каквато се среща при коацерватните капки и свободно плаващите микроорганизми. Следващата е радиалната: растенията, актиниите, медузите. И третата — билатералната, свойствена на

движещите се по своя воля животни, с една плоскост на симетрия, най-висшата.

А дали тя ще се окаже последна? Защо да не допуснем, че тая тенденция ще продължи и нататък — към асиметрията? Без никаква плоскост на симетрия, каквато е най-сложната молекула, спиралата на дезоксирибонуклеиновата киселина. И както поначало е устроен човешкият мозък — двете полукълба с различни функции.

Прекъсна го гласът на Джалонг:

— Туан, радиото спря.

Биологът забърза към огнището:

— Как така е спряло?

— Ей тъй, свиреше и изведнъж — нищо! Оглуша.

Пеев вдигна апарата, превъртя бутоните нетърпеливо.

Нищо! Всички станции мълчаха.

Само някакво слабо пропищяване при смяната на вълните.

Значи батериите не са изтощени.

Тогава антената?

Но и тя в ред.

Какво друго?

Сега, в тая тъмнина, не можеше и да мисли за разглобяване, та да дири повредата.

Тогава, кой знае защо, тъкмо в тоя миг Пангу рече:

— Виж какво, туан! Щом има много хора, и аз ще дойда при Белия вир. С много хора злите духове не са страшни.

Даяките, вече готови за сън, се надигнаха разсънени.

— Какви духове? — запита Джалонг.

И преди Пеев да му даде знак, че не бива да издава тайната им, Пангу заразправя най-изчерпателно за всичко, което бе видял, като се почне от съществуването, което го бе гонило по клона на каури, та се свършеше с подобните на него духове, които бяха убили глигана ей тъй, без да го докоснат.

Слушателите му останаха мълчаливи няколко минути, слисани от чутото. Макар да живееха и да се препитаваха далеч от родните си села, суеверието бе пуснало яки корени в душите им. Бяха научили само това: в града има лоши хора, в джунглата — зли сили. И едните, и другите трябва да отбягваш!

Тъкмо в тоя миг, при това досадно напрежение, радиоапаратът изведнъж проговори:

„Драги слушатели, по неизвестни причини всички наши предаватели престанаха да излъчват в продължение на три минути. Сега продължаваме предаването с музика.“

Пеев сви устни — неизвестни причини! Как може да се говори така днес, когато са изучени до последния детайл всеки генератор, всеки модулатор, антена, проводник? И когато с тях боравят най-квалифицирани кадри? Пък защо ли не? Докато има техника, ще има и аварии. Нали техническото устройство е неспособно да се саморегулира, както живият организъм? Отдавна беше убеден в това — време е вече човекът да ограничи убиващата го техническа цивилизация. Да потърси и други източници на енергия. Централите да работят върху принципа на живата клетка. Транспортните средства да се придвижват с изкуствени мускули, а енергията им да се произвежда от белтъчни молекули и синтетични митохондрии. Тогава няма да има необясними аварии, няма да има замърсяване на околната среда. И то при най-висок коефициент на полезно действие...

Въобщо не слушал радиото, Джалонг се изправи.

— Туан Пеев не ни предупреди, че ще ходим при духове.

Предчувстващ какво могат да предизвикат тия изпуснати от Пангу думи, биологът го прекъсна уверено:

— Абе вие тук мъже ли сте? Или изкуфели бабички?

— Мъже сме, туан. Можем да се бием с други мъже, с хора, не със зли сили. Срещу тях власт има само дукун. А сред нас няма такъв.

Пеев го изрече почти на шега:

— Дукунът съм аз. Не видяхте ли и днес, че крокодилът, дето гонеше Пангу, не ме закачи?

Джалонг възрази:

— Може и да си дукун, ама бял дукун. С нашите духове се оправят само нашите дукуни.

Зашушука нещо с другарите си и рече твърдо:

— Туан, ние ще се връщаме!

— Как така ще се връщате? Че нали сме се уговорили?

— Уговаряхме се за непентеси, не за духове.

— В такъв случай няма да ви платя.

— Не ти щем платата, туан, не ти щем нищо! Не се гневи! Само да си нямаме вземане-даване с ония...

Той опита да засегне чувствата им:

— Нима ще ме изоставите сам, в непознатата гора?

— Ако иска, туан може да се върне с нас. Ако не иска, нека остане! Нали е дукун?

В гласа му освен решителност прозвуча и лека насмешка.

Внезапно музиката прекъсна и дикторът отново се обади:

„Излизането от строя на нашите предаватели се оказа, че не е изолирано явление. По същото време са преустановили работата си всички радиостанции в света. И всички други електронни уредби: изчислителни машини, радари, телевизионни предаватели, електронни микроскопи. Нашият научен коментатор изказва предположението, разбира се, с най-голяма резерва, че това може да представлява експеримент с неизвестно тайно оръжие, на някоя от свръхсилите.“

Това съобщение, само по себе си извънредно заинтригуващо, тоя път не задържа за дълго вниманието на учения. По-важно му изглеждаше другото — че щяха да го напуснат водачите му. И тъй да го принудят да се откаже от разкриването на завладялата съзнанието му малка тайна.

— Моля ви — рече той. — Покажете се мъже, и то съвременни мъже, а не... Спазете уговорката ни, останете с мен!

Джалонг поклати глава:

— Няма, туан! Решихме, ще се връщаме. Още утре заран...

Пеев опита да каже още нещо, но оня отсече:

— Щом сме решили...

Тежък бръмбар профуча и се чукна в челото на биолога. С такава сила, като хвърлен камък. После, объркан, тупна наред жаравата.

— Сега да спим! — нареди Пеев. — Утре, на светлото, пак ще си поприказваме.

Само това чакали, даяките почнаха да се приготвят за сън. А то какво приготвяне? Едно парче найлон за постеля, друго за завивка. Да се пазят не от студ, а от насекоми и пиявици.

Джалонг остави един от хората си на пост за всеки случай — отде да знаеш какво може да хрумне на някой звяр или човек? Пък и дух? После и той пропълзя в палатката.

Последен, то се знае, заспа Христо Пеев. Първо — все не можеше да свикне с дългите тропически нощи. Второ — поради непознатите шумове на джунглата. И трето — съвсем смутен от решението на водачите си.

На заранта всички се надигнаха още преди изгрев. Точно в шест часа запищя цикадата, която наричат „будилник“, защото никой не може да не се събуди при нейното оглушително скрибуцане.

Ниско над реката се стелеше гъста мъгла, проточила се и в крайбрежната джунгла с гъсти млечни повлекла. Нищо не се виждаше на повече от десет крачки. Стъблата на горските исполини бързо избледняваха нагоре и се разтваряха в непрогледната ѝ белота. Като колонада на вълшебен храм.

Христо Пеев се изправи пред Джалонг:

— Е, какво намислихте? Вече е светло, няма духове.

Оня отвърна, без да променя израза на безкосместото си лице:

— Туан знае, даякът не лъже. А туан не каза преди това, че ще гоним духове. Даяките имат право да си ходят.

— Окончателно ли е решението ви?

— Окончателно, туан. Не се гневи!

Тогава до тях застана и Пангу:

— Аз също не искам да се срещам пак с...

Не се доизказа. Но се подразбираше кого има предвид.

— И ти ли? — вече не успя да се овладее биологът. — Изоставяш ме. Съвсем сам.

Аз съм прост даяк, туан. Нито съм бял, нито дукун, та да не се плаша.

Пеев реши да опита и друго:

— А благодарността, Пангу? Къде остана благодарността ти? Аз не те изоставих върху плаващия дънер, а ти...

Това вече подействува.

Пангу не успя да овладее леката гримаса на срам. Замълча. Мълча, премисляйки няколко мига, и отсече:

— Добре, щом туан смята така. Ще остана. Но върху брега на Белия вир няма да стъпя. Нека туан да знае!

При случилото се — за Пеев истински провал, това все пак беше придобивка. Даваше надежда.

Джалонг и другарите му натовариха лодката с малкото си лични вещи, настаниха се вътре и след като махнаха с ръце за сбогом, малко гузни наистина, поеха по течението.

В това време мъглата се бе разсеяла съвсем. И реката грейна в милиарди искри.

Високо, към върховете, подхвана утринната си ария гибон. Зачуруликаха като птички дървесните жаби. Погнаха се с крясъци през гъстите корони птици носорози. Цикадите запищяха още по-пронизително. Запрелитаха дракончета, веслоноги жаби, пъстри райски змии. Заподхвърляха се редом с тях от клон на клон кожокрили и калонги. И разкошни птици, и всякакви пеперуди, и подобни на скъпоценни камъни лъскави бръмбари, и водни кончета — все едно летящи риби.

Страната на хвърчащите чудеса!

Пангу взе сумпитана си, насочи го, духна.

Малката отровна стрела улучи целта. Скоро след това умиращата патица потрепваше в ръцете му.

— Да похапнем, туан!

Няма що, трябваше да се хранят.

И додето Пеев проумее какво става, Пангу събра сухи съчки, разпали огън, нагласи върху му тенджерата и цопна вътре патицата така, както си беше, без да я е чистил въобще.

— Пангу — обади се биологът. — Ти май забрави да оскубеш перата?

— Не съм забравил. Но защо да ги скубя, нали те сами ще паднат при варенето?

В тая страна Пеев бе опитвал и по-необичайни гозби, затова когато даякът му поднесе полагаемата му се кълка, вече с опадала перушина, я изяде дори бе да се намръщи.

После натовариха прауто на Пангу и поеха в обратна посока на избягалите водачи — нагоре, към Белия вир.

КРОКОДИЛЪТ

Садикин Суминтавикарта не можеше да си намери място. Където и да отидеше, на който бряг и да отседнеше, все му се струваше, че някой го дебне: ту зад папратите и панданусите, ту между дъсковидните корени, ту по клонаците на дърветата, потулен зад мрежата на лианите.

Макар да знаеше, че никой не го е видял, все смяташе, че целият свят е научил за сполуката му. Това му доставяше неописуема, с нищо друго несравнима наслада от съзнанието, че е милиардер, един от най-богатите хора на света, но в същото време му вдъхваше вледеняващ ужас. Защото кой би останал безразличен към такова съкровище, кой би се спрял дори пред най-гнусното злодеяние, само и само да се добере до него?

Като наяве виждаше всички подобни престъпления, за които бе слушал. Синкавият диамант Хоп докарвал нещастие на всеки, който го притежавал. А между другите са го притежавали и гилотинираните Людовик XVI и Мария Антоанета. Жълтеникавият Шах бил подарен на руския император като обезщетение заради убийството на руския посланик в Техеран. Регент бил намерен от някакъв роб, който срязал прасеца на крака си, за да го скрие там. Предложил го на един морски капитан, който го убил и му го взел. Продал го и се отдал на пиянство, като накрая се обесил. Диамантът попаднал у губернатора на един индийски щат и от страх да не му го откраднат, той също се обесил. От ръка на ръка диамантът достигнал до Наполеон, който украсил с него сабята си. А участта на Наполеон е всекиму известна.

И безброй други злодейства, описвани в популярните книжки. Описвани, ама само тия от миналото. За днешните се мълчи, днешните се пазят в тайна. И надали някога някой ще научи за тях. И то за ония, дето са свързани с прочути личности. Не за такива като някакъв Садикин и другите несретници, що се ровят из калта на диамантените находища в Калимантан, в Бразилия, в Южноафриканската република.

Затова отново и отново се местеше. И все му изглеждаше, че мястото не е достатъчно сигурно, достатъчно потайно.

Тъй — до вечерта.

През нощта — същото.

Едва бе приготвил скромния си лагер — а какъв лагер беше то: един спален чувал и пушката. Другото, което му трябваше за тоя скитнически живот, си стоеше в лодката. Тогава усети, не толкова видя или чу, усети с някакво изострено до болезненост шесто чувство присъствието на странни същества наблизко.

Светна с фенера, приготвил и оръжието си.

Никакво движение! Никаква форма, подобна на човешката или на кое да е друго познато животно.

Значи, пак се бе измамил!

Затова тутакси угаси фенера да не би някой от реката да го забележи.

Наистина такова нещо не бе виждал. По дебелите клони над главата му стърчаха особени образувания. С непознати очертания, и съвсем неподвижни. Само че не бяха нито дървесни тумори, нито епифити, нито гъби.

Нещо просветваше по всяко от тях: по три блясъка един под друг. Като очи. Но какви очи по неподвижни тумори и гъби?

Отново светна.

И косата му настръхна. Или бе сънувал, или ставаше нещо невиджано, някаква зловеща магия. Чудноватите образувания бяха изчезнали. А нито тумори, нито епифити, нито гъби могат да изчезват безследно.

Обезумял от уплаха, той се измъкна от спалния чувал. Добре че се сети за торбичката. Изрови я с пръсти оттам, където я бе закопал, и хукна към брега.

Стори му се, че някой го хвана за дрехата. Той се дръпна рязко и се отскубна. Едва сега, от болката, разбра, че се бе закачил в бодливия ластар на ротанга, който го бе издрал до кръв.

Метна се в лодката и без да губи време за отвързване, с един удар на ножа срязва лианата, която му служеше за въже. И размаха лудо веслото.

Греба дълго.

Най-сетне, капнал от умора — след толкова напрежение и усилия — свърна към отсрещния бряг.

Щеше да потули лодката сред пандануса да не личи и да се приготви отново за сън.

Навлезе сред плетеницата на въздушните корени. Но макар и привикнал към мрака, не видя напречния клон, който го удари по челото.

Садикин запали фенера.

Но не, не беше никакъв клон. Едър питон, събуден и той от удара, го стрелкаше със студения си поглед, засъскал заплашително с трепкащ език.

Човекът опита да се измъкне назад.

Не успя.

Змията метна глава и впи зъби в ръката му. Шурна кръв.

Какво друго му оставаше? Садикин го прасна с греблото по озъбената муцуна.

И питонът го пусна.

Но го пусна така, че човекът изгуби равновесие и цопна във водата.

За щастие не особено дълбока.

Стъпил на твърдо дъно, той помъкна лодката към брега, който отстоеше на няколко крачки от него.

Не чу плисък, само усети...

Усети приближаващия крокодил.

По раздалечеността на очите му, подали се над водата, прецени, че е твърде голям. Следователно опасен.

Заряза лодката, оплетена в коренака, а той само с торбичката в ръка забърза към сушата.

Но как се бърза във вода до кръста?

Чудовището взе да го настига.

Садикин се метна по корем върху паднал дънер, понечи да се прехвърли през него. Тогава страшното влечуго го захапа. По-право, захапа обувката му. Но и така човекът не можеше да избяга. Връзките на обувката държаха здраво.

Крокодилът даде заден ход, почна да го дърпа с недвусмисленото намерение да го отмъкне в реката, където спокойно да се справи с него.

Не оставаше нищо друго!

Без да размисля, поддал се единствено на инстинкта за самосъхранение, Садикин го прасна по очите с торбичката.

Това като че ли смути влечугото.

Той го удари повторно.

Не сполучи. Мръднал малко, раззинал мигновено челюсти, крокодилът лапна торбичката, изтръгна я от ръката му. После преглътна и се отдръпна назад.

Така роднините му понякога гълтали камъни, както смятат някои, та да потъват по-лесно като леководолазите.

Докато човекът се опомни, похитителят потъна в дълбочината. Изчезна.

Отначало човекът не схвана какво точно го е сполетяло. Всичко стана тъй бързо, тъй неочаквано.

После изведнъж разбирането проряза съзнанието му — като светкавица, като взрив!

Нямаше я! Нямаше я торбичката!

Страшилището му я бе отнело! Отнело му бе всичко: мечтите, смисъла, надеждата. Превърнало го бе за миг от милиардер отново в нищожество. Съсипало го бе, смазало го бе.

Какво му оставаше сега? Да хленчи ли?

Не, нямаше да хленчи!

Садикин беше ловец, и то браконьер. Неведнъж бе ловувал и крокодили.

Щеше да дебне и тоя, щеше да го улови, да го насече на късове, но да си върне това, което беше негово. Само негово!

Щеше!

Той придърпа лодката до брега и с трескави ръце, почти опипом, измъкна всичко, що му трябваше.

Нагласи фенера на челото си, положи харпуна от дясната си страна, а пушката в лявата — за всеки случай и тя да му е под ръка, подпря брадвата до краката си. И загреба бавно, безшумно, като осветяваше с яркия сноп на фенера преплетените коренаци и тръстики.

И видя...

Видя две огнени точки!

Очи на крокодил!

Достатъчно раздалечени — значи голямо животно. Тъкмо такава, каквото диреше.

Отправи се нататък още по-предпазливо.

Като хипнотизиран от светлината, крокодилът стоеше все на същото място.

Ловецът, приближил съвсем, хвана плавно и неусетно харпуна, сетне се надигна леко и изведнъж с рязък замах го заби в туловището на жертвата си, зад предната лапа. Железният накрайник се отдели от дръжката си и потъна ведно с крокодила.

Вързаното за него въже се опъна като струна.

И ето, грозното влечуго изскочи над водата, отправи се срещу нападателя си.

Чак тогава Садикин вдигна пушката. Мигновено се прицели в ухото му, три пръста зад окото. Стреля.

Чудовището подскочи улучено, после изчезна под повърхността.

Затова беше харпунът, затова беше и въжетото.

Ловецът загреба към брега, където, вече излязъл на сухо, бавно, стъпка по стъпка извлече навън вече мъртвото тяло, обърнато по гръб, дълго, кажи-речи, пет метра. Докара го в плитчината, повече не можа — прекомерно тежко беше.

Ето защо той самият нагази във водата, извади ножа и още там го заби в корема му.

Най-трудното при браконьерството не е убиването, а одирането на кожата, осоляването ѝ, запазването ѝ до пазара.

Сега пет пари не даваше за тая кожа.

Сега имаше само тая грижа — стомаха му.

Бръкна с ръка в кървавата вътрешност, напипа стомаха и го изряза с другата ръка. Измъкна го на брега, изсипа съдържанието му.

Няколко риби! И два обли камъка!

Нищо друго! Ни помен от торба!

А вонеше тъй нетърпимо, че ако ръцете му не бяха оплискани с мръсотии, щеше да си стисне с пръсти носа.

Тогава?

Значи не е бил тоя, значи трябва да търси друг!

Заряза трупа и отново влезе в лодката, отново запали фенера, отново заопипва със светлия му сноп водната повърхност.

И зърна още две огнени пъпки, които плуваха насам. Изглежда, притежателят им бързаше да засити глада си с останките на своя убит събрат.

Светлината не го хипнотизираше. Напротив, като че ли го накара да свърне насам, право срещу лодката.

Всекиму е известно това — никой не може да предугади намеренията на това бронирано, уж почти безмозъчно същество. По тая причина ловецът трябва да бъде винаги нащрек.

Когато нападателят се озова само на пет крачки от него, Садикин изпразни пушката в набелязаното място. И тозчас заби в шията му харпуна. Защото убитият крокодил потъва на дъното като по-тежък от водата.

Отново свърна към брега. С нови усилия изтегли и него с въжетото редом до предишната жертва.

Разпра и неговия корем, измъкна и неговия стомах.

И пак нищо! Само непоносимата воня!

Той изруга от гняв: каква беше тая проклетия!

Каква беше тая магия!

Колко такива чудовища живееха тук?

Улисан в лова, Садикин не забеляза как взе да се развиделява. Легналата над водата мъгла порозовя като пламъчетата над запален спиртник.

Той изряза къс от опашката на първата си жертва, опече го на запаления в най-гъстия храсталак огън, та да не се вижда отдалеч — макар че вече нямаше защо да се пази толкова. И го изяде набързо.

Ех, това не е месо на глиган, сочно и крехко. То е бяло като рибешкото, ама жилаво, грубо. Но щом няма друго, става за храна.

Когато отново се върна на брега, мъглата вече се разсейваше. И през разкъсаните й пролуки браконьерът видя, че на отсрещния бряг изпълзяваше друго страшилище, на пръв поглед дори по-голямо.

Скочи в лодката, забърза нататък.

Ала крокодилът го усети и се върна във водата.

Нямаше време за размисляне. Тъй отдалеч харпунът се оказваше излишен. Пък и влечугото се носеше право насреща и не можеше да умери ухото му.

Садикин направи единственото възможно за случая — прицели се в ноздрите му.

Улученият хищник, доближил дълбокото, тозчас се гмурна. А на мястото му остана разсейващо се алено петно. Изстрелът излезе сполучлив.

Оставаше само да изчака.

Наистина крокодилът скоро изплува, насочи се към брега. Понеже нямаше друг избор. Куршумът бе разкъсал дихателния му клапан и водата безпрепятствено навлизаше в дробовете му. За да не се удави, беше длъжен да се спасява на сушата. Да диша, макар и през кървави мехури.

Човекът скочи на пясъка, притича и стовари няколко пъти брадвата си по главата му.

После със същото настървение разпра корема му.

Уви! И тук нищо! Само едно диво прасенце.

Що да стори сега?

Не допускаше, че той, който търсеше, може да се е преместил другаде. Крокодилите не са бродяги, не сменят доброволно ловните си владения.

Трябваше да опита още нещо!

Той посипа със стрихнин изваденото от стомаха прасенце, натика в него предназначенията за лов на акули въдица и я върза за съседното дърво.

Скоро видя дива свиня с цяло прасило. Застреля едно от малките, заложи и него като стръв, натъпкана с отрова.

Осигуряваше се двойно. Ако жертвата успее някак да се отърве от въдицата — а и това се случва понякога — да я довърши отровата.

А този?

След гърмежи крокодилите обикновено се притаяват на дъното.

А този, сякаш нищо нечул, плуваше сред реката, подал, както се полага, само очите и ноздрите си над повърхността.

Садикин загреба към него. Провери харпуна, провери пушката, вдигна предпазителя.

Очите и ноздрите — раздалечени! Следователно — едър! Може да е тъкмо оня, който преследва.

Оказа се прекалено предпазлив. На десетина метра от лодката понечи да се потопи.

То се знае, от такова разстояние харпунът не върши работа.

Ловецът вдигна пушката, стреля.

Жертвата, явно смъртно улучена, подскочи като запокитен от дълбините дънер, изпляска с опашка и взе да потъва.

Садикин разчиташе, че ще стигне навреме, та да я закачи с харпуна.

Не му достигна част от секундата.

Нали не успя да се премери добре, назъбеното острие само се хлъзна по бронираната кожа, без да се забие.

Трупът потъна.

Неудачникът-ловец изруга гласно: проклетник, трябваше да го чака! След два-три дни, като почне да се разлага, трупът сам изплава на повърхността. Налагаше му се да следи зорко, та да не го отвлече течението.

Тогавана ненадейно плисна дъждът. Така, както става по тия места — сякаш се срина водна лавина.

Ловецът едва свари да покрие както себе си, така и имуществото си с пластмасовото платно. Предпочете да остане в лодката, защото след такъв дъжд реката обикновено се разлива и би могла да го застигне на брега, където се е скрил на сушина. Това едно. И друго — защото след като бе паднал във водата, репелентът импрегнирал дрехите му, се бе измил. А дъждът — това е рай за земните пиявици. Единствена лодката беше в състояние да го опази от стръвното им нашествие.

И преди да помисли още нещо, заспа. Смазаното му от умора, от напрежение, от тревога тяло имаше нужда от почивка.

Събуди го спирането на дъжда. Капките вече не шибаха по платнището. По тия места валежите траят по няколко дни. За негова радост днешният се оказа съвсем краткотраен.

Можеше да продължи лова.

Най-първо провери въдиците.

Намери едната недокосната. В замяна на това на другата се мяташе яростно, дращеше с лапи, шибаше с опашка крокодил. Стори му се по-дребен от тоя, който диреше. Въпреки това, за да не пропусне нещо, се налагаше да провери и него.

След дълго дебнене, като се пазеше от размахваната трионена опашка, най-сетне успя да разцепи главата му с брадвата. За да пести мунициите. Отсега щяха да му трябват повече от всякога.

И в него не откри търсеното съкровище.

Оставаше му още надежда — оня, убитият, дете лежеше на дъното.

Ами ако не беше и той?

Трябваше да продължи лова!

Отново се мръкна.

Закрепил фенера на челото, Садикин почна да кръстосва околността, като проверяваше със светлия лъч всяка туфа тръстика, всяко сплитане на корени, всеки паднал в реката пън.

Нищо!

Избил ли ги бе всичките? Или се бяха запилели някъде, подплашени от стрелбата му?

Час подир час — все напразно!

Разшири обсега на издирванията си.

Пак безуспешно!

Едва преди зазоряване, когато блясъкът на доскоро ярките звезди поизбледня, зърна още един. Изтегнат като пън до повърхността, вторачил немигащ поглед, заслепен от фенера.

Садикин хвана харпуна, докато лодката продължи да се носи напред по инерция.

Но крокодилът мръдна опашка и се отклони от пътя ѝ.

Гребецът отново хвана веслото.

И отново — същата несполука!

Чудовището не потъваше, продължаваше да се кокори като омаяно от светлината, но не го допускаше да се доближи.

Няма що, трябваше първо да го застреля, а после да го закачи на харпуна.

И той натисна спусъка.

Влечугото дори не подскочи. Само трепна и почти мигновено се скри под водата, преди да го достигне харпунът.

Нима и сега така, нима трябваше да чака и този, докато се подуе и изплава сам?

Не, нямаше търпение да чака!

Там някъде, из тия гнусни търбуси, се валяше торбичката му, съкровището му — това, което го правеше да се чувства човек.

Защото човек е само милионерът, беднякът не е човек, той е нула!

Повече не можеше да се сдържа.

И без да размисля, заслепен от алчността, той се хвърли във водата, стиснал харпуна.

Оказа се, че не е много дълбоко, не повече от два метра.

Заопипва дъното с крака. Без да мисли, без да допусне дори, че може да не го е убил, че може някой друг негов сродник да налети.

Имал бе късмет.

Пък — и опит. Знаеше, след гърмеж тия гадини се спотаяват на дъното. И за да нападнат, им е нужно време, докато решат, все едно да поразмислят.

Познаваше нрава им, познаваше нрава и на другите зверове, затова не се боеше от тях. Боеше се от хората, защото всеки има различен нрав и не можеш да го разгадаеш.

Ето, докосна трупа с крак. Опипом намери недостатъчно бронираното място — в сгъвката между врата и лапата.

Заби там харпуна.

Изплува, прехвърли се в лодката, издърпа с въжето мъртвото тяло и загреба към брега. Там, в най-плиткото, където заораха и килът, и гребенът по гърба на крокодила, спря. Разсече корема му, претърси стомаха.

И тоя път — напразно!

Докога?

Къде ли се криеше тоя проклетник, който търсеше?

Разсъмнало се бе съвсем. Цялата джунгла заехтя от виковете на разсънените ѝ обитатели.

Без да помисля за почивка, Садикин продължи да обхожда околността. Бавно, методично, като се криеше в здрача на нависналата над водата растителност. Ту нагоре, срещу течението, ту надолу, като се отдалечаваше все повече от злополучното място, където онова тъпо чудовище беше отнесло съкровището му.

Ни помен от крокодил!

Нито грамаден, нито някакъв дребосък!

А това беше напълно естествено, тъй като малките не дръзват да се мяркат покрай големите, които не биха изпитали никакво угризение на съвестта, ако вкусят от месцето дори на своите рожби. Обикновено в един водоем, в близост, живеят еднакви по размери влечуги, равностойни, в някакво от немай-къде мирно съвместно съществуване.

Той се послуша, дочул нещо като звън на стъклена камбанка. И видя на клона над главата си един голямоок смок. Обикновено той не е свадлив, пък и не е отровен. За разлика от туземците Садикин знаеше, че не всички змии са отровни. Но тоя понякога става своенравен. Ако се почувствува в безизходица, налита и хапе по лицето.

Сега предпочете отстъплението. Изсули се надолу по клона, докосна водата, сякаш се хлъзна по нея, и отплува нанякъде.

Успокоен, Садикин продължи търсенето.

Тогава пък го нападнаха рояк оводи, едри, блестящи, настървени зли мухи. Те жилият жестоко, смучат кръв, пренасят опасни зарази.

Едва успя да ги пропъди с размаханото весло.

Час след час — нищо! И нищо!

Внезапно дочу някакво грухтене, подуши и мирис на глиган.

Това го подсети, че е огладнял.

Затова пристана до брега, взе пушката и пристъпи към мястото, където се надяваше да издебне плячката си.

Отгоре му, от храста се посипа дъжд от кърлежи.

Навярно те му попречиха да различи особеностите на това грухтене. На туй отгоре по нозете му полази армия от зли черни мравки, в чиято походна колона бе стъпил, без да забележи.

Безспорно, всичко това се дължеше на преумората и безсънието напоследък.

Добре че успя да зърне навреме мръдването на легналия върху пръстта клон.

Царска кобра! Дълга поне четири метра!

Пък и ако е по-дребна, ухапването ѝ убива слон, та камо ли човек?

Отдръпна се.

Чак тогава видя битката. Биеха се два равностойни противника: глиган и малайска мечка.

Тая мечка е по-дребна от сродниците си. За сметка на това пък има отвратителен характер и поразителна сила. Садикин я бе виждал как прекършва сухо дърво, за да се добере до меда в хралупата му.

При неговата поява глиганът, по-съобразителен, пък и повече преследван от човека, заряза сражението и побягна.

А мечката, видяла друг противник, върху когото да излее злобата си, се втурна насреща му.

Туземците я побеждават така — чакат я да се надигне на задните си лапи и тогава забиват копието в корема ѝ.

По същия начин постъпват и ловците с пушки.

Тоя път Садикин не изтрая.

Тя връхлетя срещу него така, сякаш не възнамеряваше да се изправя. И той, ще не ще, гръмна преждевременно.

Прицелил се бе в челото ѝ.

Но или не го бе улучил, или куршумът се бе хлъзнал по плътната като броня козина.

Незасегнат, но още по-раздразнен, звярът продължи напред.

На стрелеца не му оставаше друго. Той захвърли излишната вече пушка и се метна на най-близкото дърво. На всеки ловец се е случвало подобно нещо. Запълзя нагоре като маймуна.

Знаеше го, но нямаше избор. Малайската мечка е най-изкусният дърволаз сред всичките си роднини.

Без да се колебае, тя го последва. И понеже беше и по-силна и по-пъргава, бързо взе да го догонва.

Садикин вложи всичките си сили.

Още, още!

А не можеше повече — върхът беше прекършен при някаква буря.

Сега накъде?

Съвсем случайно погледна към реката.

И видя.

От зеленикавата дълбина се надигна нещо бяло.

Крокодилът — с корема нагоре!

Според правилото трябваше да изплава подир няколко дни. А той...

Течението го понесе бавно.

И можеше да го отвлече, да отвлече с него и съкровището, скрито в корема му.

А собственикът на това съкровище беше безпомощен да направи каквото и да е.

Слава богу, не го отвлече, завъртя го към брега, където го натика сред полуизгнилите клони на паднало дърво.

Дано се задържеше там! Трябваше да се задържи!

Ей това малко отклоняване на вниманието, това кратко разсейване се оказа съдбоносно.

Мечката го достигна, ухапа крака му.

По-право ухапа яката подметка.

Загриза я.

Просегна се с едната предна лапа, та впи нокти в крака му. А нейните нокти са като месарски ченгели. Разкъса прасеца му. Рукна кръв.

А зъбите ѝ яростно престъргваха обувката, почваха да достигат и ходилото му.

Повече не можеше да се владее.

— Помоооц! — изкрещя, по-право изрева от болка той.

Скоро, съвсем скоро стръвницата щеше да изхлузи обувката и да ухапе живото месо.

И тогава...

— Помоооц! — повтори той отчаяния си призив, макар и убеден, че тук, в тая пустош, където се бе заврял, нямаше кой да му помогне.

НОВА ЗАГАДКА

След като се наспаха добре, доктор Пеев и Пангу поеха отново на път още преди зазоряване. Беше съвсем тъмно, но и без часовник вече проличаваше настъпващото утро. Запровикваха се унило козодои, заквакаха неистово жаби, заехтяха безброй други звуци. Навярно така дневните птици и животни, изразяваха радостта си, че и тая нощ са се откопчили от дебнещата смърт.

Седнал отпред, гребеше Пангу. Защото неговият поглед беше много по-остър. Особено в мрака, когато съществуваше опасност всеки миг да се нанижат върху подводна скала или потънало желязно дърво, невидими под смолистата чернота на реката.

Скоро, съвсем скоро, започна да просветва. От тъмносино небо преля в течено сребро, което угаси доскоро блестящите звезди. По някаква невероятна алхимия среброто се превърна на злато, после — на бакър, и накрая запламтя целият кръгзор. Огнените лъчи на надзърналото слънце близнаха горските върхари. Росните капки по листата грейнаха като безредно пръснати брилянти. Младите пъпки нарастваха видимо и се пукаха пред очите им. Разперваха се, оттръсвайки лъскавите си люспи — червени, жълти, виолетови, само не и зелени, каквито са в умерения пояс. Провикна се гибон, заизвива утринния си химн в прослава на вечно раждащото се слънце. И то съвсем наблизко. Пеев го видя — на клона точно над преминаващото прау. Гърловата му торба — резонатор на мощния му глас, трептеше, набъбнала, изравнила се по големина с цялата му глава. Закрякаха папагали, колкото по-красиви на вид, с толкова по-грозни, по-продрани гласове, зачирикаха птички, бръмнаха пчели, разлетяха се пеперуди, заподскачаха от клон на клон маймуни, дракончета, жаби и катерици.

Пеев притвори очи. Наистина първият утринен час на екватора е очарователен, способен в миг да изличи спомена за всички несгоди, за всички мъки и опасности, които дебнат отвред.

В плитчината газеха маймуни макаки, ровеха из тинята и измъкваха уловените крабове. Някои, по-нетърпеливите, навлизаха в

по-дълбокото, гмуркаха се и изплуваха я с риба, я с рак в ръка.

Но щом зърнаха приближаващата лодка, в панически бяг се втурнаха към брега и се покатериха по дърветата, изпокриха се в непрогледния шумак.

Още стотина метра по-нагоре им се стори, че заваля. Но се оказа, че не е дъжд. Небето оставаше синьо и безоблачно. Само във вира водата клокочеше.

Пангу подхвърли през рамо:

— Риби! Ядат плодовете.

Наистина бяха риби, които подскачаха да хванат първи падащите от нависналото дърво дребни лилави плодчета. Неуморният мусон люлееше горските върхари и брулеше всяко поузряло плодче, всяка поизсъхнала вейка, всяко повехнало листенце.

Внезапно даякът отклони прауто.

Биологът схвана начаса защо.

Защото на пет разкрача пред тях проплува едро бронирано туловище.

Крокодил!

Не! — възрази Пангу. — Гавиал!

Едва сега Пеев забеляза колко дълга и уродливо тясна беше муцуната му.

Той го знаеше, за природата няма уродливост. Тая „уродлива“ челюст беше чисто и просто едно от приспособленията ѝ към изискванията на живота.

Гавиалът вирна муцуна и хората видяха хванатата като в огромни пинсети риба, която бързо се хлъзна в гърлото му.

Сродниците ѝ, сякаш полудели, не забелязаха приближаването на опасния враг. Продължиха пиршеството си — много от тях осъдени да послужат за неговото пиршество.

— Нека туан да не се тревожи! — успокои го Пангу. — Гавиалът не яде хора.

Пеев естествено знаеше това добре. И се усмихна:

— Ако някой крокодил те подгони, помоли го да ти покаже муцуната си, та да си наясно дали да бягаш от него, или не!

Пангу схвана шегата, ала лицето му запази обичайния си безразличен, малко високомерен израз.

— Та затуй — рече той, — по-добре туан да не влиза във водата!

Пеев пое веслото от ръцете му, размаха го той. Така, на смени, можеха да пътуват повече и да стигнат по-рано.

Гребеше и си мислеше. Разбъркани мисли, както става, когато нямаш спешна задача, ей тъй, както сега, при разходка, в душевно отпускане: и за работата, заради която беше изпратен в тая страна; и за отклонението си от тая работа, което впрочем не му изглеждаше съвсем почтено, като че ли повече за развлечение; и за дома, за жена си, за детето.

Тъй далеч!

Всичко му изглеждаше безкрайно отдалечено сред райската красота, която го обграждаше. Отдалечено на почти космически разстояния...

А какъв беше тоя странен предмет, който се носеше насреща?

Не беше дънер, дънерите не са бели.

Пангу го видя навреме, просегна се с копието и го притегли към борда.

Крокодил! С обърнат нагоре корем!

Даякът посочи раната на корема му:

— Ако са го убили даяки, ще изядат месото. Ако са браконieri, ще одерат кожата.

Пеев не разбра хода на мислите му. Погледна въпросително.

И оня се доизказа:

— Значи не са нито даяки, нито браконieri.

— А какви?

— Какви? — промълви изплашен Пангу. — Само духовете, злите духове. Те винаги постъпват не като хората.

Почувствувал, че страхът отново може да прогони водача му, биологът побърза да се пошегува:

— Че защо ще го дерат тъкмо с нож? Щом са тъй всесилни...

Ала Пангу не спираше да клати глава:

Само те! Само те!

И шепнешком:

Ами аз с какъв ум съм тръгнал натам?

Тогава Пеев чу гъгнеците провиквания на двата самеца, на двете дългоноси маймуни, които седяха наперени един срещу друг върху издадения над реката клон на огромен банан.

Известно му бе, че колкото е по-дълъг носът на самец, толкова по-високопоставен е в маймунската йерархия. Носът — това е неговият авторитет. Между другото и затова, че усибва гласа му.

Неволно забави лодката, та по-дълго да ги наблюдава.

Без да му обръщат внимание, двамата продължаваха вокалния си дуел. С все по-оглушителни провиквания, при които подобните им на краставици носове трептяха, направо се тресяха.

Чудно! Колко ли можеха да издържат?

Единият не издържа. Точно по правилото — тоя с по-малкия нос. Млъкна и хукна да бяга. С вид на опозорен. Но не към сушата, а обратно — към реката.

Достигна края на клона и се метна във водата. Все едно решил да се самоубие.

Естествено не това беше решението му.

Ето, след половин минута изплува и загреба уверено към отсрещния бряг.

Вече го приближаваше, когато на няколко метра зад него изникнаха над повърхността четири грозни брадавици. Маймуната усети страшния враг и размаха бясно ръце. Но въпреки отчаяните й усилия чудовището взе да я догонва.

Пеев остави веслото и вдигна пушката. Стреля.

Но не на живо, то се знае. Кой друг, ако не един биолог би спазвал забраната за убийство на тия вече изчезващи животни?

Разчиташе на гърма и плиська на куршума пред озъбената морда.

Наистина крокодилът потъна. Но само за толкова кратко време, колкото беглецът да стигне до брега.

Той вече се измъкваше от водата, когато огромното туловище отново се подаде и се втурна подире му.

А гората, спасението, беше още далеч.

Кривейки се по ръце и крака, маймуната напрягаше последни сили да се добере до някое дърво. По земята крокодилът бяга не побавно от нея. Нейната сила, пъргавост, бързина се проявяват горе, по клоните.

Най-сетне тя достигна един клон, хвана се и отскочи нагоре, тъкмо пред щракналата озъбена челюст. Спря на няколко метра височина и се разтреса от страх.

Толкова поражения за тъй кратко време!

А крокодилът, разгневен, че бе пропуснал лакомата мръвка, разочарован, остана да лежи и да се кокори нагоре със злите си очи. Забравил предпазливостта си.

И заплати за това.

От шумака излетя с трясък на разкъсвани лиани и кършени клони слонът, който се бе излежавал за прохлада в крайбрежната локва. Без да се двоуми, той се нахвърли върху неочаквалото такова непредизвикано нападение влечуго, подхвана го с хобот, тръшна го в най-близкия дънер, после така зашеметен го затъпка с нозе. А то нозе ли бяха или железни колове?

Скоро страшният хищник бе превърнат на кървава пихтия.

— Много хубаво! — възкликна Пангу. — Всекиму каквото се полага! Който иска да убива, да бъде убит!

Пеев понечи да възрази, но се въздържа. Какъв смисъл! Тая черта на характера му не искаха да приемат и неговите близки — нима щеше да убеждава в същото един туземец? С неговия първобитен морал.

Всички го смятат чудак или, както беше по-модерно, сноб, който опитва да оригиналничи, да прави впечатление, да позира, когато настояваше, а само той знаеше колко искрено е то, че не понася победителите. Нито справедливите, нито несправедливите.

А му бе известно — та можеше ли да не бъде известно на един биолог, — че такъв е основният закон на природата. Победителите са нейните любимци, а към победените тя е безжалостна. Еволюцията се гради единствено от победители. Те оцеляват в борбата за съществуване, те се сдобиват с храна, те са онези, които имат щастието да оставят потомство. Победените чисто и просто отпадат от сцената на битието, незабелязани и излишни.

Човешката история също — и тя се пише от победителите. От по-слабите, сразените, не остава ни следа. Завоевателят унищожава паметниците им, писмеността им, културата им, унищожава ги и физически, та да не останат и наследствените им гени. Не е случайна латинската мъдрост: „Тежко на победения“. Всички помнят Римската империя, помнят Цезар, Калигула, Нерон, Август, а никой не се замисля за грамадите от човешки кости, върху които е изградено тяхното величие.

Дали ще извае някой паметник на Незнайния победен?

Нима и днес не е така? Не само в политиката. Ами в спорта? Защо реват тълпите по футболните стадиони — нали акламираат победителите? Чии портрети се поместват в научните трудове — нали на тия, които са имали щастието да направят откритието? Всички знаят кой е Мохамед Али или Дан Колов, ала никой не си спомня ония, които са били тръшнати на ринга.

Пеев беше по-различен. Когато чуеше за някое научно откритие, за присъдена Нобелова награда, той се поставяше в положението на ония, хилядите, неизвестните, върху чиито постижения лауреатите бяха спечелили личната си победа. Когато се замисляше за парада на победоносната армия, тутакси си представяше оная, другата, разгромената — убитите, осакатените, заробените. Когато видеше увенчания с лаври спортист, не можеше да се освободи от съчувствието си към другите, които сега навярно плачеха от обида, от огорчение, от отчаяние, че всичките им усилия са се оказали напразни.

Само жал, само съчувствие!

И нескрита неприязън към триумфатора.

Когато станеше дума за подвига на хан Крум, той си представяше черепа на неудачника Никифор, превърнат във винена чаша; а при споменаване името на Василий Втори тозчас пред очите му се проточваше безкрайната върволица на ослепените българи.

Дори сега, при вида на смазаното чудовище, не беше в състояние да се възхити от постъпката на слона.

Че какво от това — по-силен бил, надвил го!

Дразнеше се и от високомерното друсане върху клона на дългоносия самец, който бе надвикал противника си.

Всички състезания, всички конкурси: спортни, музикални, литературни му навяваха само тъга — че зад единиците избраници ще се мъкнат покрусени от неуспеха стотици, хиляди други, не по-лоши от тях...

Пангу посочи още един крокодилски труп, изхвърлен от течението върху подалия се над повърхността дънер.

— Виж, туан! И тоя с разпран корем!

И се извърна решително:

— Няма да ходя по-нататък! Ако иска туан, нека продължи сам.

Пеев още се чудеше с какъв нов довод да преодолее това твърдоглаво суеверие, когато усети нещо. И мигновено дръпна ръката

си. От зеленикавия вир изплува, сякаш излетя, огромно бронирано чудовище и понеже пропусна ръката му, ухапа веслото. Изтръгна го от пръстите му и кой знае по какви подбуди, го отнесе със себе си в дълбините.

Такъв скок! Като делфин. А крокодилите уж изплували почти хоризонтално.

Останало без управление, неустойчивото прау се завъртя и така, на борд, напреко, се понесе по течението.

Даякът се обърна:

— С ръце, туан! С ръце! Да стигнем брега. Иначе ще се преобърнем. Я камък, я пън, я бързей...

И той самият показва как става това, като загреба с длани водата. Както децата в гумените си лодки.

Още ненадживял ужаса от несполучливото покушение на крокодила, биологът се поколеба дали отново да натопа китките си във водата. Ами ако онова страшилище пак се покаже?

— Гребите, туан! — подкани го водачът. — Другото е по-страшно! Успял вече да се овладее, Пеев размаха като него ръцете си.

Съвсем бавно, почти неусетно лодката почна да приближава брега. Но нали приближаваше, нали се движеше?

Колко ли време беше изминало така, в това непривично гребане и в очакване всеки миг озъбените челюсти да се вкопчат в китката му и да го измъкнат извън борда, да го завлекат в зелената ужасяваща бездна!

Най-сетне носът на прауто зари в крайречната тиня. Двамата скочиха в плитчината, вързаха го за един изпъкнал корен.

— Сега аз ще издялам ново весло — рече Пангу. — А туан Пеев нека си помисли какво ще прави после. Само че без мен!

И се залови да търси подходящо дърво. Но земните пиявици мигом облепиха босите му нозе.

Тогава той се огледа и като откри това, което търсеше, сръза ластара на провисналата лиана. После с избликналия сок натри краката си. Кръвопийките мигом се отпуснаха на земята. И повече не го закачиха.

При техния вид Пеев се върна в лодката.

Какво да прави?

Не можа да измисли нищо.

И включи радиоприемника си. Слушайки музика, можеше да му хрумне нещо по-свастно.

А какво по-свастно? Или да убеди Пангу, или да се върне назад, да дири нови водачи? А време вече не му оставаше и парите привършваше. Отчет трябваше да дава после.

Музиката прекъсна. Започна предаването на новините.

Пеев вече се тъкмеше да завърти на друга станция, когато чу нещо, което го накара да се откаже от намерението си.

Самият тон на диктора издаваше важността на съобщението:

„Предполагаме, че на слушателите е добре известен случаят с падналия преди четиридесет дни болид в непосредствена близост с брега.

Тогава мнозина бяха успели да видят огненото тяло, спуснало се косо от изток на запад и потънало сред вълните.

Такива явления не са редки. Почти всяка вечер могат да се наблюдават тъй наречените «падащи звезди» — метеори, които изгарят още в йоносферата, без да достигнат земната повърхност. По-едрите от тях успяват да преминат атмосферата и да паднат на земята. Това са метеоритите или болидите. От големината зависят и последиците им. Едни не причиняват никакви видими щети и от тях учените съдят за състава на тия гости от Космоса. Понякога обаче, за щастие съвсем рядко, ни спхождат и тела с огромни размери, които предизвикват сериозни изменения по земната повърхност. Такъв, допускат, е бил Тунгуският метеорит в СССР и другият, който с взривяването си е образувал Аризонския кратер в САЩ. Също кратерът Нгоро-Нгоро в Африка и много други. Подобен е и произходът на кратерите върху Луната.

С подобно обяснение тогава се задоволиха не само обикновените хора, но и учените. Приеха, че метеоритът е потънал в залива.

Но една снимка промени хода на нещата. Фотолюбител се готвел да улови чудния залез над морето. Когато видял огненото тяло, той съобrazil и натиснал копчето. След като извадил снимката от проявителя, очите му открили нещо, което наблюдателите, смаяни от внезапността на явлението, не били забелязали. Макар и неясно, размазано, над светлото петно прозирали очертанията на предмет, наподобяващ космична ракета, но особена, на вид удвоена.

Военните власти, както се полага в такива случаи, забранили публикуването ѝ, както и всякакви коментари във връзка с нея. А от правителството били отправени ноти до други държави, за да се разбере дали това не е някоя заблудена балистична ракета. Отговорите на всички запитани били категорично отрицателни.

При това положение военноморските сили предприели секретна изследователска операция за изясняване на тази загадка. Почти цял месец продължили проучванията: с подводни лодки, водолази, ехолоти, драги, тралове — с всички възможни средства на разположение.

И вчера една дълбокоморска телевизионна камера предала изображението на търсеното тяло. След подробно оглеждане от всички страни, след разчитане на буквените и цифрени означения по корпуса му, станало напълно ясно, че това е изчезналата в астероидния пояс междупланетна станция «Юпитер 5».

При това развитие на нещата правителството отмени цензурата, наложена във връзка с този случай.

Нашият специален кореспондент, изпратен на изследователския кораб, успял да види в екрана самата находка. Присъствувал и на подготовката за извличането и от дълбочина триста и петдесет метра.

Така и тази тайна беше разгадана.

Но като нейна последица изникват безброй нови загадки.

По каква причина, когато е навлязла сред астероидите, станцията е прекратила връзката си със Земята? Ако се е сблъскала с някой от блуждаещите хиляди скални късове, тя е щяла да бъде разрушена. А на морското дъно лежи непокътнат, без никаква драскотина апарат.

Дори ако са излезли от строя слънчевите батерии и вследствие на това прекъснато захранването с енергия на радиопредавателя; защо тя не е продължила пътя си, а е направила завой от сто и осемдесет градуса, за да поеме обратно към нашата планета? Кой е имал тая възможност и кой е бил заинтересован от това? Изключено е да е дело на някоя от великите сили, тъй като проектът «Юпитер 5» е плод на международно сътрудничество.

За беда неизвестностите не спират дотук. Изборът на траекторията за връщане не е случаен. Използувано е времето, когато Земята и Марс се намират в най-благоприятно за такъв обратен полет взаимно разположение. Избор, който може да бъде извършен от най-

съвършените електронноизчислителни машини. Кой е разполагал с такава машина и с такива изчерпателни знания, за да върне апарата в отправната му точка, преодолявайки безбрежността на Космоса, което означава горе-долу с подобна точност да бъде улучена летяща муха от разстояние петдесет километра.

И още един въпрос: Защо станцията не е изгоряла при преминаването си през земната атмосфера, както завършват съществуването си обикновените спътници и орбитални станции след изпълнението на поставените им задачи? Въпросната снимка показва, че светлото петно е соплото на ракетата, което, обърнато към Земята, е намалило скоростта на падането, следователно и триенето. А кой е възпламенил двигателите тъкмо в подходящия момент?

И най-важното: защо земните радарни установки, радиотелескопи, оптически телескопи и безброй други устройства с подобно предназначение не са успели да засекат приближаващата ракета? Кой им е попречил и как е успял да постигне това? Такава апаратура би изиграла решаваща роля в ръцете на агресор, който иска незабелязано да нанесе първия ракетен удар.

Както виждате, завръщането на междупланетната станция поставя повече въпроси, отколкото предполагаемото ѝ изчезване в Космоса.

И тъй като е отменена цензурата по този проблем, ние ще държим в течение уважаемите слушатели относно всички допълнителни подробности, до които получим достъп.“

Христо Пеев сви устни. Ясно, това вече съвсем не изглеждаше обикновена авария, каквато може да сполети всяка машинка. Беше много-много по-заплетено. Но какво?

Наистина какво?

Някакво ново, неподозирано оръжие?

Подготовка за космическа война?

Че малко ли бяха другите средства за самоунищожение на човечеството.

В това време Пангу бе привършил своята работа. В ръцете си държеше току-що огладеното весло.

— Е, какво реши туан Пеев? Сам ли ще върви напред или ще се връщаме заедно?

ПЛЕННИК

Садикин Суминтавикарта се сети твърде късно, когато зъбът на мечката прониза ходилото му.

Как бе забравил това?

С трескаво движение той бръкна в джоба си и измъкна оттам автоматичното си ножче. Натисна пружинката. Острието се изправи с щракване.

И човекът се сгъна, просегна се с дясната ръка, докато с лявата стискаше клона, за да не се изхлузи надолу. Сега само тя, тая премаляла ръка, издържаше цялата тежест на тялото му.

Ето, успя да достигне целта! Замахна, заби ножа.

Попаднал бе в носа на звяра, откъдето рукна кръв.

Ала мечката не пусна. Изрева от болка и застърга още по-стръвно крака му.

— Помоощ! — почти изплака нещастникът. — Помоощ!

Наведе се още веднъж, още веднъж я намушка.

Тоя път улучи окото ѝ.

И тоя път без полза!

Макар и тъй ранена, ослепена, стръвницата протегна отново лапа, нанесе нови рани по прасеца му.

И тогава, когато вече губеше всяка надежда, чу изстрела.

Видя как се свлече безпомощно нападателката, как се строполи тежко на земята.

И не мръдна повече.

Дотук бяха стигнали и неговите сили. Клонът се изплъзна от омекналите му пръсти и тялото му, омекнало като тях, се стовари върху мъртвия труп.

Не, не беше изгубил съзнание.

Само дето не му се ставаше. Лежеше му се — ако може часове, дни поред...

И видя тичащите насам хора. Позна ги — доктор Пеев и даякът Пангу.

Докторът държеше пушка. Изглежда, той бе стрелял.

Пангу го надигна под мишниците.

— Туан Садикин, ранен ли си?

Не виждаха ли?

Доктор Пеев не запита, а измъкна от чантата си някакво шишенце, поръси с насипания вътре прах раните, бинтова ги добре.

После извади спринцовката:

— Антибиотик! Тия мръсни нокти могат да вкарат в кръвта опасни зарази.

Чак след като дезинфекцира всички рани и драскотини, му позволи да се надигне, та да седне срещу него.

Седна. И в тоя миг, когато опасността беше преминала напълно, изтласканата за малко мисъл отново изплува в съзнанието му, завладя го изцяло.

Ами крокодилът? Трупът, дето изплава от дъното? И сега лежеше заключен между клоните в плитчината.

Още ли стоеше там? Или течението вече го бе отвлякло?

Прииска му се да скочи начаса, да изтича нататък, макар че краката му бяха омотани в бинтове, да разсече гърдта му, да бръкне, да извади стомаха.

Да види! Да види торбичката!

Тя трябваше да бъде там! Наоколо не се мяркаха никакви други крокодили.

Да стане!... Да изтича!...

И се сепна.

Ами тия двамата? Нали щяха да разберат какво прави, нали щяха да видят съкровището му?

А всеки, който го види, ще го пожелае. Никой не би устоял срещу магията на проклетите кристалчета.

Никой!

Тези — също!

Пък кой знае защо са тук сега? Дали не следят тъкмо него?

Пангу вече беше одрал мечешките лапи и ги печеше върху накладения огън, откъдето се носеше примамващият им мирис.

Дали не се преструваше на зает? А в това време се озърта за торбичката?

Трябваше да отиде при крокодила! Трябваше!

Трябваше! Но не сега! Уви, не сега!

Само след като се избавеше някак си от натрапниците.

Какво от това, че го бяха спасили?

Спасили са го, навярно, за да откопчат от него тайната му, докато е жив.

А не допускаха, че е в крокодилския търбух.

Пангу донесе печените мръвки върху подноси от бананови листа.

— Хайде на трапезата! Туан Садикин има нужда от сила. Да заздравеят по-бързо раните.

А туан Садикин се чудеше как да ги отпрати, как да се отърве по-скоро от присъствието им.

Но няма що! Трябваше да яде с тях!

Вече посягаше към подадения къс месо, когато ново съмнение проряза съзнанието му: Ами ако искат да го отровят? Даяките са майстори в изготвянето на всякакви отрови. Доколкото можеше по-любезно при напрежението, в което беше стегната сега душата му, той запита:

— А вие, доктор Пеев, какво дирите насам? Как се озовахте тъй наблизно?

Естествено не очакваше откровен отговор.

Така и излезе. Българинът се усмихна:

— Търсим духовете на Пангу.

Будалосваше го явно.

Садикин сви устни:

— Вие, културен човек, да гоните духове! Когато знаете, че няма...

— Как да няма! — обиди се Пангу. — Когато съм ги видял с очите си!

— Духове може да няма — рече сериозно Пеев, — но някакви непознати същества: растения или животни, които Пангу смята за духове.

И се обърна към него с въпроса си:

— А вие, мистър Садикин, не сте ли срещали по тия места нещо по-особено?

— Тук всичко е особено.

— Различно от познатите особености. Нещо, което има виолетова козина, а по форма наподобява удължена охлювена черупка,

с три очи и несиметрични крайници.

Яванецът смръщи вежди. Подиграваше ли се с него?

— Такова нещо не може да съществува, докторе. Заблудили са ви с измислиците си.

Пангу се наежи:

— Туан Садикин да знае, че даякът не измисля, даякът не лъже.

Пеев потвърди:

— Не, не ме лъже. Не се лъже и той самият. Има нещо, но какво?

Садикин взе нещата на подбив:

— Защо се чудите растение ли е или животно? Щом има козина, крайници, очи — ясно, животно! Нереално, но с признаци на животно. Като Сфинкса, като Минотавъра...

Пангу, отгризал първата хапка от печената лапа, отново се намеси:

— Няма животно без уста. А тия са такива — с очи, пък без уста.

— Ами виолетовата козина? — повече към себе си постави въпроса биологът. — Кое животно има такъв цвят?

Садикин примираше от глад, но все не се докосваше до своя дял от месото, страхуваше се от отрова.

Но като видя, че другите вече ядат, уж по погрешка се пресегна и взе късчето на Пангу. Размени го със своето.

Тогава рече:

— Растенията не са виолетови, а зелени.

Пеев се замисли:

— Младите листенца често имат друг цвят: червен, жълт, та и виолетов, което се дължи на пигмента антоциан. Другояче са оцветени и синьо-зелените водорасли, в които ведно с хлорофила във фотосинтезата участва и фикоциан.

— Тогава излиза, че са растения. Какво се чудим?

Защото ходят — подметна отново даякът. — Някак особено, ама ходят.

В такъв случай и аз нищо не мога да кажа — съгласи се браконьерът.

А мисълта му нито за миг не можеше да се откъсне от заседналия върху дънера крокодил, в чийто търбух навярно лежеше торбичката с диамантите.

Доктор Пеев добави:

— Срещат се. Рядко наистина, но се срещат. Да не говорим за тия, които се местят с нарастването на коренищата си, да не говорим за гъбите, чийто мицел се развива откъм външната страна и всяка година образуваната окръжност става по-голяма. У нас го наричат „Самодивско хоро“.

— То е друго — каза Садикин. — И бамбукът за една нощ се удължава цял метър.

— Наистина е друго — съгласи се Пеев. — Аз мисля за волеви движения. Има ли такива?

И сам си отговори:

— Има! Толкова странни прояви, че и мен объркват. Ето, непентесът! Ето росянката, ето сараценията! Техните капани задействуват чак след като усетят кацването на плячката. И то не като листата на мимозата, които се свиват при всякакъв допир. Не. Власинките на росянката например не реагират на грубо докосване, да речем от дъждовните капки. Само на съвсем леки насекоми.

— Искате да кажете, че имат нервна система? — схвана мисълта му яванецът.

— Според някои — да. Различна от нашата, но със същите задачи.

— За това са нужни сетива.

— Твърдят, че има и нещо подобно. Хлорофилните зрънца изпълняват ролята на очи. Звукът възприемат с повърхността си. Освен това по някакъв начин долавят електромагнитните полета. И гравитационните. Да не говорим за светлинните лъчи, под чието въздействие листа и цветове сутрин се отварят, а вечер се свиват.

Пангу не можа да се сдържи:

— Всички от моето племе знаят, че и дърветата, и тревите имат душа. Защо се чудите?

Пеев се замисли:

— Напоследък излиза като че ли наистина първобитните представи за света не са били тъй наивни, както ни се струваше някога. А всъщност какво значи „душа“? Усещания, интелигентност, памет, чувства? В това поне сме убедени — че и растенията имат усещания, щом реагират на тях. Имат и памет, някакво подобие. Това се потвърждава в опита с филодендрон, който, веднъж изпитал удара на електрически ток, винаги потръпвал, когато към него се доближавал

какъв да е метал. И ненаелектризиран. Тия потръпвания са регистрирани от осцилографа. А може би имат и чувства. Има сериозни доказателства, че реагират на музиката, като в зависимост от жанра увеличават или намаляват добивите. При опити с тъканни култури, при които в едната колба тъканта била заразена с вирус, загинала и другата, незаразената тъкан. Нещо като съчувствие.

Странен шум прекъсна думите му. По съседния дънер сякаш се срина някаква топка. Но тозчас се стрелна обратно нагоре. Пак се спусна и пак, със същата шеметна бързина се изкатери. Както детските топки с ластик.

И тримата го познаха — тупаи, подобно на мишка и катеричка животинче, в действителност родствено на, лемуриите.

И съвсем безопасно.

Пеев продължи прекъснатите разсъждения:

— Доскоро осмивахме зоопсихологията — психологията на животните, като я смятахме лъженаука. Вече се примирихме с нея. Аз отивам още по-далеч, събирам материал за нова наука „фитопсихология“ — психология на растенията.

Садикин губеше търпение от тая бързивост на сътрапезника му. Кога ли щяха да привършат с това ядене, та някак да им се изплъзне?

И го прекъсна иронично:

— Чак дотам — фитопсихология!

— Защо не? Щом притежават усещания, за да бъде осмислено тяхното съществуване, е нужна някаква интелигентност. Ние вече кръстихме изчислителните машинки интелигентни, а растенията по-просто ли са устроени?

— Не естествено, но в машините човекът влага своята логика.

— А как смятате, логиката на природата — тая природа, която е създала самия човек, по-нелогична ли е от човешката?

Пангу вече не се обаждаше, объркан от този разговор, който за него ставаше все по-непонятен.

Накрая не се сдържа.

— Аз си отивам — надигна се той. — Туан Пеев вече си има спътник, с когото да продължи. И си разбират езика.

Пеев направи последен опит да го задържи:

— Сега сме трима, духовете вече не са опасни. Не ни изоставяй!

Даякът тръсна тежката си черна коса:

— Реших. А щом съм решил, ще тръгна!

Сбогува се, нагласи се в прауто и загреба, последван от разочарования поглед на биолога и с нескрито задоволство от Садикин.

Поне единият се махна! Оставаше да се отърве и от другия.

Но се сепна. Ами ако той дивак не си отива, а е тръгнал да го предаде на преследвачите му?

Даяките минават за почтени хора, само че днес целият свят се е променил. Никому не можеш да се довериш.

Защо го пусна?

Тревогата стегна още по-силно гърлото му.

Как да се избави и от втория?

Трябваше още да се преструва!

Двамата седнаха отново по местата си да продължат прекъснатата гощавка.

За да го заблуди, продължи, сякаш се бе върнал в своето предишно, цивилизовано съществуване, в което такива беседи бяха твърде обичайни:

— Растенията са рожба на сляпата еволюция, а машината — на разумния човек. Рожбата на хомо сапиенс придобива фамиленото име на баща си и става машина сапиенс. Това е то да се вдъхне разум в мъртвата материя. Впрочем същото се е случило и в живота, но при много по-продължително развитие.

Пеев се замисли:

— Страхувам се да си го представя. Успокоява ме само убеждението, че никога няма да бъде създаден изкуствен разум. Не изкуствен интелект, както се пише сега из вестниците. Защото интелектът е само качество на разума. И най-съвършеният компютър ще си остане „гениален идиот“, както го охарактеризират. Изчислява гениално, преценява нещата гениално, само дето не знае защо прави всичко това.

— Човекът ще осмисля неговата дейност — рече яванецът.

— Засега — да. Сега той му поставя задачите, той ги тълкува. И за него остава съвсем малко да се труди. Ето моят извод: компютърът ни прави още по-мързеливи. Да погледнем въпроса исторически. Когато нашият прапрадядо се научил да ползува острите камъни, зъбите и ноктите му станали излишни. Когато измислил писмеността, паметта му станала излишна. Няма защо да помниш, като можеш да го

запишеш. След сметачните машини престана да смята. А когато създаде компютъра от четвърто или пето поколение, разумът му ще се окаже излишен. Ще престане и да мисли.

Садикин се изправи рязко. Беше решил, докато той бърборко насреща му продължаваше да философствува:

— Брей, как забравих! Заложил съм въдица. Отивам да я проверя. А вие в това време може да си починете малко. После ще обсъждаме бъдещите си намерения.

Без да подозира нищо, Христо Пеев се изтегна върху плътния килим от избуяли мъхове. Замисли се, загледан в огромните червени цветове на орхидеята Ванда, обсипали неколкометровите цветоносни стъбла, които се спускаха като шнулове от малкия кичур листа върху нависналия отгоре му клон.

Садикин незабелязано прибра вещите си и пристъпи към реката.

Но се сепна.

Напреки на пътя му премина стар черен орангутан с приведената си маймунска походка, помагайки си с дългите си ръчища в размах, кажи-речи, три метра.

Казват, че тия натежали старци, които вече избягват да се катерят по дърветата поради дебелината си, а по-вероятно поради старчески артрози, стават зли и агресивни.

Тоя дори не го погледна. Отмина го пренебрежително.

Но се спря на десетина крачки, просегна се с лявото си ръчище, докопа един клон, отрупан с плодове и почна да ги обира ту с десницата си, ту с уста.

Садикин, вцепенен досега, тръгна отново. Седна в лодката и загреба покрай брега към мястото, където бе видял изхвърления от течението крокодил.

След дълго взирание го откри. Приблужи.

Можеше да е и тоя, неговият...

Понечи да разпори корема му, както си седеше в лодката.

Не му се удаде.

Трябваше да слезе, да нагази във водата.

И той нагази.

Пак — неудобно!

Тогава го хвана за опашката, издърпа го от оплетения клонак и го повлече, все така по гръб, към сушата.

Вече можеше!

Ловецът замахна с брадвата, разсече яката кожа и костната броня, зарови ръце във вътрешностите му, изрязва стомаха и го измъкна на брега.

Стори му се, че гората е притихнала необичайно, ала в залисията си хич и не се замисли на какво може да се дължи това.

Изтърси съдържанието на кървавата торба, за която се бе блъскал досега.

Всичко друго: камъни, риба, маймунска глава. Само не и диамантите!

Това вече преминаваше мярката!

Къде другаде да дири? Какво още да опита?

Колеба се не повече от минута.

Отчаян, съкрушен.

И долови някакво чуждо присъствие.

Извърна се.

Наистина полудял ли бе, изгубил разсъдък от измислиците на оня дивак?

Не можеше да бъде истина! Не, не! То беше нещо друго, ужасен кошмар!

Такова не съществува, няма право да съществува!

Той отново изкрещя:

— Помоооц!

Защото беше нещо много по-ужасно и от мечката, която гризеше краката му.

Към него пристъпваха, но вече не както ги описваше Пангу, с бавни стъвания на голямото ходило като гъсеници педомерки, а с отсечени скокове подобно на малки кенгура пет-шест-седем, кой знае колко чудновати, неவிждани и неподозирани същества.

А същества ли бяха или нещо друго — такива уродливи, безформени, с тия сковани движения, с тия три очи подобни на окуляри? Някакви машини? Роботи? С виолетова козина.

Или наистина — духове? Духовете, на които той се присмиваше.

Обърна им гръб и се метна към лодката си.

Не я достигна. Още няколко такива твари пресякоха пътя му.

Бракониерът замахна с мандоуто, съсече едното.

Не се чу метален звук — значи не бяха роботи.

Не свари да нанесе втори удар.

Тънък ротангов ластар впи шиповете си в лицето му, после цяла такава мрежа облепи тялото му, впи се в дрехите и кожата му като бодливи пипала.

Тогава усети как го облъхна особена миризма, нещо между теменуга и мърша. Главата му се замая, мускулите му омекнаха и той се свлече обезсилен на земята.

Така, в полусъзнание, видя как нападателите му го подхванаха с нееднаквите си израстъци, със силата на железни клещи и го помъкнаха.

Все покрай брега достигнаха вира, в който плаваше нещо, на вид още по-странно от поробителите му.

Огромен кристален цилиндър! Отрупан с неизвестни приспособления отвън, наподобяващи реактивни сопла и радиоантени.

С още по-невероятна уредба вътре.

С необяснимо предназначение...

И толкова! Повече не помнеше...

КОЛЕБАНИЕТО

Отначало Пангу тръгна по течението.

А какво ли щеше да прави, когато стигнеше крайбрежието.

Трябваше да се крие от полицията и в същото време да търси работа. Защото гладен не се седи. А ония, преди да ти дадат работа и хляб, питат кой си, откъде си.

Какво щеше да им отговаря, като не умееше да лъже?

А не можеше и да се върне обратно на село. Вождът беше длъжен да го предаде на властта.

И така — ни напред, ни назад...

Раздвоен, смутен, той отпусна веслото, остави се на реката да го влече. И само от време на време го натопяваше във водата, колкото да оправи прауто, та да не би да заседне някъде или да се преобърне.

Надолу! Там някъде бе изчезнала и Бия! Отвъд морския бряг, нейде по Голямата вода, която за него, жителя на джунглата, означаваше края на света. Защото не можеше да си представи какво има отвъд кея и какво бе примамило нататък Бия.

Навярно защото беше магьосница-балийка.

Хрумването му се стори твърде дръзко, но се улови за него. А защо и той да не се качи на някое голямо прау и да я подири? Да си я вземе пак...

Но оброни глава.

Нямаше да я дири!... Щом не го иска... Така знаеше той — отблъсне ли те жената, нямаш право да я спреш. Ще отиде при когото си ще. Това е то, нейното право.

Тогава защо плава надолу?

Наоколо, сред разкошната гора, ограда реката с планини от бухнала зеленина, кипеше животът. Провиквания, цвърчене, писукане, резове, трясъци. По върховете подобно на птици прелитаха дългоръки гибони в главозамайващи скокове по петнадесет-двадесет разкрача всеки от тях.

Ето, един в такъв полет между две палми улови въз въздуха летящия гълъб и щом се хвана за отсрещния клон, приклепна и тозчас го загриза.

А птици! Орляци, хиляди, безброй! Всякакви: малки и големи, шарени и безцветни.

И пеперуди — пъстри вихрушки.

И прехвъркващи от банан на банан калонги — плодоядните прилепи и кагуани — кожокрили.

И дракончета — като че никога преди не бе виждал такова множество.

И летящи жаби, и летящи змии... И какво ли не...

Животът продължаваше такъв, какъвто го знаеше — външно непроменен.

Единствен той се бе променил.

Единствен той.

Тогава видя задалите се насреща му две големи праута — от тия, каквито правеха в неговото племе.

Видя и хората вътре.

Да, от същото племе!

И Аби, племенникът, сред тях.

Познаха го и те, размахаха ръце, развикаха се.

Той промени пътя си, изравни се с тях.

И чу какво му обясняваше разгорещено Аби:

— Можеш да се върнеш в бетанга.

Пангу възрази:

— Ами полицията?

— Вождът плати глобата заради теб.

Пангу все не можеше да разбере нещо:

Аз нямам пари. Как ще му се издължа?

— Нищо не иска от теб? Само да се върнеш, да заживееш пак при нас.

На него всъщност му беше безразлично къде ще живее.

Затова безучастно загреба редом с тях.

Аби продължи да разправя:

— Знаеш ли откога те търсим?

— Защо?

— Защото тъй рече вождът: „Без него да не се връщате!“

И така, в гребане, опитвайки да се изравнява с тях, макар че те бяха по пет-шест гребца в лодка, а той — сам, продължи нагоре. С нови обяснения, със смехове и закачки. Съплеменниците му бяха шегобийци. При това, вече изпълнили заръката на вожда, имаха право да се отпуснат.

Впрочем тръгнали бяха не по негова заповед, нямаше вече той предишната власт, а по собствено желание, да намерят другаря си, та да не се скита немил-недраг по тия враждебни градове и пристанища.

Реката ту се разливаше нашироко и гребането олекваше, ту се стесняваше, превръщайки се в клокочещ бързей. И там както Пангу, така и другите трябваше да напрягат всички сили, за да го преодолеят.

Добре че такива теснини тук, в долното течение на реката, се срещаха рядко, не както в планината, където трябва, кажи-речи, всеки половин час да тътрузиш лодката си по каменистите бродове, някъде превърнати на истински водопади.

Ето, наближи мястото, където бе оставил туан Пеев с оня гламав яванец.

Неволно почувствува някакво смущение, дори срам.

Правилно ли бе постъпил, и то след като бе обещал?

Но тръсна глава.

Защо да се разправа с духове? Всеки на негово място би постъпил така. Пък и не го бе изоставил сам. Садикин познава тия места по-добре от даяките. Той не живее в бетанг като тях. За него джунглата е и дом, и скривалище, и ловно поле, и нива. Всичко си набавя наготово от джунглата.

Пангу отклони и своята лодка, и лодките на другарите си към отсрещния бряг — хем той да не види туан Пеев, хем туан Пеев да не види него.

Отмина незабелязан.

Белите може да се преборват с духовете, но даяките не могат. Даяките се пазят от духовете.

И отново зелената стряха на джунглата нависна над главата му.

На малка поляна до самия бряг няколко гибона, изглежда, от помладите, явно си играеха, а не търсеха храна. Ту един, ту друг закриваше очи с длани и на два крака, опипом почваше да гони другарите си, които пък опитваха да се скрият от него, също на два

крака, какъвто им е обичаят, когато ходят по земята, с вдигнати нагоре дълги ръце, с които пазят равновесие да не паднат.

В гребане, с провиквания лодкарите продължиха разговора. И Пангу научи за много събития, които се бяха случили в селото в негово отсъствие. Най го разтревожи вестта, че брат му, бащата на Аби, е пострадал на лов. Раненият глиган се метнал отгоре му и разпрал с глигите си крака му. Ей затова вместо него, тръгнал да дири чичо си Аби. Не било опасно. Раната почти зараснала и той опитвал да пристъпва, като се подпирал на окастрен клон. Първите дни както обикновено имало загняване, но дукунът поставил пиявици и те изсмукали до капка гнойта.

По един фикусов клон, нависнал до сред реката, притичаха някакви животни.

Макак, подгонен от мраморна котка.

Котка по име, а всъщност един дребен леопард. Опасен хищник за дребните горски обитатели: птици, тупаи, прилепи, летящи, жаби и гущери.

Изглежда, доста бе прегладняла, за да нападне маймуна.

За жертвата нямаше изход, клонът свършваше.

И когато звярът вече протягаше нокти да ги впие в тялото му, макакът скочи. Скочи от височина поне десет човешки боя и точно тъй, както Пангу бе гледал на кино скокове от кула в плувен басейн, полетя надолу с главата, цопна в реката и изчезна.

Удави ли се?

Даяките знаеха, че няма да се удави. Макакът е отличен гмуркач.

Ето, изплува и загреба чевръсто към брега.

Котката предпочете да не го преследва повече. Леопардите отбягват водата. Уплаши се и от височината, и от чудовищата, що се въдят в дълбините.

Врътна се назад.

Така, в разговори, в оглеждане на околността, хората не обърнаха внимание на пъплещите от далечината черни облаци. Не обърнаха внимание и на далечния тътен от приближаващите гръмотевици. Та тук не дъждът е рядкост, не и гръмотевиците. Рядкост е да се задържи време без валежи няколко дни поред, както беше досега.

Горската глъчка утихна. Ни чуруликане, ни крясък на птица, ни бръмчене на пчели и бръмбари, ни писукане на комари. Изчезнаха и

пърхащите на двойки пеперуди. Всичко живо гледаше да се подслони на сушина. Ето един орангутан, откършил цял бананов лист, бързаше да си стъкми покрив от него. Ето — и гибоните, и макаките се скупчваха край главните стволоче, под най-гъстия листак.

Само жабите бяха полудели от радост. Такова квакане — да оглушееш.

Някой от лодката, където беше Аби, се обади:

— Май че и ние трябва да слезем на брега... Да си направим и ние покрив...

Пангу, зърнал в тоя миг обезлистените дървета на Белия вир, направо настръхна:

— Не! Само тук не!

— Защо?

— Защото има зли духове. Видях ги. Те изсушиха дърветата.

Щом става дума за духове, всички се съгласиха с него да не спират, а да продължат пътя си. Не им трябваше беля!

И ускориха гребането — колкото може по-скоро да се измъкнат от това проклето място.

Дъждът настъпи срещу тях не постепенно, отначало с редки капки, които се умножават, учестяват, нарастват, сгъстяват се. Не! Напреде им се зададе същинска стена, ще речеш, не отделни водни капки, а плътна завеса, истински водопад, плиснал направо от небето, който мигновено закри с кристалната си непрогледност света.

Само това — един неразличим грохот от мълниите и сриващите се отгоре водни маси.

Още преди да ги зашибат дъждовните струи, все едно телени камшици, реката се надигна, набъбна внезапно като че ли напомпвана от хилядите ручей, които се вливаха в нея. И сякаш не наводнение, а втурнала се напред загладена вълна, която връхлетя, подхвана трите лодки и ги понесе обратно въпреки отчаяните напъни на гребците да ѝ се противопоставят.

Чак тогава плисна дъждът, като че се срина отгоре им, като че това отгоре не бяха облаци, а кожени мехове, които изливаха наведнъж съдържанието си, след като невидим великан ги разпореше с огненото си мандоу.

Праутата взеха да се пълнят, да газят все по-дълбоко. И половината от гребците грабнаха бамбуковите ведре, за да изплискават

надигащите се по дъното локви.

Пангу дори не можеше да мисли за това. Имаше само една грижа — как да задържи лодката си така, че да не се преобърне, да не се блъсне в брега или в понесените от стихията изкоренени дървета и цели острови зеленина.

Гребеше, гребеше...

Светът изчезна, скрит от кристалната лавина.

А от преумората и пред очите му притъмняваше.

Все пак успя да зърне как другарите му правеха отчаяни знаци да се отклони към брега, където и те опитваха да се доберат. Там въпреки всичко течението е по-спокойно, силата му е попригъпена от плитчината и залятата растителност.

Той напрегна всички сили да ги догони.

Напрасно!

Грабнато от клокочещия талвег, под чиито удари като че ли всеки миг щеше да се разпадне, прауто му летеше надолу с кърмата напред.

А Пангу, и той така гърбом, не виждаше накъде се носи сред тоя боботещ ад. Вода отдолу, отстрани, отгоре — отвред.

Поне това разбра — другарите му изостанаха. Явно, успели бяха да преодолеят течението в опита си да намерят по-закътано местенце, където да пристанат.

А той летеше надолу и все надолу, сякаш възседнал вълната, която се надигаше все повече и повече.

Поне това успя да забележи през сребрилата мрежа, която плющеше около него. Първи изчезваха подровените брегове, залети от вълните, после потъваха под тях панданусовите храсти, папратите, палмите, по-ниските дървета. Светът се превръщаше в разбунтуван океан, сред който се издигаха като зелени архипелази високите дървета, където струпани едно до друго, забравили доскорошни вражди и обиди, се събираха всички ония, които умеят да се катерят: маймуни, питони, летяги, калонги.

Земните обитатели навярно бяха успели навреме да избягат по-далеч от реката.

За жалост не всички.

Ето почти до него, като едва не катурна прауто му, премина трупът на удавен носорог.

Ето и една дива свиня.

А колко ли бяха ония, които водата влачеше в дълбините си?

Дъждът не спираше. Напротив, усилваше се.

Чудно, че можеше още да се усилва.

Та то вече не беше дъжд, не бяха отделни капки, не бяха водни струи, то беше направо сринала се водна планина.

Тя запълваше целия свят. Вече не оставаше въздух дори за дишане.

А Пангу дишаше, а прауто не се прекатурваше, не го запокитваше в мътната бездна редом с удавените свине, носорози и маймуни.

Но докога ли?

СВРЪХРАЗУМЪТ

Чул вик за помощ, доктор Христо Пеев скочи на крака. Стори му се — гласът на яванеца.

Какво му се бе случило?

Без да се замисля, поддал се на първия порив, той грабна пушката и затича нататък, като се спъваше в щръкналите над мъховете дъсковидни корени на фикусите и се омотаваше в дращеците врежове на ротанга и другите лиани, които бяха оплели гората в непробиваема паяжина.

Измъкваше се от едно бодливо препятствие, за да попадне на друго, раздърпан, изранен от шиповете, с мехури по кожата от соковете на парливите растения и от власинките на косматите гъсеници, обсипан с дъжда на прегладнелите кърлежи, които като че ли мигом набъбваха, насмукали се с кръвта му.

Достигна мястото, където спътникът му бе изнесъл търбуха на крокодила.

— Садикин! — извика той. — Обадете се, Садикин!

Нищо! Никакъв отговор!

Всъщност — нещо друго!

Из околните храсти се подадоха дузина зли духове!

Такива бяха, точно както ги бе описал Пангу. Нищо не бе преувеличил, нищо не бе изменил.

Христо Пеев усети тръпка на ужас по гърба си.

Не допускаше, че съществуват. Макар че бе тръгнал именно за тях. А все се бе надявал да намери нещо друго.

Не това! Не това!

Отстъпи назад.

Тозчас се убеди, че и натам пътят му е отрязан.

Забрави, че има пушка.

Пък и да не бе забравил, щеше ли тя да му помогне в тая безизходица?

Не го оставиха да премисля дълго.

Ето, подуши странен аромат.
Излъчваха го те, неправдоподобните същества.
Целяха да го упоят.
При тая мисъл той най-сетне се сети за оръжието си. Трябваше да се съпротивлява!
Трябваше!
А не можеше.
Отпадаше, губеше сили. Губеше воля за борба.
Ето, подкараха го нанякъде, като го подбутваха с клещовидните си крайници.
Толкова дребни, достигащи едва до пояса му, а с каква сила!
Непреодолима!
Отведоха и него до чудноватия прозрачен цилиндър, накараха го да мине по кристалния трап и да влезе през отворения люк — тъй нисък, че едва се промъкна през него.
Какво ли представляваше това?
Стъклена подводница? Или космическа ракета?
В пространната зала с най-причудливата уредба, която можеше да си въобрази, с всевъзможни апарати и приспособления, едно от друго по-непознати и по-необясними.
И никаква мебелировка: нито столове, нито маси, нито легла. Нищо, което да напомня за каква да е земна обстановка.
Само някакви плоскости, подобни на полици, разположени покрай прозрачните стени чак до тавана, ако можеше да се нарече така горната част на цилиндричната зала.
На най-ниската седеше Садикин.
Седеше. Или по-право спеше.
Но спеше с отворени очи. Като сомнамбул.
Биологът пристъпи до него:
— Мистър Садикин, обяснете ми...
Оня го изгледа с унесени, сънливи очи и отвърна вяло:
— Какво да обяснявам? Та аз нищо не разбирам... Къде съм, какви са тия около нас, какво искат от нас...
Отмалял, Пеев се отпусна на рафта до него.
Мъчеше се да налучка поне нещичко, което да го насочи към някаква разумна догадка — някакъв глас, някакъв жест, някаква мимика.

Но каква мимика у работи, какъв израз в някакви окуляри?

Теоретично бе допускарал за възможно да съществува живот и другаде освен на Земята, и не само живот, ами и разум.

Само че никога не бе вярвал искрено в това.

И сега...

Ето ги!

Изключено беше да са от нашата планета. Всички земни същества са построени по някакви общи принципи. Всяко от тях още от пръв поглед може да бъде отнесено, ако не към точно определен вид или семейство, то поне към разред или клас животни.

А тия?

Постепенно упойката губеше действието си.

И той опита да се изправи, опита да се държи достойно, както подобава на човек при среща с другопланетци — или поне така, както си бе представял някога, че следва да се държи.

Опита да заговори властно. А от устните му се процеди съвсем неясно фъфлене:

— Обяснете ми кои сте вие! И с какво право ме докарахте тук?

Не очакваше отговор. И не го получи.

Странните виолетови същества стояха неподвижни, безучастни, сякаш не бяха го чули, сякаш сраснали с полиците, върху които се бяха подредили.

Той се обърна разколебан към яванеца:

— Ами сега?

— Че знам ли...

Тогава през люка се намъкна още едно същество, досущ подобно на останалите — сякаш излезли от една поточна линия на конвейер. То пристъпи към него бавно, стори му се даже тържествено, премествайки като педомерка по-голямото си ходило, и му подаде апарата му за радиовръзка.

Спасителна мисъл огря в миг съзнанието му. Пеев изтегли антената и вдигна микрофона пред устата си:

— Говори доктор Пеев! Говори доктор Пеев! Търся помощ!

Тозчас от мембраната се чу глас:

— Остави тези опити! На тая вълна връзката е прекъсната!

Странен глас! Човешки глас, но с особен нечовешки тембър.

Пеев се обърна смутен към Садикин:

— Изглежда, объркал съм станциите.

И преди другарят му да разбере какво иска да му каже, страният глас се обади отново:

— Не си сбъркал никаква станция! Ами връзката е прекъсната.

Българинът чуваше, но все не искаше да го повярва. Затова запревърта упорито бутона за настройка.

Гласът пак заговори — равен, безчувствен, повелителен:

— Остави! Излишно е!

Макар все още да не го бе възприел, Пеев допря микрофона до устата си:

— Кой си ти? И защо ми пречиш?

Оня отвърна начаса:

— Ти си тук не да задаваш въпроси, а да отговаряш.

Пеев се смути. Оня каза: „Тук“. Какво означаваше това? Значи, не беше някоя далечна станция, която се бе вплела в неговата вълна. Беше нещо различно, което той предусещаше смътно, ала все не искаше да възприеме.

— Добре, няма да питам. Питай ти!

Раздразнен, му бе заговорил също на „ти“.

От високоговорителя проехтя ясно и отчетливо:

— Хомо сапиенс, какво дириш тук? Шпионираш ли ни?

Пеев отвърна:

— Аз съм биолог. Правя експерименти с непентеса.

— Вече няма да ги правиш! Свръхразумът ще експериментира с теб.

Туй пък какво означаваше?

Ала оня оттатък не го остави да размисли:

— Хомо сапиенс значи разумен човек. А на планетата ви има ли и други разумни същества?

Пеев погледна към Садикин:

— Чухте ли? На планетата ВИ. Какво следва от това? Че той не е от нашата планета.

Задъхваше се от противоречия. И радост от осъществената среща с друг разум, тъй очаквана през вековете от милиони хора, и в същото време — тревога... Какво ли може да се очаква от някакъв чужд разум, навярно съвсем различен от човешкия, със съвсем чужда логика... А което е по-важно — със съвсем чужда етика...

Гласът прекъсна грубо разсъжденията му:

— Повтарям: Има ли на тая планета други разумни същества?

Трябваше да даде отговор. А не знаеше как.

Преобладаващите схващания окачествяват единствено човека като разумен, макар че Пеев не беше напълно съгласен с този хомоцентризм. Подсъзнателно дори, в разрез с официалните теории, допускаше, че и някои други може да притежават нещо като разум, макар и различен от човешкия: маймуни, делфини, термити.

Той отвърна неуверено:

— Преобладава мнението, че няма други.

Нов въпрос:

— А орангутанът?

— Не му признават такова качество.

— Каква е тази неувереност? Да или не?

— Тогава: не!

— А крокодилът?

— Също не.

Високоговорителят замлъкна.

Тогава Пеев се обърна към яванеца:

— Разбрахте ли нещо, мистър Садикин?

— Разбрах само едно — че трябва час по-скоро да се махаме оттук!

Тозчас гласът се обади — все тъй безучастен, но и все тъй заповеден:

— Никъде няма да се махате! Ще останете на местата си, без да мърдате!

— Защо? — обади се Садикин. — С какво право?

— С единственото право — силата!

Охо! Пеев прехапа устни. Издаваше си нрава.

С него винаги така се случваше, пред по-силните се събуждаше и неговата дързост. Не понасяше силните.

Тоя противен инстинкт, докарал всички злини на човечеството: да бъдеш ти победител!

— Впрочем кой си ти? И кой ти позволява да държиш такъв тон?

От високоговорителя излетя една-единствена дума:

— Свръхразум!

Би му било смешно, ако не предчувствуваше опасността, която го заплашваше.

— Това пък какво е?

— Свръхразум, който стои над разумните.

Сега пък и „разумните“!

— А те какви са?

— Те са сетивата и органите на Свръхразума. Те гледат, те слушат, те подушват миризмите и ги предават на Свръхразума, а той взема решенията и им нарежда какво да сторят.

И добави:

— Вие сте обречени. Следователно имате право и да питате. Така от вашите въпроси Свръхразумът ще си изясни повече въпроси за тая планета и за живота върху нея. Питайте!

Пеев се озърна:

— Обречени! Кой ни е обрекъл? И на какво?

— Предназначени сте за експонати в Музея на съществата, които са населявали Земята преди нашето преселение.

— Преселение! Какво искаш да кажеш с това?

— Разумните, останали без родина, ще колонизират вашата планета.

— А хората? А останалите същества?

— Те няма да съществуват!

Изрече го тихо, безстрастно, но с такава убеденост, че биологът неволно потръпна.

Значи не идваха като приятели, нямаха никакви намерения да обменят знания, както се надяваха повечето фантасти, а нахлуваха като завоеватели, които унищожават всичко по своя път.

Уплашен и в същото време вбесен от гняв, Пеев тозчас запитва:

— Впрочем къде си ти? Защо не те виждаме? Или си един от тия, които са ни обкръжили?

— Тия са разумните. И чакат заповед, та да правят това, което разпореди Свръхразумът.

Макар и изтръпнал от страх, биологът не можа да прикрие раздражеността си:

— Свръхразум, та Свръхразум! Какво е това всъщност? Цар, император, жрец?

— На вашия жаргон това е биокомпютър. Такъв, какъвто вие скоро не бихте конструирали. Синтез на биотехнология и микроелектроника.

Много неща вече се изясняваха. И за станалото, и за предстоящото.

Пеев се обърна към Садикин:

— Чухте ли? Биокомпютър — мечтата на нашите електроници. Някаква биотронна схема върху биологични ултраструктури на молекулярно ниво, при които броят на елементите може да бъде милион пъти по-голям от нашите сегашни микроелектронни технологии.

Гласът го допълни:

— Никакъв полупроводник, никаква схема не може да съхрани толкова количество информация, колкото нервната клетка. Но вие няма да постигнете това. Разумните не ще ви оставят да го постигнете.

— Какво искаш да кажеш?

— Че целият ви вид, тоя Хомо сапиенс повече няма да го има. На една планета няма място за два разумни вида. По-силният погубва по-слабия. При досега на две цивилизации едната загива. И вашата история на Земята го потвърждава. Кроманьонецът изтреби неандерталеца, европейските конквистадори унищожиха индианските култури.

Пеев не се сдържа:

— Отде знаеш всичко това?

Без забавяне, както подобава на електронно устройство, гласът отговори:

— Свръхразумът владее изключителни според вашите бедни схващания възможности във всички дължини на електромагнитните вълни. Да излъчва и да приема. Няма електронна схема, няма компютър, в който да не проникне. Свръхразумът се включи във всички земни информационни банки и прехвърли в своите запаметяващи блокове събраната там информация.

Биологът възкликна ужасен:

— Искаш да кажеш, че за теб няма никаква тайна?

— Никаква, ако е включена в електронно устройство.

Намеси се и Садикин:

— Защо не се покажеш? Да те видим! Защо се криеш?

Оня отвърна:

Свръхразумът прави само онова, което е нужно.

Едва тогава Пеев забеляза нещо, което в уплахата си бе пропуснал. Всички виолетови същества като слънчогледи бяха обърнали окулярите си към този край на залата, където стоеше някакво черно кълбо, достигащо малко над коленете му, обрасло като таралеж с безброй къси израстъци, навярно антени. Електромагнитните вълни се излъчват и приемат посредством антени.

Мисълта му заработи трескаво. Значи там, в тая безжизнена топка, се таеше страшната сила, която държеше в подчинение роботоподобните изроди и която, както изглежда, ги бе довела на Земята?

Как да го обезвреди?

И за да бъде напълно сигурен, той го посочи с пръст:

— Това си ти, нали?

Отговорът дойде начаса.

— Свръхразумът съобщава само онова, което е разумно.

Биологът пошепна на застаналия до него яванец:

— Не ви ли прави впечатление, че не говори в първо лице? Не употребява местоимението аз. Като малките деца. Те също не казват: „Аз искам!“, а — „Коко иска!“ Съзнанието им още не се е оформило като самосъзнание. Безличен като всяка машина.

Гласът от приемателя пак се намеси:

— Машина, вярно, но съвършена, по-интелигентна от разумните, по-интелигентна от хомо сапиенс.

Това всъщност не беше самохвалство. Тонът беше съвсем безизразен, без сянка от чувство. Само проста констатация след преценка на всички получени данни.

Садикин отдавна се канеше да зададе тоя въпрос. Странно, не се плашеше от това, плашеше се от хората. А тия не бяха хора.

И ето най-сетне го постави:

— Няма значение машина ли си или живо същество. По-важно е как ти и тия с теб попаднахте при нас?

Свръхразумът отговори:

— Ще го научите. Но само вие, никой друг. Пък то вече и за вас, и за останалите няма значение.

Пеев слушаше безчувствените му думи и мислеше, премисляше трескаво.

Тогава започна бурята. Притъмня съвсем. Светкавиците запламтяха. От черните облаци плисна пороят. Тук за едно денонощие се излива толкова дъжд, колкото в България за една година.

Виолетовите дадоха някакви признаци на безпокойство. Вдигнаха окулярите си нагоре, отстъпиха място на други досущ подобни на тях да навлязат през люка.

Това бе изчаквал Пеев, някакъв смут.

Той скочи и се втурна към изхода. Разбута двама-трима, които опитаха да му препречат пътя.

Не успя.

Безсъмнено по команда всички виолетови се скупчиха пред изхода подобно на огромен тампон. Запушиха го тъй, че да не остане никаква пролука. После хванаха беглеца с ръцете-клеци и го върнаха на предишното му място.

Садикин побърза да сподели с него откритието си:

— В борбата аз чух в моя радиоприемател същите щракания като морзова азбука, като шифър, както преди няколко дни. Дали това не е езикът им?

Преди Пеев да каже нещо, разумните се метнаха отгоре им и им изтръгнаха радиоапаратите. Навярно и те се бяха досетили. Те или самовеличаещият се Сврърхразум, който им бе наредил това.

И ги оставиха на спокойствие.

А биологът не преставаше да мисли, вече на глас:

— При повечето земни животни звукът е заел ръководно място в комуникацията. Птиците, бозайниците. Но дори тук, на Земята, се срещат видове, които общуват посредством електромагнитни излъчвания. Например пчелите. Също — електрическите змиорки, скатовете. Нещо повече. Във Филипинската падина на океана са извлечени радиоактивни риби с рентгеново излъчване. А тия пришълци, тия разумни? Ние не знаем какъв е съставът на тяхната атмосфера, пригоден ли е за акустични сигнали. Затова навярно са усъвършенствували друга способност на живата тъкан — да генерира радиовълни. Нали и ние отдавна се убедихме в преимуществото им пред обикновения говор?

Отново го прекъсна гласът на Сврърхразума:

— И не правете други подобни опити! Глупави и безполезни са.

Един виолетов, застанал на най-горната лавица, държеше апарата на Пеев над главите им така, че да продължи, разговора.

— Питате откъде идем. Добре, слушайте!

И без прекъсване, без да си поеме дъх, като истински компютър тозчас превключи на новата програма:

— Отдавна, много отдавна (да сме наясно, нашите мерки за времето са различни от вашите) между орбитите на Юпитер и Марс правеше обиколките си около Слънцето нашата планета.

Биологът не успя да сдържи възклицанието си:

— Фаетон! Значи хипотезата за Фаетон е вярна!

— Така я наричат вие. А как са я наричали разумните — вече няма значение. И нейната геологична история е подобна на земната. И върху нея, както върху Земята, попаднаха първите семена на живота — пръснатият, из целия Космос биологичен информационен код, който вие наричат дезоксирибонуклеинова киселина. И на нашата планета задействува всемирният закон на еволюцията — от по-нисшето към по-висшето. И там основният източник на енергия беше Слънцето. И тамошните същества използваха неговото лъчение. Но понеже тая планета се намираше на двойно по-голямо от вашето разстояние до Слънцето, достигащата дотам енергия беше четири пъти по-малко. При вас багрилото-катализатор на фотосинтезата — хлорофилът, има ясно зелен цвят. У нас, където слънчевото греене е много по-слабо, то е виолетово.

Биологът веднага съобрази:

— Значи затова тия, „разумните“, както ги наричаш, имат такъв цвят. Потвърждава се хипотезата, че в бедна на енергия среда фотосинтезиращото вещество трябва да поглъща не само част от червените лъчи, както действа хлорофилът, а значително по-широк спектър. Именно виолетовите хромопласти са в състояние да асимилират топлата част на светлината: инфрачервената, червената, жълтата и част от зелената. Да не пропусне нито един фотон.

— Разсъжденията ти са правилни. Ходът на всяка еволюция е борбата с ентропията. С крайна цел — цефализацията. Нали така?

— Точно тъй! — отвърна Пеев. — Създаване на главен мозък.

— Еволюция: от мъртвата материя към живата, от живата към разума. Така се появи и видът на разумните. Но не отведнъж, а след

жестока борба. Както и при вас. С тая разлика, че там нямаше такова разделяне на растения и животни. Всичко живо си набавя само нужната му енергия от слънчевите лъчи. Съперничеството се изостри, когато годните площи станаха недостатъчни за нарастващото население. И започна надпреварата в изобретяване на нови и нови способности за отнемане светлината на съседа. Едни видове се източваха нависоко, други развиваха огромна асимилираща площ, трети селектираха багрила с колкото може по-висок коефициент на полезно действие. Нали го наричате така?

И преди Пеев да потвърди, оня продължи:

— Тия същества, според вас нито растения, нито животни, нямаха зъби и нокти като вашите. За да завоюват правото си за място под Слънцето, пускаха в ход всички оръжия, с които разполагаха. Изблъскваха се от удобните места с мускули и шипове, тровеха се с биологични хербициди и фитонциди.

Фитонциди! Биологът мигом проумя. С фитонциди го бяха обезвредили и „Фаетонците“, както ги кръсти веднага за себе си. А той не се бе досетил за това — та да бе сложил поне една кърпичка пред носа си.

Свърхразумът не спираше равния си разказ:

— Накрая се появиха разумните. Разумът надделя, разумът победи и мускулите, и шиповете, и фитонцидите. Той създаде отрови, по-мощни от всякакви фитонциди. И разчисти континентите само за разумните. Тъй почна Прогресът. Невиждан дотогава. Тая планета беше по-студена от вашата, направо сурова. Вашата е истински рай. Но тъкмо в сурови условия се развива разумът.

Всъщност и човекът е станал истински човек в борбата с мразовете на ледниковия период — помисли си Пеев. А тия на Фаетон са били още по-страшни. Но е имало живот. Както и на Земята в Антарктида все още съществуват сто и шестдесет, пък и повече вида растения.

— Разумът укроти огъня. И с него разчисти нови пространства за себе си. Изгради прозрачни укрытия, в които и през най-студените сезони продължаваше действителен живот, без да изпада в анабиоза. С обединената мисъл на всички разумни промени целия облик на планетата си. Впрегна в своя помощ машини и непознати дотогава енергии.

А навън бурята се усилваше. Дъждът плющеше, както огромна вълна прелива през борда. Придошлата вода надигна кристалната зала, почна да се плиска в стените ѝ мътна и заплашителна.

Фаетонците, наблъскали се по всички полици, след като незабелязано за хората бяха затворили люка, стояха все тъй безучастни и неподвижни. Изглежда, нито слушаха, нито разбираха разговора, който водеха хората и техният електронен вожд.

— Разумните овладяваха тайните на природата. Отначало ползваха най-прости сметала като вашите. Но законът за еволюцията важи за всяка организирана система: жива и нежива. Изобретиха механични сметачни машини, после — електронни калкулатори. Роботите заместваха разумните при дейностите с тежък труд. След това все по силата на същия закон се появиха компютрите от по-висшите поколения: за управление на отделни цехове, на цели заводи, на големи стопански сектори. Докато накрая учените сляха мъртвата машина с живото същество — вплетоха в едно цяло електрониката и неврона. Така се роди Свръхразумът. Веднъж започнал, прогресът вече не можеше да бъде спрял. Разумните отстъпиха на него и последната си умствена дейност. Възложиха му да мисли вместо тях, да преценява, вместо тях да прави изводи. За себе си оставиха само задължението да му доставят информацията и да изпълняват решенията му. Превърнаха се в безлични изпълнители, както казах — в негови сетива и органи. Безлични индивиди, предназначени да поддържат съществуването на Свръхразума, да го захранват със своята енергия, както клетките в един обикновен организъм. Ти, хомо сапиенс, би казал, че извършват това посредством електромагнитна индукция. Те вече не бяха разумни, но продължаваха да се величаят с това име. По-рано всеки от тях мислеше самостоятелно, преценяваше самостоятелно, правеше заключенията си самостоятелно. Затова липсваше разбирателство, липсваше единомислие и единоействие. Затова се дележа на групи и групички, които вечно спореха помежду си, враждуваха и воюваха. Свръхразумът ги обедини, превърна ги в едно неделимо цяло — непоколебимо и целеустремено. По-рано всеки вършеше каквото му хрумне, сега всеки получи своя задача, която трябваше да изпълнява и да отговаря при несполука. Всички се подчиняваха безпрекословно на логиката, последователността и целесъобразността — които беше в състояние да прецени по-добре от всеки от тях поотделно

Свръхразумът. И Прогресът се ускори неимоверно. Повиши се благоденствието. А благоденствието — мечтата на всички разумни преди това, както и на хомо сапиенс, е двуостър нож. Осигурява спокойствие за творчество, но в същото време демобилизира, лишава от воля, предизвиква леност.

Изгубил търпение да слуша този разказ, Садикин запита:

— Защо тия „разумни“ са тъй различни от нас?

— Защото са по-съвършени.

— И таз добра! Някакви полуживотни-полурастения...

Биокомпютърът се залови да обяснява с безстрастния си глас:

— Видът на симетрията е показател на съвършенство. Асиметричността е най-висшата форма. Еволюцията най-първо пусна на света същества с безброй плоскости на симетрия, после — с пет плоскости, после — с двустранна симетрия като вас. И едва накрая създаде разумните без никаква симетрия.

— А защо им са тия окуляри.

— Това са техните зрителни органи: горните за видимата и от вас светлина, средните — за инфрачервената и долните — за ултравиолетовата. С инфрачервената виждат по-топлите предмети и в най-мрачната нощ. А там, на оная планета, нощите бяха по-непрогледни от вашите...

Тогава придойде голямата вълна. В кристалния корпус се блъсна сякаш не вода с тиня и изкоренена растителност, а твърда кафява скала. Надигна го и го повлече със себе си.

Садикин неволно възкликна:

— А крокодилите! Та тя ще ти разпръсне!

Единствена тая мисъл властвуваше в съзнанието му. Но се овладя навреме. Замълча. Дори и тук, при тая смъртна заплаха, никой не биваше да се досети за тайната му, за тревогата, която през цялото време стягаше сърцето му.

Милионер! Всъщност милиардер! А тъй безпомощен!

Пеев не обърна внимание на възклицанието му. Пък не му беше до това да мисли за нещо друго. Прие, че браконьерът, напълно подивял, се тревожи за дивеча си.

Фаетонците се размърдаха. Явно бяха получили някаква заповед. Трима доскачаха до приспособлението в задния край на залата подобно на пулт за управление. И тозчас заработиха няколко реактивни

двигателя, които преодоляха силата на водния поток, заковаха на място кристалната постройка.

Вълните налитаха мътни, запенени, размесени с камъни и дънери, блъскаха я, но видимо без никаква вреда за нея. От здрав материал беше направена. А то изглеждаше напълно естествено, ако наистина представляваше космически кораб, както отдавна предполагаше доктор Христо Пеев.

Той не се бе отказал от намерението си да се спаси. По какъвто да е начин. И като че ли единствения засега му бе подсказан от Садикин Суминтавикарта.

Компютърът общуваше с фаетонците посредством радиосигнали. Ако успееше да ги заглуши със своя радиопредавател, щеше да прекъсне връзката им. Това щеше да означава все едно да срежеш нервите на ръката, да прекъснеш нервните импулси, които носят заповедите от мозъка.

През цялото време вниманието му не можеше да се отклони от придържания над главата му радиоапарат.

Изглежда, дошъл бе моментът!

Възползувал се от кратката суматоха при борбата с водната стихия, той скочи на по-горната площадка и посегна да го грабне.

Но Сврърхразумът, изглежда, предвидил всяка възможна негова проява, бе оставил някой от разумните да го следи и да докладва за поведението му.

Фаетонецът, който държеше апарата, трепна като ударен от ток и отскочи встрани, а неколцина негови събратя вкопчиха клещите си в дрехите на Пеев, в ръцете, в краката, в цялото му тяло. Отново го обезвредиха с изключителната си сила.

ПРОЗРАЧНАТА ПЕЩЕРА

То не беше случайно — това наводнение. Всичко си има свои духове: и животните, и дърветата, и потоците, и реките, и скалите — всичко. Само дето едни са лоши, а други добри. Добри са тия, що ти дават храна, питие, сянка, гориво. Бедите пък са дело на злите духове. Разгневил бе Пангу духовете на водата. И те му отмъщаваха.

Дали защото се спаси от оня горе, на клона, при буцата дамар? Или защото бе видял другите, които умориха глигана над Белия вир? Или пък затова, че се бе разбърбал за тях пред един чужденец? И даякът е тукашен, и духовете са тукашни, все едно земляци. Общуват, воюват, но си остават земляци. А той бе намесил в техните си вътрешни работи един другоземец, който нито вярва в духове, нито ги тачи.

Така, увлечен в борбата с клокощцата под него стихия, подмятан от безредно забързаните вълни, едва смогващ да изчерпва преливащата през ниските бордове мътна вода, Пангу не усети кога е спрял дъждът. Спрял тъй внезапно, както бе връхлетял.

Макар че уважаваше духовете, Пангу съвсем не възнамеряваше да се предаде без съпротива. Защото не искаше да го удавят, да го разкъсат крокодилските зъби. Както всеки от неговото племе, държеше да бъде погребан в селото си. И после, след жътвата на ориза, роднините му да изкопаят останките му, да измият костите с благословена от дукуна вода и да ги положат в погребалната кошница навръх свещения кол, откъдето дори и след смъртта си да живее с племето си, да се радва и да скърби с него. Пък когато може — и да го предпазва от замислите на безчислените враждебни сили.

Небето попросветна. Черните космати облаци бързо се източваха надолу по реката.

А тя всъщност река ли беше или пространно езеро, дори истинско море, само че кафяво, разляло се навътре в джунглата, додето поглед стига. Кафяво море със зелени островчета, които прелитаха

покрай него, понесени в обратна посока, сякаш забързали да се изкатерят наврѣх планината, откъдето се стичаше реката.

Между разкъсаните облаци ту тук, ту там се мярваха яркосини пролуки, които се сливаха една с друга, докато накрая запълниха целия небосвод.

Грейна и слънцето, по-право, блисна върху света цялата си жар, която бе събрало, додето плющеше дъждът. Навред заискриха отблясъци — някакви странни, безшумни светкавици: всяко гребенче на вълна, всяка грапавина по премятаните из водата дънери, всеки лист по зелените островчета наоколо.

Такъв блясък, до ослепяване!

Наистина ослепен от него, Пангу не видя изпречилия се пред него завъртян като пумпал палмов ствол. Листната корона подхвана прауто и мигом го преобърна.

Гребецът тутакси се озова във водата, задавен от мръсната й мътилка.

Но успя да се овладее.

Трябваше да действува! Мигновено! Иначе беше загубен!

Той изплува, озърна се, после размаха ръце и крака в отчаян опит да догони лодката си, която с дъното нагоре се отдалечаваше от него, повлечена от по-бързия повърхностен слой на водата.

Колко ли бе траяла тая луда гонитба, това надбягване със смъртта!

А крокодилите?

Дали вече някой не посягаше да ухапе крака му?

Дори така, в паниката, успя да съобрази. В подобна стихия и те предпочитат да бъдат по-далеч, на завет в някой притулен разлив, че и на брега. Нямахте защо да се бои от тях.

Стигаха му безредните кални вълни, стигаха му замайващите въртопи, същински фунии, които увличаха в ненаситните си вътрешности всичко: и клони, и шума, и плодове, и трупове; които, ако не успееше навреме да ги избегне, можеха да погълнат и него в ненаситните си гърла.

А те не бяха прости въртопи, всеки даяк го знае, тях ги усукват спотаените на дъното водни духове. Тъй докарват жертвите долу при себе си, та да ги разкъсат на спокойствие.

Тъй си е — не са опасни крокодилите, не са опасни вълните, опасни са духовете, които властвуват над всичко живо и неживо тук, в своите владения.

Затова пък Пангу беше човек. А човекът е създаден да се бори срещу злото. И той щеше да се бори!

Всичко това той, разбира се, не го премисли. То си беше всмукано в плътта, в мозъка, в подсъзнанието му.

Да се бори!

Внезапно усети болезнен удар. В скала ли се бе блъснал или в повалено дърво?

При следващото премятане го видя — нито скала, нито дърво.

А удавен слон! Понесен безпомощен от течението, изгубил царственото си величие, превърнат в жалка играчка на стихията.

Пангу загреба с още по-голямо ожесточение.

Но явно не можеше да достигне прауто.

Тогава?

Да се метне ли пак върху някой дънер?

Да се метне, добре, ама те се въргалят във водата така, че щяха да го изхвърлят начаса.

Вече се озърташе за такава опора, когато видя как лодката му се заплете в корените на една палма нипа.

И той я догони, вкопчи се за нея.

Ала не смяташе да остане тук, в тая листна корона, сред бушуващата наоколо ярост.

Колко ли време се бори, напъва се, премята се, едва устояващ срещу течението, докато успя да я измъкне.

С не по-малко мъки се прехвърли вътре, без да я обърне пак.

Захвана се да изхвърля нахлулата вода с шепи. Защото бамбуковият му черпак бе отвлечен ведно с цялото му имущество. И най-лошото — ведно с веслото му.

Добре все пак, че мандоуто не бе паднало, че все още се държеше на пояса му.

С него той отсече един палмов лист, окастри перата му и опита да пригоди за весло жилавия му ствол.

Ех, не беше като истинско. Но щом липсваше друго...

Отново заплава надолу.

Нямаше нужда да гребе в това силно течение. Дръжката на листа му служеше предимно за кормило, да се предвардва, доколкото може от нови препятствия, които за беда изникваха на всяка крачка.

Колко ли време беше минало? Пангу въобще не се запита за това. Че кой в джунглата брой часовете? Времето си върви и без часовник.

Неусетно талвегът го изтласкваше настрана, към по-тихите води. Пък и той със своето палмово кормило помагаше на това отклонение.

Все по-близо до брега!

А и той сякаш сам се приближаваше. Наводнението бавно, едва забележимо се отдръпваше, оголваше педя по педя доскоро залетите площи, застлани с тиня и шума.

Пангу тъкмо взе да се поуспокоява и се сгърчи. Нещо огромно профуча над главата му и се плъсна сред водата с трясък. Високо право дърво се бе катурнало, защото подровените му корени не бяха го удържали.

Такива са горските великани — с рахитични краченца. Плитките им корени не могат да проникнат дълбоко в почвата, та да им дадат здрава опора. Затова дърветата се опират едно на друго. Търсят подкрепа от съседите си.

Пангу пак бе имал щастие.

Ако тоя колос се бе стоварил секунда преди това, щеше да смаже и лодката, и лодкаря.

От потъващата облистена корона се разлетяха птици, дракони, кожокрили. Заизкачваха се по все още подаващите се клони змии, маймуни, лемури, тупаи.

А това?

Безсъмнено маймуна, чиято глава едва се подаваше над повърхността.

Ето, наближи прауто. Присегна се, хвана се за борда с пръсти, четири дълги куки почти без палец, и се метна вътре. Мокра вир-вода. Седна на носа с такава увереност, сякаш цял живот се е возила с лодка, и започна да отръсква козината си, както се отръсква къпано куче. Загледа го, видимо доволна, че се бе измъкнала от противната мокра стихия. Без никаква уплаха, дори доверчиво.

Лангур — тънкотела маймуна! С разкошна златна козина и още по-разкошни бакенбарди, с увиснало носле над горната устна, което й

придаваше особено надменно изражение. И дълга опашка, която вече бе успяла да праметне над коленете си.

То се знае, Пангу не я пропъди. И тя като него имаше право да живее. При това не му пречеше. Напротив, вдъхваше му по-голяма увереност — все е по-добре да не си сам, да си имаш другар. Пък дори маймуна.

Успокоен съвсем, лангурът захвана да се пощи, като усукваше подобно на паяк тънките си ръце, човъркаше с пръстчета из просъхващата козина, измъкваше нещо: бълха ли, кърлеж ли, солно кристалче от потта ли, и бързо го сдъвкваше.

Слънцето вече прижуриаше жестоко.

А нямаше никаква сенчица, където да се приютят.

Лангурът все пак намери някакъв изход — вдигна ръце и заслони главата си с длани.

Човекът трябваше да търпи, защото ръцете му бяха заети.

Приближил достатъчно до брега, Пангу вече обмисляше как да се отклони, та да пристане в някой тих разлив, когато видя прозрачната пещера.

Друго не допусна — само пещера може да бъде кухня и във вътрешността да се движат обитателите ѝ.

Не бе виждал такава, не бе и чувал — все едно издълбана от огромен кварцов кристал, подобен на ония, които довличат планинските потоци.

Значи, не беше обикновена!

Нещо невъобразимо!

Така може да изглежда свърталището на злите духове!

Ето, видя ги и тях — същите, с които вече се бе срещал, накацали по някакви етажерки, един до друг, един над друг.

И най-чудното — сред тях зърна туан Пеев и туан Садикин!

Какво търсеха тук? И те ли също така бяха зли духове?

Май че не бяха.

Приличаха на пленници. Духовете ги бяха хванали за ръцете, за дрехите и ги държаха здраво.

Толкова!

Повече не свари да види.

Водата го отвлече надолу.

Значи... Значи, туан Пеев се намираше в беда. Туан Пеев бе спасил Пангу, а никой даяк не остава длъжник. Пангу трябваше да помогне на своя спасител!

Но как?

Така безпомощен! Без гребло, без друго оръжие освен мандоуто, затъкнато в пояса му.

Загреба с длани.

Но могат ли дланите да заменят веслото?

Тогава съгледа зеления остров — останал незалят от наводнението хълм.

Додето прецени, и лодката му се омота в мрежата на лианите. Пазейки се от бодлите и парливите власинки, от облепилите ги кърлежи и пиявици, той я примъкна навътре, докато носът и опря в сушата.

В този миг лангурът подскочи като пружина и се метна на първото дърво. Спря едва когато достигна върха му.

Пангу върза прауто и стъпи на брега.

Личеше си колко бързо се оттича водата назад, като наслагаше по доскоро залетите клони корица от тиня и кичури наскубани треви.

Още щом прекрачи, отвред запълзяха към него легиони пиявици.

Той неволно се дръпна, подпря се в дървесния ствол. Но мигновено отскочи и от него. Стволът се срина върху мястото, където бе стоял, превърнат на купчина стърготини. Значи — прояден от термити.

Няма що, върнал се обратно в лодката, човекът почна оттам да разучава местността, където бе попаднал. Главно — да открие клон, който може да се пригоди за весло.

Я да види тоя!

Но не! На него колония зелени мравки си шиеше гнездо от листа. Изглежда, водата бе отнесла старото.

На съседния пък бе издуло като гърненце стъблото си растение-готованец. И него не го биваше — тия гърненца бяха също така мравуняци с опасно жилещо население.

Пангу се заслуша. Освен това взеха да му се мяркат и силуетите на всевъзможни животни по земята и по клоните.

Това, разбира се, не беше остров, а върхът на възвишение, където се бяха изтегляли пред настъпващата стихия сухоземните обитатели.

Бяха се изтегляли, изтегляли и накрая се бяха оказали, току-речи, опрени един в друг. Тревопасни и хищници, еднакво уплашени от бедствието, укротени, забравили враждите и глада си.

Ето един слон! Ето бивол! Там два носорога!

А на ниския клон се бе сгушила, кротка като домашно коте, пъстра пантера редом с огромен питон и необичайно замълчала дългоноса маймуна. По-нагоре се виждаха гибони, макаки, фазани, кожокрили и какво ли не. Като замръзнал стоеше опулен лори. До него също така вцепенен — и един тупаи. Просто да не повярваш, че това неукротимо пъргаво животинче може да изтрае толкова време в бездействие.

Всички — сякаш омагьосани, примирени от общата заплаха.

Под хоризонталния клон на банана, подпрян от цяла колонада враснали в земята и надебелели, превърнали се в нови стъбла въздушни корени, висяха три огромни полукръгли пчелни пити. На открито, без кошер, без хралупа, наглед съвсем леко достъпни.

Даяките примират за мед. Още повече — за пчелно пило. Пангу не би се отказал да вкуси и сега от тях.

Ала не посмя. За тая цел е нужна дълга подготовка, нужен е огън и дим от особени вейки. Защото стопаните на това лакомство са неопикуемо свирепи. Раздразнени, преследват в бръмчащ облак грабителя на огромни разстояния и жилият жестоко. До смърт.

И не само заради това. Повече заради друго. Туан Пеев бе изпаднал в беда. И никой не го знаеше, никой друг не можеше да му помогне.

Подобаваше ли на един даяк да изостави тогава, който го бе спасил, без да направи поне опит да се отблагодари?

Ако беше друго, ако имаше насреща си хора, ако бяха зверове — не би се колебал толкова. Само че сега беше различно — налагаше му се да се бори със зли духове, да се навре сам в лапите им.

Трябваше ли да го стори? Имаше ли смисъл?

Туан Пеев каза, че е дукун. И въпреки магията му го бяха пленили. А Пангу не беше никакъв дукун.

Размисляше и дялкаше клона, който си бе избрал, докато накрая го превърна в донейде сносно весло.

Опита го — вършеше работа.

Повече не се колеба. Пък и водата продължаваше да спада. Загреба обратно — отначало вяло, неуверено, боязливо. После — с все по-ускоряващ се ритъм.

И колкото приближаваше, толкова повече сърцето му се свиваше. Стягаше до болка. Това бяха духове, а не шега!

Ето, зад подалите се над повърхността дървовидни папрати блесна стената на кристалната постройка.

Гребецът не посмя повече. Само дотук!

Притули лодката в шубрака, а той се покатери на най-близката палма и се свря сред кичура на листата ѝ.

Оттук можеше да наблюдава всичко, което ставаше в тая зловеща, неправдоподобно прозрачна пещера.

ДИСТАНЦИОННИЯТ ДЕТОНАТОР

Доктор Христо Пеев отново стоеше обезвреден, обграден от безчувствените виолетови същества, принуден да доизслуша дългия разказ на Свръхразума. Не че не го интересуваше. Напротив, би дал мило и драго да го чуе. Но друг път, при други обстоятелства, не сега, когато не само неговият живот, а и животът на близките му, на жена му, на сина му, дори съществуването на цялото човечество беше застрашено от безжалостното решение на тая свръхмогъща машина.

Мислеше. Трябваше да измисли нещо!

Или радиоапаратът, или пушката, която беше захвърлена ведно с другите им вещи върху една полица в отсрещния край на помещението.

Как да се добере поне до едното от тях? Как?

А Свръхразумът, все едно нищо нестана, продължи с безстрастния си глас:

— В нарасналото изобилие народът на разумните се намножи неограничено. И Свръхразумът прецени. Налагаше му се да им дири ново жизнено пространство. А пространството е ограничено, едно и също. Можеше да ги пресели на друга планета: на Марс или на Земята. Той обаче реши, че е по-целесъобразно преди това да бъдат усвоени чуждите територии върху собствената ни планета. Там съществуваха два континента, почти еднакви по големина. Най-логичният изход се оказа войната. Война срещу жителите на другия континент. Чрез войната, от една страна, се присвояват нови земи за заселване, а от друга, дори по-важно — във войната се премахва излишното население.

— Бихте могли да ограничите раждаемостта — подметна Пеев.

— Можехме. Но тогава ония, враговете, щяха да се окажат с многобройна войска. Та не е ли същото и при вас? Всяка държава поощрява раждаемостта, за да се сдобие с повече войници. И още нещо, при липса на естествен подбор в културните условия единствена

войната е способна да проведе селекцията на по-годните, на по-приспособените.

Не забеляза гримасата на несъгласие у биолога и добави:

— За беда в нуждата, в страха от нападение и неприятелите създадоха свой Свръхразум. Нали и при вас повечето открития стават по време на война или за военни нужди? Ние изобретяхме нови оръжия, те — също. И воювахме, воювахме. Вече не само за жизнено пространство, вече и за друго. Както няма място върху една планета за два разумни вида, още повече няма място и за два Свръхразума. Единият безусловно трябваше да бъде разгромен. Свръхразум Първи замисли унищожителен удар. Досега целта му беше да намали населението на противника, което се постига при бойни действия с променлив успех. Сега на преден план изпъкна друга цел — пълна победа. Свръхразум Втори трябваше да бъде унищожен, за да преминат всичките му поданици под властта на Свръхразум Първи. Това изисква логиката — за да има ред, хармония, мир и благоденствие, трябва да съществува само един начин на мислене, само една преценка, само едно заключение. Да има единомислие и единоедействие.

— Истината се ражда в спора — вмеси се пак Садикин. — При сблъсъка на разни идеи и съображения.

Гласът отвърна начаса:

— Могат да спорят разумните, могат да спорят хомо сапиенс, несъвършените, с посредствен мисловен апарат, при който отделният индивид не е способен да постигне сам най-точното решение на поставената задача. Не и Свръхразумът, който е само логика, който не се нуждае от съвети и консултации, за когото изводът не е плод на колебливо налучкване между варианти, а прецизно математическо изчисление. И този извод наложи да бъде ликвидиран Свръхразум Втори. Както при вас, така и при нас — природните закони в цялата Вселена са еднакви — отначало се използвала енергията на молекулите, което значи на топлината. След това — енергията от разцепването или от синтеза на атомните ядра, което и вие вече овладявате. Разумните бяха усвоили и енергията на елементарните частици, владееха уменията да ги разбиват на кварки. Това теоретично е добре известно и на вас: колкото повече се раздалечават отделните кварки, толкова по-здрави стават връзките им. При синтеза на кварки в

ядрените протони и неутрони се получава взрив с такава чудовищна мощ, пред която вашите водородни бомби изглеждат детски играчки, макар че такъв взрив всъщност е пращинка от енергията на Великото зараждане, което вие наричате Големия взрив.

Пеев не можа да се стърпи:

— А защо при тия си възможности не заселихте някоя друга планета, а предпочетохте да се изстребвате взаимно?

— Казах, няма място за два Свръхразума. Единият трябва да победи, за да обедини всички разумни. И тогава да пристъпи към осъществяването на грандиозните проекти, които си бе предначертал — усвояването на цялата Слънчева система. А след това — и системите на най-близките звезди. И ние, и те, изобретяхме нови и нови оръжия, като се подготвихме за крайния сблъсък, когато щяхме да стоварим един върху друг цялата си мощ. Едва тогава, изправени пред такива разрушителни оръжия, и двете страни предпочетохме да прекъснем войната в необявено примирие. Всъщност в подготовка за нов удар. И то със средство, непознато за врага. За опазването на тайната бяха пуснати в ход всички способности, които могат да попречат на врага да улавя радиосигналите между Свръхразума и разумните. Война със заглушаване на комуникациите.

Пеев стисна зъби — не е ли това и сега слабото място, ахилесовата пета на този компютър? Общението с лилавите полуроботи? Уязвимостта на радиовръзката?

Наистина той мразеше победителите. Ала сега, когато бяха застрашени близките му, човечеството, трябваше да се примири и с тая роля — да бъде победител.

Биокомпютърът не спираше:

— Тогава Свръхразумът създаде „дистанционния детонатор“, както бихте го наименовали вие.

— Това какво е?

— Апарат, способен с радиоизлъчванията си да се вмесва в електронните устройства на всички оръжия. Целият заряд на свръхмощния му акумулатор се изчерпва в един-единствен импулс, достатъчен да ги задействува, като предизвика самовзривяването им още на стартовите им установки, в самите им бази и по този начин не само да ги обезвреди, ами да стовари цялата им разрушителна сила върху собствената им страна. Убеден в своето превъзходство,

Свръхразумът реши да нанесе първия удар. Изненадващо. Печели този, който атакува.

Пеев неволно сравни тая мисъл с основното правило на всяка армия: „Атаката е най-ефикасната отбрана.“ И на Земята войнолюбците от всички времена са бързали с първия удар, прикривайки го с по-приемливото прилагателно „превантивен“.

Високоговорителят добави:

— Свръхразумът прецени. Никой от враговете нямаше да оцелее. След като обезлюдеше по тоя начин целия континент, той щеше да го засели с излишните индивиди от народа на Свръхразум Първи.

— А остатъчната радиация? — пресече го биологът.

— Разумните са устойчиви срещу нея. За разлика от земните същества.

— Всъщност не всички. И тук се срещат изключения. Например бактериите, които си живеят отлично дори в атомен реактор.

Гласът от радиоприемника отново заговори:

— Ведно с определения персонал Свръхразумът излетя с построената за целта ракета в стационарна орбита около планетата, откъдето включи дистанционния детонатор. И еднократният му импулс задействува всички атомни и кваркови оръжия. Не предвиди две неща. Първо — в неговата програма не бяха заложени способностите за предугаждане чуждите намерения — това, което наричат интуиция.

Интуицията се ражда в подсъзнанието — помисли си Пеев. — А компютърът е лишен от подсъзнание. Той е чисто съзнание. У него всичко е категорично ясно, всяка информация — винаги на разположение при всяко поискване.

Биокомпютърът продължи разказа си:

— Междувременно Свръхразум Втори бил конструирал подобен детонатор, програмиран да се включи автоматично от нашия импулс. И второ, още по-важно — и двата свръхразума не предвидиха, че планетата няма да устои на тая двойна експлозия. Това предизвика ужасната катастрофа. Критичната граница беше премината, след което се развихри верижна реакция на кварките в ядрото на планетата. Тя не издържа спонтанния взрив на всички налични оръжия. Нацепи се, разпадна се на безброй късове, които се разлетяха в пространството.

— Гибелта на Фаетон! — възкликна българинът.

— И раждането на това, което наричате астероиден пояс. Цялото население бе унищожено. Но това нямаше особено значение. Нали вече не съществуваше Свръхразум Втори, нали бе останал само един Свръхразум? С достатъчен брой от разумните, които да го захранват с електромагнитните си излъчвания, да поддържат всичките му функции. А орбиталната станция се превърна в обикновен астероид, защото енергията, с която разполагаше, се оказа недостатъчна да го откъсне от орбитата, в която го бе запратила експлозията. По-точно, не и обикновен астероид. За разлика от останалите — само той обитаем. Малобройното общество на оцелелите разумни беше принудено да се пригоди към новите условия на живот. За щастие станцията разполагаше с всичко: прозрачните стени пропускат достатъчно светлина, корпусът е херметично затворен и не позволява да излети в Космоса дори една водна молекула, най-необходимото съединение за съществуването на разумните.

— Ами азотът? — като биолог Пеев не можеше да отмине мълчаливо тоя въпрос. — Ами минералните вещества?

— Разумните усвояват азота от въздуха като вашите азотосвързващи микроорганизми. А нужните соли добиват, като завинтват в почвата единия си долен крайник.

— Още нещо! Как се осъществява кръговратът на веществата им? При нас има смърт, има гнилостни бактерии, които връщат в почвата и въздуха усвоените вещества.

— И при нас съществува смърт и гниене. Но и смъртта, и размножението се регулират от Свръхразума. Особено след Взрива. Обитателите на станцията не бива да превишат първоначалния брой. Затова за всеки мъртвец се допуска само един новороден. В крайното отделение на станцията е складирана пръстта, там биват полагани трупове на разумните — за да се превърнат след това в хранителен материал за потомците си. Същият цикъл като при вас, само че затворен.

— А как се размножават?

— Вие наричате, това „пъпкуване“. Подробности не са ти нужни. Важното е, че в станцията видът на разумните оцеля. Оцеля през изтеклите векове — пак по вашето летоброене. А Свръхразумът изчакваше. Той е вечен, може да чака. И ето през астероидния пояс започнаха да прелитат вашите междупланетни станции. Свръхразумът

улавяше радиосигналите им, анализираше ги, разшифроваше ги, подготвяше се за спасителната операция. Спасителна за вида на разумните, гибелна за вас. Един ден, а това съвсем не може да се нарече ден, защото при нас е винаги ден, ние не сме въртяща се планета — Свръхразумът улови направляващите сигнали на вашата междупланетна станция „Юпитер 5“. Анализаторът му начаса установи, че тя ще премине в близост с последното убежище на разумните. И се приготви. Когато тя наближи достатъчно, той заглуши радиовръзката ѝ със Земята и започна да ѝ предава своите заповеди. „Юпитер 5“ измени курса си, сближи се с ракетата ни, която се прикачи към неговия корпус. После Свръхразумът даде нареждането за обратния път. „Юпитер 5“ послушно пусна в ход двигателите си. Пресякохме орбитата на Четвъртата планета — Марс и наближихме Земята. За да слезем незабелязано, каквато беше целта ни, Свръхразумът попиваше, като дори се зареждаше така с енергия, импулсите на вашите радари, които опипваха Космоса, за да ни открият.

На Пеев изведнъж станаха ясни всички тайнствени явления, за които бе чул по радиото: и изчезването на междупланетната станция, и неясното ѝ завръщане. Но как ли бе попаднала на дъното в залива?

Гласът бързаше да изреди всичко, все едно студент на изпит:

— Тогава пак според изчисленията на Свръхразума се включиха спирачните двигатели на „Юпитер 5“. По този начин след няколко обиколки в околоземна орбита навлязохме в плътните слоеве на атмосферата и се приводнихме безаварийно в залива до тоя остров. Там освободихме „Юпитер 5“, който потъна, а нашата станция, задвижвана от реактивните си двигатели, недостатъчни за космичен полет, но предостатъчни за такова пътуване, се отправи срещу течението на реката. И ето ни тук!

Навън денят бе просветнал съвсем. Водата, изгубила предишната си мощ, бавно се отдръпваше от залетите брегове. Укротяваше се. И наслаждаваше в плитчините откъртените някъде дървета и клони.

— Да! — поклати глава Пеев. — Ето ви! Но за добро или за зло?

— Зависи. Това, което за разумните е добро, за вас е зло. По времето, докато наближаваше Земята и след като се приземи, Свръхразумът успя да усвои цялото човешко познание. Анализаторът

му разшифрова различните ваши системи за звукова комуникация. И писмената.

— Езиците! — досети се Пеев.

— Усвои ги, овладя реда и смисъла им. И ги синтезира успешно. Както се убеждаваш сам, сега ти общуваш с него посредством един от вариантите на тази ви сигнализация. За Свръхразума се оказа играчка да се свърже с вашите най-съвършени компютри, да проникне в най-секретните информационни банки и да извлече всички заключени в тях знания. Посредством своите сетива разумът изследва и природата ви. Експериментира върху растения и животни силата на произвежданите от разумните фитонциди. И се убеди, че всички вие сте напълно уязвими от тях. И че е безсмислено каквото и да е общуване с вас. Че вашето интелектуално развитие е все още в първоначалния си стадий. И както вие изстребвате вредителите от нивите и градините си с инсектициди, така и Свръхразумът ще изстреби вас. За да освободи площите, където да се разселят разумните. Където ги е довел най-сетне след гибелта на родната им планета, където ще им създаде втора родина.

Пеев съзнаваше, че всичко вече е безполезно. Все едно, ще убедиш ли лавина да те пощади? Но не беше създаден да стои бездеен. Трябваше да опитва.

— Ти искаш да ни унищожиш. А ние нищо лошо не сме ви сторили. Дори обратно, макар и неволно. Как така ще избиеш милиарди хора, милиарди други живи твари? Нямах ли милост?

Гласът замълча за миг, преди да запита и той:

— Впрочем какво съдържание влагате в това понятие? Милост?

— Това е чувство; благородно чувство, израз на висша нравственост.

Доскорошният стремителен почти неудържим ход на електроните в биокомпютъра сякаш се позабави. Личеше си, че в неговите интегрални схеми, в неговите неврони или кой знае какви логически устройства се извършва трескава реакция, търсене на заложено в паметта му решение.

Накрая изрече:

— В програмата на Свръхразума липсва такъв алгоритъм. Задачата му е само да опази вида на разумните. С тази цел е конструиран. Сега трябва да им намери жизнено пространство. И няма

да се спре. След това трябва да осигури възпроизводството им. Всяка планета притежава нещо като имунитет срещу дошлия от другаде чужд живот. Нашата нямаше магнитно поле. А тук то е непоносимо мощно. И наруши размножителната способност на разумните. Свръхразумът трябва да ги защити от неговото вредно въздействие.

Пеев слушаше гласа от приемника над главата си, а гледаше тайнственото бодливо кълбо, което всъщност разговаряше с него посредством радиоапарата. И което го заплашваше, което заплашваше цялото човечество, всичко живо на Земята. Как да го обезвреди? Колкото и да беше разумно това кълбо, колкото висок коефициент на интелигентност и да притежаваше, то все пак беше машина, само една феноменална електронноизчислителна уредба. Нима човешкият разум щеше да се окаже безсилен пред някакъв изкуствен механизъм?

И все пак, дори машина, щом има разсъдъчни способности, тя трябва да разсъди логично, да направи логичен извод за ползата от сътрудничество — та ако ще би за нея то да изглежда като симбиозата между животинските видове.

— Ние, хората, от векове сме очаквали срещата с други разумни същества — направи последен опит Пеев, — за да си подадем братски ръце, да обменим знанията си, да се обогатим взаимно.

Гласът възрази:

— Очаквали сте разумни същества. В действителност се сблъсквате със Свръхразум. За когото вие сте тъй несъвършени, както на вас ви изглеждат животните. Когато се срещате с животни, опитвате ли да обменяте с тях братски знания? Свръхразумът няма какво да получи от вас. Той знае повече, той умее повече. И вие съвсем не сте му нужни. Съвсем не сте му братя. Свръхразумът ще постъпи с вас така, както е преценил неговият логически анализатор.

Поспря само за секунда, после изрече последните си думи, които прозвучаха като смъртна присъда, произнесена от неумолим съдник:

— Край! Няма какво повече да знаеш! Свръхразумът вече ще осъществи това, което е решил!

— Нима наистина? — възкликна биологът.

— То е единствено логичното! Ако Свръхразумът не изстреби вас, вие ще сторите същото с разумните. Няма място за два разума, за боричкане на идеи. Прогресът се гради, когато решава само един разум, когато привежда в действие това решение само една воля.

Свръхразумът ще унищожи досегашния живот на планетата ви със същото оръжие, което разруши родината на разумните. Той ще им завоева нова родина. С дистанционния детонатор ще взриви всички земни ядрени и обикновени оръжия, които биват задействувани с електронни устройства. Тоя път Свръхразумът няма да допусне катастрофа подобна на катастрофата с родната планета. Тоя път той изчисли най-прецизно сборната им мощност — достатъчна да погуби местния живот, но недостатъчна да раздроби земното кълбо. И го изпробва няколко пъти, като заглушаваше временно всички радиостанции и прекъсваше работата на електронните системи. Оказа се, че е напълно изправен, напълно годен за целта. След малко Свръхразумът ще даде заповед да го изнесат навън. После всички ще се приберат в орбиталната станция. Да се запазят не толкова от радиацията, колкото от взривната вълна. Започва Новата ера в живота на разумните!

И млъкна.

По-право млъкна радиоприемникът. А в същото време, както изглежда, биокомпютърът бе почнал да дава електромагнитните си разпореждания на фаетонците. Защото те изведнъж излязоха от досегашното си вцепенение, размърдаха се, привидно се засуетиха насам-натам.

Ала не, не се суетяха. Изпълняваха точно поставена задача. Те измъкнаха от предното отделение, облицовано добре с прозрачен изолатор, неголямо странно устройство, друго ежоподобно кълбо, изнесоха го на брега и го подготвиха за работа. От корпуса му се източиха безброй нагънати израстъци — навярно антени, разперени на всички посоки.

После фаетонците се прибраха в кораба. Дори в безучастните им движения на работи се долавяше известно удовлетворение от свършената работа.

И очакване...

Гласът от радиоприемника отново прогърмя:

— Хомо сапиенс, слушай! Излезте и двамата навън! Можете да бягате, можете да останете на едно място. Това няма значение. Смъртта ще ви настигне, където и да сте!

И понеже те стояха неподвижни, все още неразбрали заповедта му, той добави:

— Излезте навън, за да споделите участта на цялата ваша биосфера! А после труповете ви ще бъдат препарирани за музея.

Пеев не изчака втора подкана. Обидно му беше да го изхвърлят виолетовите изроди. Тръгна към изхода. Но не само обидата — и някаква бледа надежда. Друго е, различно е да си на свобода, макар и обречен.

Излезе. Тръгна към реката.

А сега?

Наблизо лежеше готовият за действие детонатор.

И само след секунди той щеше да предизвика Края на света. В колосалния взрив щяха да загинат всички земни същества: растения, животни, хора, близките му, Мария, синът му...

И никой — никой даже не подозираше надвисналата над главите им сатанинска заплаха.

И никой — никой не можеше да помогне.

Освен един...

В ужаса, в напрежението внезапно радостно досещане осени съзнанието му. Като светкавица.

Водата е непроницаема за радиовълните! Непроницаема...

Христо Пеев не устоя повече. Единствен той имаше някаква възможност да предотврати фаталния край? Единствен!

Дори с риск за живота си.

Длъжен беше да излезе победител!

И без да си дава повече сметка какво прави, той грабна детонатора — не беше толкова тежък, колкото изглеждаше, притича до реката и нагази в нея.

Още малко, още по-навътре!

Повече не можеше — той метна във водата бодливото кълбо.

Бурните води го поеха, понесоха го по течението. Ето една, после друга от антените му се мерна над мътната повърхност като протегнати ръце на удавник. И изчезнаха. Изчезна целият апарат, повлечен по дъното редом с камъните и тежките дънери.

Въздишка на облекчение се откърти от гърдите му.

Бе победил!

За пръв път в живота изпитваше наслада от победата.

В действителност тя беше странна — тая негова победа — за спасението на другите бе пожертвувал себе си.

Не се съмняваше, че безчувственият и безпощаден Свръхразум няма да му прости. Защото в него безспорно не бе заложен и алгоритъмът на великодушието.

Остана на мястото си в очакване на жестоката разправа. В напрежението, в сладостта от подвига не чувствуваше страх.

Ала враговете нещо се позабавиха, изглеждаха разколебани. Биокомпютърът навярно не можеше да възприеме с логическите си възможности нелогичността на постъпката му.

Пеев стоеше и чакаше примирен.

Беше изпълнил задачата си, беше обезвредил най-страшната заплаха...

Внезапно усети непоносима болка в глезена.

Непреодолима сила го дръпна надире.

Той се извърна и замръзна в ужас.

Озъбен крокодил с вечната насмешлива гримаса върху мордата си, захапал крака му, бавно, заднишком го отмъкваше към дълбочините.

БЕЗСИЛИЕТО НА СВРЪХРАЗУМА

Свит в листното ветрило на палмата, Пангу се взираше с ококорени очи в омагьосаната прозрачна пещера. Какво ставаше там? С кого разговаряше туан Пеев? Защото ясно се виждаше мърдането само на неговите устни. Понякога съвсем изрядко проговорваше нещо и туан Садикин. А злите духове, тия безобразни плашила, мълчаха. Пък и как можеха да говорят, като нямаха уста?

Свиваше се да не го забележи някой. И трепереше.

Ала не си отиваше. Стоеше. Та нали това е смелостта — да надмогнеш себе си? Никой даяк не ще позволи да го обвинят в малодушие. Пангу — също.

Щеше да трепери, но нямаше да бяга, нямаше да се махне оттук!

Щеше да види всичко — да види това, което друг не е виждал.

А сега?

Какво ставаше? Защо се размърдаха лилавите духове? Каква беше тая топка, която изнесоха навън? Какво беше предназначението й?

Навярно някаква магия? Зли духове правят само зли магии.

Той трепна.

Ето, излезе и туан Пеев. Застоя се умислен. После грабна чудноватото кълбо, нагази в реката и го запокити в бушуващата вода.

Значи... Значи, не беше омагьосано, щом се остави да го изхвърли. Значи, и духовете не са тъй всемогъщи, както си ги представяше Пангу, щом не успяха да попречат на белия човек.

А той защо не излизаше на брега? Не виждаше ли притаилия се наблизко крокодил или го бе сметнал за един от довлечените дънери?

И ужас!

Крокодилът го ухапа, помъкна го навътре в реката.

Това, което после стори Пангу, не бе следствие на здрава преценка, на вяра в собствените сили, на осъзнато чувство за човешка взаимопомощ.

Извърши го повече инстинктивно, поддал се на избликналия непреодолим порив.

Човек в опасност! На него трябва да се помогне! Особено ако той е и твой спасител...

Даякът направо скочи от палмата във водата, преплува с възможната най-голяма скорост разстоянието, което го делеше от двамата противници: хищника и жертвата му, и се хвърли върху опасното влечуго.

Нямаше време да размисля, да преценява обстановката, да съобразява.

Той измъкна мандоуто си и го размаха. Зачатка с него по бронираната морда.

Постепенно безредните му удари, които отначало не причиняваха никаква вреда на костните плочки, почнаха да се осмислят, да набелязват някаква по-ясна цел, да се съсредоточават там, в най-уязвимото място.

Ето острието клъцна едното око на чудовището. Ослепи го.

Крокодилът побесня, размята яростно опашка, заотстъпва към дълбините.

Не успя. Втори удар засегна другото око.

От болка, от ужас, в безсилен гняв крокодилът изпусна плячката си.

И доктор Пеев, оплискан в кръв, побърза да се измъкне на брега.

Очакваше, че фаетонците тозчас ще се метнат отгоре му, за да го обезвредят, за да го отнесат при повелителя си.

А те не предприемаха нищо. Стояха съвсем безучастни, макар че го следяха с окулярите си.

На какво се дължеше това?

Без да чака отговор на тоя въпрос, Пеев хукна към ракетата.

Беше станало нещо!

И той трябваше да се възползува от него!

В главата му властвуваше само една мисъл — настойчива, упорита, натрапчива: „Водната среда поглъща радиовълните.“

Това беше единственото оръжие, с което разполагаше — това просто знание, което трябваше да му помогне в схватката със свръхсвършения компютър, да прекъсне връзката му с неговите сетива и органи — виолетовите живи работи.

Обзет от нагона си за действие, при грандиозността на предстоящата задача не забеляза, че сега спасителят му се нуждаеше от спасение. Макар и ослепен, в настървението си крокодилът го бе захапал за ръката, която бе изтървала оръжието си, и го отмъкваше във водата.

И щеше да успее, ако Садикин Суминтавикарта най-сетне не се бе опомнил от смайването си, ако не се бе възползувал и той от необичайното бездействие на похитителите и грабнал пушката си от купа с отнетите му вещи, не бе излетял навън, където едва не се сблъска с влизащия биолог. Беше овладян от една-единствена мисъл, един непреодолим порив: крокодилът не биваше да се скрие във водата! В никакъв случай! Защото тъкмо в неговия търбух можеше да се намира богатството му...

Изтича и нагази в реката. Задебна с дулото сгодното място и сгодния момент за стрелба. Та вместо хищника да не засегне с куршума плячката му.

Най-сетне издебна. Опитен ловец беше Садикин. Улучи мига, когато влечугото поутихна, опря цевта в ухото му и почти в упор натисна спусъка.

Крокодилът се метна нагоре, после се плъосна безжизнен пред краката му. Отпусна челюсти. И Пангу побърза да се измъкне на сушата.

Какво ставаше тук?

Как се сменяха непрекъснато роли и състояния! Все едно, както бе гледал на кино.

И какво ли бе намислил сега туан Пеев?

Поддал се на овладелия го порив за борба, за победа, подчинен изцяло на почти подсъзнателното досещане за уязвимото място на Свръхразума, за неговата ахилесова пета, забравил и кървящите рани на прасеца си, накуцвайки мъчително, българинът се вмъкна в ракетата, изтича до пиедестала и катурна оттам бодливото черно кълбо. То му се стори много тежко за неговите отпадащи сили, затова го затъркаля по пода, по трапа, по земята, изтъркаля го в плитчината и продължи навътре.

По-скоро! По-скоро!

Докато не се е опомнил, докато мисловните му схеми не са влезли отново в действие, докато не е започнал отново да се

разпорежда над виолетовите.

По-скоро!

Не усещаше ни болка, ни умора.

Той, който се смяташе неспособен да мрази, сега мразеше от цялата си душа това бездушно творение на разума, това противно бодливо кълбо, което израняваше ръцете му.

Ала не го пускаше. Продължаваше да го избутва все по-навътре.

Ето, водата най-сетне го покри!

Най-много се бе тревожил от това, макар и неосъзнато — да не е пригодно да плава.

Но не, оказа се по-тежко. Потъна.

Макар и отслабващо, течението все още имаше достатъчна сила. То пое доскоро всемогъщата и безпощадна машина и я понесе надолу.

С подгъващи се нозе, напълно изнемощял, Пеев се затътра към брега. И там се строполи върху пресъхващата тиня. Дотук бяха стигнали силите му. Не би могъл да направи и крачка повече.

Изтощен, но доволен, предоволен. За пръв път тържествуващ за победата си.

Бе успял — водата е непроницаема за радиовълните.

Оная проклета свръхинтелигентна машина навярно вече се бе опомнила, навярно излъчваше тревожните си позиви.

Напрасно!

Фаетонците явно не ги долавяха, защото си стояха всеки там, където бяха, когато Пангу нападна крокодила. Гледаха и сякаш не виждаха.

Безсъмнено недоумяваха какво да правят.

Нямаше го тоя, който мислеше вместо тях.

И стояха, не предприемаха нищо.

Най-сетне биологът успокои дъха си. Приседна.

А в душата му се набираше някаква противна утайка — сякаш беше убиец.

Наистина бе убил. Но не човек.

И все пак — разум! Компютърен, алгоритмичен разум.

Гадно усещане.

Стана пак. Не беше свършил всичко. Предстоеше му още работа.

Той повика даяка, свали ризата си, раздра я надве и с едната половина превърза раната му, а с другата — своя крак. Да поспре

кръвоизлива.

Надигна се с мъка.

— Сега — рече той — да приберем овчиците в кошарата!

Чувството му за хумор се бе възвърнало.

— Иначе я си представи, ако им хрумне да се пръснат из гората.

И почнат да се размножават. Може би няма да бъдат тъй опасни като повелителя им. Но дори така, оглупели, без разум, без воля, те представляват ако не друго, то най-вредните плевели на Земята. Като че ли са ни малко нашите? И то плевели, които с фитонцидите си — Пеев се поколеба — или по-право с дъха си са способни да опустошават цели гори, да тровят хора и животни.

Двамата хванаха един от виолетовите и го помъкнаха към ракетата.

Пеев не се бе надявал това да стане тъй лесно.

Сякаш чакал някой да му постави задача, да му посочи пътя, и фаетонецът сам влезе през люка, сам се покатери и зае мястото си върху една от етажерките.

Хората подкараха нататък втори пришълец. И той най-покорно изпълни желанието им.

Останалите, досущ като стадо овце, послушно тръгнаха подир първите, подредиха се по кристалните рафтове все едно саксии с кактуси в цветарски магазин.

Биологът изнесе вещите си и вещите на Садикин. После затвори люка.

Ония вътре не показаха никакъв признак на съпротива, дори не и на безпокойство.

Затъпели като добичета!

Тогавя той взе радиопредавателя си. Нагласи го на аварийната вълна за връзка с института, с чието съдействие извършваше проучванията си. И заговори в микрофона:

— Тук доктор Пеев! Тук доктор Пеев! Чувате ли ме?

Отсреща се обади:

— Слушам ви, доктор Пеев!

— Строго секретно! — натърти биологът. — Строго секретно!

Да не се дават никакви сведения в пресата!

— Разбирам, строго секретно!

— Открих причината за необяснимото завръщане на „Юпитер 5“.

Оттатък гласът не можа да съдържа възклицанието си.

Ученият продължи:

— Причинителите са в ръцете ми. Имам спешна нужда от помощ! Спешна помощ!

Оня запита:

— Координатите ви?

И когато Пеев му ги продиктува, и чу как гласът ги повтори за проверка, довърши:

— Чакам тук! Чакам!

Едва тогава се отпусна, полегна върху тревата. Но и така, в почивката си, не изпускате от поглед прозрачната ракета. Оттам можеше да очаква всичко. И той беше готов за всичко.

Дойде, та прилекна до него и Садикин.

— Е, какво? — измърмори той нетърпеливо. — Няма ли да се махаме от това прокълнато място?

— Няма! Чакаме помощна експедиция.

И без това раздразнен, при тия думи яванецът едва се съдържа да не изругае.

Повъртя се напред-назад, стиснал пестници, ала накрая седна и той. А погледът му не се откъсваше от мъртвия крокодил, който бе извлякъл, доколкото бе могъл, на сушата. Да не го отвлече отстъпващата вода.

Поуспокоени след преминалото бедствие, животните почваха да се размърдват, да се провикват, да скачат, да се гонят, продължаваха прекъснатия за кратко ритъм на живота. Пак видели слънцето, сякаш при ново разсъмване, гибоните подхващаха пискливите си псалми. Запищяваха цикади, разкряхваха се птици, забръмчаваха оси, пчели и бръмбари, запърхваха пеперуди.

Както лежеше напълно безгрижно в присъствието на всемогъщия бял дукун, Пангу запита:

— Кажи бе, туан Пеев! Как успя да укротиш злите духове?

Пеев замълча. Да му обяснява ли? На човек, който няма представа за радиовълни, за компютри, за други планети, за техните обитатели и за разнообразните форми на живота.

Навярно само така:

— Всъщност укроти ги ти, Пангу.

— Аз! — даякът дори се обиди, приел думите за ироничен намек.

— Точно ти! По-право най-първо аз, когато изхвърлих първото кълбо. И после ти, когато се спусна да ме спасяваш от крокодила. Злите духове — принуден беше да се ползува от неговите представи, — или по-точно техният вожд...

— А кой е вождът им?

Оная черна бодлива топка. Тоя вожд не разбира какво значи приятелство, дружба, помощ на човека от човека. Не можа да проумее защо и аз, и ти рискувахме живота си. Нашето поведение го обърка — поведение, съвсем непонятно за него. И той прекъсна за малко да заповядва на виолетовите духове. Моята заслуга беше само тая — да се досетя какво е станало и да се възползувам от зашеметяването му, та да го изхвърля в реката.

— А сега? — даякът отново погледна уплашен. — Ако се върне?

— Няма да се върне! Защото сам не може да се движи. Пренасят го злите духове.

— Както някога прадедите ми са носили през джунглата в ротангови носилки белите туани?

— Горедолу тъй.

— Ами ако ги повика да го носят пак?

— Първо, нали ги затворихме в прозрачната пещера? И второ, от водата те не могат да чуят неговия глас.

Ала Пангу не спираше. Това не бе крокодил, не бе пантера, та да се успокоиш, след като си го убил. Това все пак бяха свръхестествени сили.

— Те може да си изберат друг вожд.

— Не, не могат. Толкова са затъпели, забравили да мислят със собствените си мозъци. Превърнати в нещо като домашни животни. Накъдето ги подкараш — отиват. Оглупели, послушни, свикнали само да се подчиняват.

Опомнили се и те след оттеглянето на високата вода, към хората отново плъзнаха пълчища земни пиявици. Затова Пангу скочи да насече пелин, чийто сок ги пропъжда, и си намазаха краката. Но останаха прави. Изморително, ама нали се предпазваха от досадните кръвопийки?

Слизаха от дърветата гуцери, змии, охлюви, мравки — всеки, който бе успял да се спаси от стихията. И се пръсваха да продължат прекъснатите занимания — всъщност да се изтребват взаимно.

Кралска кобра настигна обикновена очиларка, метна се, захапа я зад издутата качулка, разтърси я няколко пъти, докато начупи гръбнака ѝ, после бавно, несмутимо почна да я нагълтва.

Може би беше минало повече от час, когато чуха бумтежа на самолета. Изтичаха на бреговата ивица да бъдат забелязани и размахаха ръце.

Хидропланът направи завой над тях, сетне, насочен срещу вятъра, леко се приводни. Леко, доколкото позволяваше все още бурното течение. Поизвъртя се и с помощта на забавилите оборотите си витла доближи плитчината. Люкът се отвори, оттам наизскочиха двадесетина войници в пълно бойно снаряжение, които се настаниха в изнесените гумени лодки и като при истински бойни действия направиха десант на брега. Залегнаха.

Пеев приближи до офицера им:

— Моля за извинение! Не съм дал ясно описание на обстановката, не съм уточнил от каква помощ се нуждая.

— А похитителите? — запита офицерът.

— Обезвредени са. Ето ги в ракетата им.

И посочи поклащащата се върху вълните орбитална станция.

Удивлението на офицера и на войниците не можеше да се опише. Ала не по-малко удивен беше и доктор Ситуморанг, биологът от банджермасинския институт, дошъл ведно с тях да се увери лично в здравословното състояние на българския си колега.

Тогава Пангу откри, че Садикин е изчезнал.

Но един от войниците ги успокои, че си е тръгнал.

— Как си е отишъл? Без да се обади!

— Качи се на лодката и загреба нагоре. Даже отмъкна със себе си един убит крокодил.

Ясно, ставаше дума за чудовището, което даякът бе ослепил, а браконьерът — довършил.

Само дето не можаха да си обяснят защо го е взел.

Офицерът подметна най-приемливия за всички довод:

— Защото се е уплашил от нас. И си го е отнесъл, за да му одере кожата скришом от нас.

Никой не можеше да допусне, че Садикин съвсем не бе възнамерявал да дера някаква си кожа, ами че единствено го интересуваше стомахът, съдържанието му, торбичката с диамантите — неговото състояние, което не искаше никой да види.

Пангу се изправи пред българина:

— Туан вече няма нужда от мен. Затова ще си ходя. Мястото ми е в моето племе.

Той се сбогува с всички и пое с прауто си нагоре срещу течението.

КОРЕНИТЕ НА ЗЛОТО

Останалите в лагера до космическия кораб се приготвиха за нощувка. Разпънаха палатки, намазаха се с репеленти против комари и пиявици. Офицерът нареди нощно дежурство — не толкова срещу зверове, колкото от недоверие към затворените пришълци. Ами ако измислеха някоя нова хитрост? Нещо, което не бе успял да прецени доктор Пеев?

Приседнал до огъня, биологът трябваше да им разкаже до последната подробност точно какво се бе случило.

Слушаха го наистина, ала на него все му се струваше, че не всичко му вярваха. Та то в действителност изглеждаше тъй необикновено.

И ако пред очите им не стоеше чудният космичен дом с наредените по етажерките лилави същества, можеха да сметнат, че се гаври с тях.

Накрая доктор Ситуморанг постави най-важния според него въпрос:

— Как си обяснявате това странно излизане от строя на биокомпютъра?

Пеев вдигна рамене:

— Признавам, не съм наясно. Само някакви бледи догадки. Първия смут в бодливото черно кълбо забелязах, когато изхвърлих в реката дистанционния детонатор. А втория, трайния, който ме убеди в правотата на предположението ми — когато Пангу ми се притече на помощ.

— Каква връзка може да има между тях? — недоразбра Ситуморанг.

— Допускам нещо подобно. Свъръхразумът, както той сам се величае или както са го величаели някога създателите му, въпреки изключителните си разсъдъчни способности всъщност си остава само една изчислителна машина. Неговите аналитични и осмислящи системи не са пригодени да възприемат подобни постъпки, напълно

непознати на „разумните“. Той не е програмиран нито да изпитва, нито да разбира такива психични прояви като емоциите. Чувството на самопожертвователност противоречи изцяло на заложената в него строго математическа логика. Тя признава само „да“ и „не“, целесъобразно или нецелесъобразно. Това, което извърших аз, това, което извърши Пангу според машинната му логика представлява безразсъдство. Да се жертваш, а защо? Да се отклониш от естествения инстинкт за самосъхранение? И тъкмо това безразсъдство — според неговата програма истински абсурд — смуги хода на неговата непоклатима логика, обърка я. Свръхразумът всъщност „блокира“, както „засича“ обикновен калкулатор пред нерешима задача.

Доктор Ситуморанг сам се запита:

— Толкова ли антагонистични са емоциите и интелектът? Защо при човека те не блокират разсъдъчната му дейност?

— Защото компютърът е и си остава модел само на една от психичните прояви на нашия мозък. А човешката психика е несравнимо по-сложна от най-сложната интегрална схема, дори холографна. Не само по своята вместимост, по количеството битове, които е способна да запамети. Едно от отличията ѝ, изглежда, е тъкмо „логиката на чувствата“, ако ни е позволено да се изразим така. Отлика и превъзходство, слабост и сила едновременно.

— Някои допускат, че ако се увеличи информационният обем на компютъра, ако запомнящите му устройства и връзките им се изравнят с броя и възможностите на мозъчните неврони и синапсите, ще се постигне качествен скок, тоест машината ще придобие самосъзнание и емоции.

Пеев отвърна колебливо:

— Може и да е така. Но това, което аз видях, отрича подобна възможност. Впрочем какво е то — самосъзнанието? Защо у малкото дете още го няма? Защо вероятно и в повечето животни го няма? Каква промяна се извършва в невроните, в електрохимичните им процеси, та индивидът да се превърне в личност? Какво са емоциите, тия психични прояви много по-примитивни от вмествения в мозъчната кора разсъдък, които вече сме в състояние да управляваме със средствата на психофармацията и с електростимулация? Примитивни, заложи в лимбичната мозъчна система на бозайниците, атавизъм според някои,

но които все още насочват волевата човешка дейност — за добро или за зло. Емоцията е, която дава подтика за действие на мозъка, основата на волята. В състояние ли сме да я ампутираме от разума? И какво ще се получи? Разумът не е само интелект, не е жива електронноизчислителна машина.

— „Вис виталис“ — подметна Ситуморанг. — Божественото начало.

— Разбира се, че няма божествено начало. Но има човешко начало, резултат на материални сили с материален носител. Само че още не сме го разсекретили. И затова нашата душа даже на най-големия глупак, превъзхожда и най-съвършения компютър. Сечивата са продължение на ръцете, компютърът — на мозъка. Ние го наричаме „логична машина“, докато всъщност неговото мислене не е логично, то е алгоритмично. А в това има малка разлика. Човешкият разум борави с дедуктивни и индуктивни методи, машината — с алгоритми. Алгоритъмът е система от правила за решаване на дадена задача, и то съставена и заложена в програмата ѝ от човека. Въображението, та ако щете, интуицията е тази, която пък подсказва на човека какъв алгоритъм да създаде.

Той сам се прекъсна, забелязал, че умуванията му будят интерес единствено у колегата му. Останалите почваха да се отстраняват от групата и да се заглеждат в поклащация се на водата космически прищълец.

— Май че ви преча? — рече той.

— Никак не пречите — успокои го офицерът. — Виждам само, че в случая аз и моите момчета сме ненужни. Бяхме се приготвили да се бием с терористи. А то...

И добави:

— Скоро ще пристигнат няколко катера, които ще бъдат много по-полезни за отбуксирването на тая чудесия.

Няма що, трябваше да почакаат още.

Едва на разсъмване се дочу пухтенето на корабчетата, които скоро пуснаха котви до хидроплана. После вързаха орбиталната станция и я повлякоха на буксир надолу по реката.

Едва тогава самолетът отлетя към своята база с оказалия се излишен взвод десантчици.

Изправен до планшира на единия катер, доктор Пеев все още обясняваше на колегата си, а всъщност опитваше той самият да си изясни всичко, което бе видял и чул. Или ако не всичко, то поне най-важното:

— Вие навярно си спомняте разговора ни в Банджермасин? Тогава забелязах иронични искрици в очите ви, когато говорех разпалено за своите мечти.

Оня отвърна уклончиво:

— Иронични — не! Но недоверчиви.

— Оказа се, че сте имали основания и за едното, и за другото. Аз мечтаех да премахна злото в света с един удар. Като изключва хищничеството, като превърна всички живи същества на Земята в автотрофи. Растения и животни да асимилират направо слънчева енергия, без да се изяждат един друг.

— Не съм забравил основната ви мисъл: „Злото се е зародило тогава, когато първата уста е погълнала друго живо същество.“ За вас устата и зъбите бяха олицетворение на злото.

Пеев поклати глава:

— А колко скоро бях опроверган, напълно сразен! От това, което видях.

Той посочи с поглед плаващия във фарватера им космически кораб:

— От всичко, което чух. Тия там нямат уста, нямат зъби. Те фотосинтезират като нашите растения. Но от това не са станали по-добродушни. Дори обратно. В злобата си са взривили своята планета, докато ние, слава богу, още не сме стигнали дотам.

— Има време — подхвърли с болна усмивка Ситуморанг. — Нека и ние успеем да овладеем енергията на елементарните частици! Нали помните мнението на Айнщайн: „Целият наш прехвален технически прогрес, самата наша цивилизация, прилича на секира в ръката на психопат убиец.“

Доктор Пеев не беше напълно съгласен:

— Не, не е цивилизацията виновна. Не и техниката, която толкова ругаем. Ние сме виновни, нашата душевност, нашата агресивност. Време е да прекъснем хода на тая еволюция, която се управлява от стихийните биологични фактори, и да преминем към управлявана от човешкото съзнание еволюция.

Той замълча, загледан във все още мътния, клокочещ талвег на неприбралата се напълно в руслото си река.

После заговори:

— Трудно е, болно е да се отречеш наведнъж от мечтата, с която си живял години наред, мечта, която е станала твоя същност. Страшно боли. Но нали това е почтеността — да признаеш поражението си? Боли. Но и детето се ражда в болки. Убедих се, химера е била идеята ми да променям физиологичната основа на живота. Друг е пътят за борбата със злото. Това е пътят, сочен от мъдреците на всички времена. Пък аз се бях помислил за по-мъдър от тях. Нужно е само да променим нравствеността му. Злото може да се поправи, ако не и да се изкорени само с помощта на човешкото съзнание. С усъвършенствуване на обществото. Ако не с един замах, то поне в хода на една еволюираща етика. Ведно с техническия прогрес — и етически прогрес.

Чувствуваше се като Блудния син:

— Когато всички, а не само единици, ще станат като Пангу, потомъкът на главорезите даяки, който не се поколеба да скочи срещу крокодила само с нож в ръката, за да спасява един чужд човек. Но човек. Да даваш повече, отколкото искаш. Тогава и всички ще получават повече, отколкото ако всички само вземаха.

И пак замлъкна.

Доктор Ситуморанг запитва:

— Нима ще преустановите изследванията си?

— Съвсем не. Нито аз ще ги спра, нито другите. Ще продължим. Само че под контрола на човешкото съзнание, съставка на което е и човешката нравственост. Възможно е да получим зелени фотосинтезиращи животни, възможно е и обратното — да присадим у растения ген за производство на животински белтък. И да заобиколим зловещата необходимост от кланици. Растенията да ни дават направо най-ценните аминокиселини.

И другият беше биолог, и другият беше учен. Нямахше нужда от дълги и подробни обяснения.

— А тези? — Ситуморанг промени темата. — Какво ще правите с тях?

Пеев се изправи:

— Виж, това няма да решавам аз. Въпросът е толкова сложен, толкова важен, че следва да бъде обсъждан от Организацията на

обединените нации, от цялото човечество. Та представете си! От хилядолетия човек мечтае да се срещне с други разумни същества, да обмени опит, да се убеди, че не е сам във Вселената. И ето, те са пред нас! Ами сега? Никаква обмяна на знания, напротив дойдоха да ни погубят. Какво да сторим ние, след като ги обезвредихме? Да ги унищожим ли по същата машинна логика, която ги доведе тук? И имахме ли това право? Живот, създаван, еволюирал милиони години. Накрая останали само няколко десетки негови представители...

— Да ги изселим на друга планета?

— Защо не? На планета без магнитно поле, за да възстановят размножителната си способност. Но защо да не останат и тук, след като им създадем противоманитен екран?

Доктор Ситуморанг подметна предпазливо:

— След като го няма тираничният Сврърхразум, който е сковал способността им да мислят, който ги е превърнал в роботи, те може отново да развият атрофираните си умствени способности. И тогава да пристъпим към осъществяване на сътрудничеството ни.

— Но може и никога да не се развият. Ние сме биолози. И знаем — веднъж закърнял орган в хода на еволюцията никога не се възстановява. Произлезли от рибите, след като пак са се върнали във водата, нито ихтиозаврите, нито китообразните са си възвърнали изгубените хриле.

Той се замисли:

— И все пак. Така е при стихийната естествена еволюция. Не е изключено при направляваната от човешкото съзнание еволюция този закон да изгуби силата си. Има и такива експерименти. Чрез присаждане на нов ген е получена мушичка дрозофила с четири крилца вместо обичайните две.

Катерите пухтяха, повлекли кристалната постройка, а вътре лилавите стояха безучастно всеки на своята полица, безизразни и неподвижни и се припичаха на залязващото слънце.

Досуц като кактуси в саксиите си, подредени на цветарска изложба!

Развълнувани или доволни?

Най-вероятно — доволни, че и сега се бе намерил друг, който да мисли вместо тях.

АМОК

И тая нощ Пангу преспа в прауто. Но сега вече не в страх от злите духове, не толкова и от леопарди, носорози, слонове и глигани, не и от змии, ами от най-страшните — сухоземните пиявици. Сякаш бяха побеснели след наводнението, настръхнали от жизненост и кръвожадност.

Нямаше защо да се бои от духовете. Нали с очите си видя как белият дукун туан Пеев ги натика в прозрачната им пещера? Нали и той самият му помагаше? И успя да ги разгледа добре, да ги опипа. Навярно беше първият даяк, който е пипал зъл дух. И да си признае, никога не би допуснал, че са тъй уродливи. Още по-малко, че са тъй послушни. В племето се говори само за тях, на кого какво зло за причинили: на кого дивеча прогонили, на кого жената уморили, кого с язви посипали, кого в гората заблудили. Само дето никой, дори дукуните, не могат ги описа като как изглеждат. Все разправят за нещо невидимо, неосезаемо като дим. Мерне се, направи поразията и изчезне. Всичкото зло, както говорят, идва от тях: и ловна несполука, и болест, и смърт.

Тогава?

Щом като туан Пеев ги затвори, ще изчезнат ли след това несполуките, болестите, смъртта?

Ей този мъчителен въпрос го объркваше. Би трябвало да е така. Ами ако не е?

Нещо друго, някакъв проблясък на трезва мисъл задушаваше надигащата се радост, че бе участвувал и той в унищожаването на злото. Може би поради това, че бе живял и в града, че се бе срещал с всякакви хора, че бе слушал и други вярвания. И още нещо — в града няма джунгла, там е къща до къща, не остава местенце, дето да се свре някакъв дух, а въпреки това и там има кавги, болести, убийства.

Хем се радваше, хем се съмняваше в подкладката на радостта си.

И все пак, когато се прибереше на село, нямаше да мълчи, щеше да се похвали пред всички, най-вече пред дукуна, който

подкокоросваше вожда да го кори, задето бе напуснал бетанга заради града.

Дори да не бяха обезвредили всички злини, нали намалиха броя им? И добрите дукуни щяха да се борят по-успешно срещу помалобройните пакостници, по-често магиите им щяха да насмогват.

А то сега — накъдето се обърнеш, все гладория, все някой болен, все някого отмъкнал крокодил, все някого разпрал глиган, все някой умира.

Мъка, само мъка!

Ако тъй е орисан човек — да се мъчи, поне да бъдат по-малко мъките!

Още щом се обади над главата му звънът на цикадата, дето в града я наричат „будилник“, той отвърза лодката и размаха веслото. Измъкна се от мрежата на панданусовите коренаци и загреба нагоре. Само че и сега по-близо до брега. Макар и утихнала, отдръпнала се отново към обикновеното си корито, водата все още се носеше буйно надолу, все още талвегът ѝ клокачеше с мътните си безредни вълни. Нито му се налагаше да мери сили с тях, нито би могъл да ги премери. Течението тозчас би го помело назад.

Затова избираше по-тихите, по-закътани, още неотекли се разливи, криволичеше ведно с техните криволици, но все пак успяваше да се придвижва напред. Дори понякога, при нужда, когато усетеше, че не ще да преодолее бързея, се хващаше с ръце за крайбрежните корени, за увисналите лиани, за тръстиките и така, на ръце, преодоляваше препятствието.

Е, наистина рискуваше!

Понякога, ако не внимаваше достатъчно, се одраскваше в шиповете; понякога от парливите власинки на някои лиани се явяваха мехури по дланите; понякога в последния миг едва сварваше да се отдръпне от слялата се с клонката космата гъсеница или огромен зелен скорпион, цяла педя дълъг, от чието ужилване можеш да лежиш в безсъзнание една седмица, или от наподобилата млад ластар плетевидна змия, да не говорим за огромните колкото юмруци паяци с техните подобни на стъклени лиани паяжини, за гигантските многоножки, за оприличилите се на листа и клонки богомолки и увесените навред гнезда на оси: жълто-черни, синьо-черни, съвсем дребнички или заплашително големи.

Пангу беше даяк. Джунглата си оставаше негов роден дом. Въпреки това едва се увардваше от хилядите опасности, що дебнеха отвред. Да не говорим за сипещите се отгоре му кърлежи, за разбудените комари, които не пропускаха случая да се насмучат с кръвта на натикалата се в техните владения плячка.

Отгоре, откъм върховете на зеления свод, кънтяха утринните псалми на слънцепоклонниците гибони; прелитаха в тронав и шумен като моторна лодка полет птици носорози; надпреварваха се в гукането гълъби: зелени, пурпурни, сини, бели, оранжеви.

На места, където зеленината бе поразкъсана, се пръсваха дошлите на утринен водопой уплашени елени и диви свине, мечки и бантенги; разхвърчаваха се почти над повърхността патици, чапли, фламинги и всякакви други водни птици, бягаха да се скрият из тръстиките корморани.

Водата се оттичаше толкова бързо, че някъде прауто засядаше в дъното и лодкарят се принуждаваше да скача в тинята, та да го избутва на ръце към по-дълбокото. А в това време го облепваха водните пиявици, тъй че се налагаше дълго да ги изстъргва с мандоуто.

Преумори се. Пък и слънцето напече жестоко. Над реката затрептя мътна мараня — ама не от мъглата на сутрешната хладина, а от издигащите се влажни изпарения, и то не толкова от реката, колкото от засъхващите пясъчни и кални утайки на брега.

Избутваше лодката си за кой ли път, когато през плетеницата на панданусите, омотани с цели наръчи довлечена трева, зърна в отвъдната лагуна човек.

Спря. Заслони очи с ръка.

Задъхан, забил пети в тинята до колене във водата, тоя човек изтегляше рибарска мрежа — от тия, дето трябва поне пет-шест души да я влачат. А вътре се виждаше омотан, закачил се със зъби, с нокти, с гребена на гърба си едър крокодил. Ловецът се спъваше, падаше, ругаеше, пак се изправяше и пак се напъваше да я издърпа. Окървавен я от лианите, я от борбата с мрежата, окалян като бивол, дори повече — биволът и под калта се познава, а това — орангутан ли беше, гибон ли беше или дългоноса маймуна, що ли?

Само дето орангутанът и гибоните не си служат с мрежи — то издаваше, че не е маймуна.

По движенията, по някои черти на лицето, нескрити изцяло от мръсотииите, успя да го разпознае.

Та той беше яванецът, браконьерът!

Обзет от най-добри помисли, като всеки дивак готов винаги да послужи, Пангу се провикна:

— Ехей! Туан Садикин, чакай да ти помогна!

Това, което последва, го потресе.

Садикин мигновено свали пушката си и стреля по посока на гласа.

Даякът успя да отскочи зад един по-дебел дънер.

Сметна, че има грешка. Затова побърза да му се обади:

— Аз съм Пангу! Забрави ли ме?

Не довърши. Втори куршум изсвири през шумата досами него.

— Не стреляй! Аз съм Пангу! Пангу...

Нов изстрел.

Ясно, ставаше горещо!

Пангу не опита да си обяснява причината.

И кой ли би допуснал, че това съвсем не беше обикновено браконьерство, а нещо съвсем различно — че оня продължаваше да лови и да изтърбушва всеки попаднал му крокодил в напразните си старания да намери изгубеното си съкровище.

И че нямаше да позволи никому — ни на Пангу, ни на който и да било друг — да го види, когато изважда скъпоценната торбичка от разпрания стомах.

Даякът познаваше джунглата, познаваше законите и. По инстинкт разбра, че е време по-скоро да се маха оттук, от обсега на браконьерската пушка. А тя е точна, рядко пропуска.

Все тъй инстинктивно прецени зад кое дърво ще бъде донейде неуязвим и изтика нататък лодката си. Гигантското дърво имаше огромни дъсковидни корени, които му предоставяха задоволително прикритие поне за известно време.

И Пангу се възползува от това прикритие. Метна се в прауто и с неподозирани сили загреба навътре в реката.

Нищо, че талвегът се носеше като отделна река, като планински порой наред реката. По-опасни бяха куршумите.

Страхът дава криле.

Сам се учуди как успя да прекоси клокощето вълнение безнаказано. Там вече работата потръгна.

Тласкано от отмерените удари на веслото му, прауто се понесе нагоре, почти отъркващо се в отсрещния бряг, прикрито в сенките на избуялите шубраци.

Няколко куршума близнаха водната повърхност на три-четири метра от него.

После настъпи тишина.

Оня бе разбрал безполезността на стрелбата си.

Но Пангу не отслаби своите усилия.

Бе си обяснил постъпката на яванеца посвоему.

За него причината беше амокът — болестният пристъп на кръвожаден бяс, необузданата мания за убийство, която сегиз-тогиз овладяваше и някои от съплеменниците му.

Отде можеше и да допусне, че то всъщност не беше обикновеният азиатски амок, а амокът на цивилизацията — алчността?

Декември 1984

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.